

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

THE MONK'S PARTICIPATION DEVELOPMENT IN THE COMMUNITY
DEVELOPMENT BY BUDDHIST WAY IN SAMUTSONGKHRAM PROVINCE

พระครูพิศิษฐ์ประจันนาค (ประยูร นนทิโย)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนฺทियो)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Monk's Participation Development in the Community
Development By Buddhist Way in Samutsongkhram Province

Phrakhrupisitphachanat (Prayoon Nandiyo)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

(พระเมธาวิเชียรส, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษิตย์)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ)

- ชื่อคุณิพนธ์** : การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม
- ผู้วิจัย** : พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์**
- : พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
 - : พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร., ป.ธ. ๕, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ๒. ศึกษากระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๓. นำเสนอการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๐ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอรรถาธิบายและพรรณนาความ แล้วจึงสร้างรูปแบบเบื้องต้น ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๒ รูปหรือคน ยืนยันรูปแบบอีกครั้งหนึ่งในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามพบว่า ด้านการตัดสินใจและตกลงใจนั้น พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครองในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด เมื่อชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมใดๆก็ตาม พระสงฆ์ก็จะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือ โครงการลงแขกลงคลอง ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม คือ ประชาชน ชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธรูปเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ พบว่า พระสงฆ์ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในการติดตามและประเมินผลโครงการ

๒. กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กระบวนการในการสร้างความรู้ ประกอบด้วยการสะท้อนปัญหาให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างแท้จริง การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย โครงการลงแขกลงคลอง เป็นโครงการเด่นของชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนช่วยกันพัฒนาชุมชนอย่าง

จริงจัง โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นโครงการในลักษณะการดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนและแหล่งน้ำ โดยเฉพาะวัดที่ตั้งอยู่ริมน้ำ จะร่วมมือกับชาวบ้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรอบวัด และแม่น้ำริมคลอง มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดหน้าวัดด้วย และกระบวนการในการสร้างแนวทางปฏิบัติ เป็นขั้นตอนในการเสนอรายละเอียดของกิจกรรมหรือโครงการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงครามเป็นเจ้าภาพหลัก และมีคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นผู้สนับสนุนโดยในฐานะที่ปรึกษาโครงการร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการ สนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ ร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “ลงแขกลงคลอง” ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ออกแรงช่วยทำความสะอาดชุมชน และรณรงค์ให้ประชาชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ซึ่งทำให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน วัดได้รับการพัฒนา สวยงาม และสะอาดมากขึ้น นักท่องเที่ยวมาทำบุญเพิ่มมากขึ้น

๓. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า รูปแบบการเข้าร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจเชิงพุทธ ทำได้โดยการศึกษาข้อมูลของชุมชนให้รอบด้าน ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน และประการสุดท้ายคือวัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ “เมื่อมีข้อมูลพร้อม รู้ความต้องการของชาวบ้าน วัดมีเงิน มีคน มีวัสดุ มีความพร้อมก็สามารถตัดสินใจและตกลงใจพัฒนาได้” รูปแบบการเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการเชิงพุทธ เริ่มจากการวางแผนงานที่รัดกุม พระสงฆ์ต้องร่วมกับชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน อาทิเช่น ชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามมีการประชุมชาวบ้านทุกเดือนเพื่อวางแผนกันแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน เน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ เมื่อมีการวางแผนที่รัดกุมแล้วจึงลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบ ไม่ลัดขั้นตอน ไม่ทำนอกแผน เคารพการตัดสินใจของคนหมู่มาก พระสงฆ์ต้องลงมือทำให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน และเน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน “ทำอะไรต้องบอกให้ชาวบ้านรู้และช่วยกัน” รูปแบบการเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมเชิงพุทธ คือ คนทำบุญมากขึ้น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดี มีสุข สังคมสงบสุข รูปแบบการเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการเชิงพุทธ พระสงฆ์แม้จะมีความรู้ด้านการวัดผลประเมินผลน้อย แต่รูปแบบง่ายๆที่พระสงฆ์ทำคือ การสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ดูว่าชาวบ้านมีความสุขกับกิจกรรมที่ทำไหม เสียงหัวเราะและรอยยิ้มของชาวบ้าน คือผลจากการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ต่อมาใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุยกับชาวบ้าน สร้างความเข้าใจร่วมกัน และสุดท้ายทุกวัดก็จัดทำรายงานเสนอให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ “เน้นสังเกต พูดคุยสอบถาม จัดทำรายงาน”

- Dissertation Title** : The Monk's Participation Development in the Community Development By Buddhist Way in Samutsongkhram Province
- Researcher** : Phrakhrupisitphachanat (Prayoon Nandiyo)
- Degree** : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)
- Dissertation Supervisory Committee**
- : Phramaha Krisda Kittisopano, Assist.Prof., Dr, Pali IV, B.A. (Buddist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)
- : Phramaha Sunan Sunanto, Dr., Pali V, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)
- Date of Graduation** : December 2, 2019

Abstract

Objectives of this research were to: 1. Study general context of the monk's participation in the Samutsongkhram community development, 2. Study the process of monk's participation development in the community development by Buddhist way in Samutsongkhram Province and 3. Propose the guideline for the monk's participation development in the community development by Buddhist way in Samutsongkhram province

Methodology was the qualitative research, collected data from document analysis and in-depth-interviewing 30 key informants with structured in-depth-interviewing scripts by face-to-face interviewing and analyzed data by explanation and descriptive interpretation. Findings from in-depth-interview was used to create a basic model before presenting to 12 participants to verify the model in Focus Group Discussion.

Findings were as follows:

1. The general context of the monk's participation process in Samutsongram community development by Buddhist way revealed that, in decision process, monks at Abbot or administrators as the community advisors and people's spiritual refuges had important roles in decision making and plan management and community assistance in any activities and advices. The outstanding project that the communities inniated to help themselves was the Long Khaek, Long Klong (Pitch-in Canal Clean-up Project. The benefit sharing aspect, more villagers and laities participated in supporting monasteries activities and Buddhism promotion. Villages,

monasteries and communities live together in peace, harmony and sufficiency. Monks evaluated the community development project by observing villagers' behaviors.

2. The monk's participatory development process in the community development by Buddhist way in Samutsongkhram province was found that the knowledge construction process consisted of problems reflection for the villagers to really realized and giving them opportunities to share their opinions in order to solve the problems together. Development guideline construction process consisted of Long Khak Long Klong Project, (pitching in canal clean-up project), which was the outstanding project of the community that emphasized the participation of every part of the societies to join the community development earnestly. Environment protection project was the project for environment, mangrove forests and fresh water sources rejuvenation. Monasteries at the rivers banks participated with villagers to conserve and protect the environment and fresh water fishes around monasteries. Operation guideline creation process was the process for proposing the practical guidelines for communities problems solving with participation of villagers, community leaders and monks. Communities environment protection project was hosted by the Office of Natural Resource and Environment of Samutsongram Province. Samutsongram Sangha, as the advisors, support the project with money, personnel and other materials to push the project through Longkhaek Longklong Project, (pitch-in, Canal clean-up project) for clean, peaceful and beautiful environment. Sangha helped the communities by campaigning people to love, to protect and conserve the environment and natural resources in their own communities and to make the monasteries the tourism attraction for more tourists to come to make merits.

3. The monk's participation development in the community development by Buddhist way in Samutsongkhram province was found that, The participation mean for decision making could be done by studying the information of the community in every aspect, listening to people, finding what they need and being responsive to their real needs. More importantly, monasteries must be ready with money, man and materials. When data were ready, knowing the villagers' needs, monasteries have money, personnel, materials and readiness, these could help monks make decision to develop communities easily. The participatory mean for plan and project operation by the Buddhist way, starting from having the strict plan. The monks have to work with the community to produce the well community development plan. Samutsongram Province communities have monthly regular

meeting to plan the community problem solving emphasizing money worthiness, transparency, check ability, and implementing according to the plan strictly without short-cut or implementing out of the plan, respecting the decision by the majority. Monks must operate more to reduce the conflict with villagers but emphasizing good understanding with villagers and communities.” Inform villagers what you do” The participatory mean for sharing the benefits from participation by the Buddhist way were that more villagers make merits, communities get stronger, villagers live happy lives, and communities are more peaceful. The participatory mean for the follow-up and project evaluation by Buddhist way was that even though the monks have less knowledge of evaluation, the simple way they can use is observation on the villagers behavior, over seeing whether they are happy with the activities or not. The villagers’ laughter and smiles are the result of the monk’s community development. Next mean is to ask and interview villagers, emphasizing dialogue with villagers to create good and common understanding and the last mean is that every monastery compiles and submit reports to higher ranking monks for acknowledgement regularly emphasizing “observation, dialogues and reports”

กิตติกรรมประกาศ

ดุขุณีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการควบคุมดุขุณีนิพนธ์ คือ พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. และพระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุขุณีนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบพิจารณาพิจารณาและสอบป้องกันประกอบด้วย พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร., พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร. และ รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษัตย์ ที่ได้เมตตาแนะนำปรับปรุงดุขุณีนิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเดชพระคุณ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุขุณีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัย คอยอำนวยความสะดวกและแนะนำผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระสมุทรธรรมคณี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม พระราชวรดิฐ เจ้าคณะอำเภอเมือง พระภาวนาวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม พระครูปราโมทย์ปัญญาวังษ์ เจ้าคณะอำเภอบางคนที พระครูปิยะธรรมากร เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ พระครูพิพิธพัฒนโกศล เจ้าคณะตำบลคลองโคน พระครูสถิตกมลธรรม เจ้าคณะตำบลกระดังงา พระครูวิมลภาวนาจารย์ เจ้าอาวาสวัดบุญรินทร์กุฎีทอง พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย พระครูสุนทรสมุทรคุณ เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว พระครูสังฆรักษ์วิทยา ญาณธมโม เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี พระอธิการวรชิตินันท์ ธมฺมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่ พระปลัดเจริญ คุเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ พระมหาธนวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดคลองโคน พระมงคล ปัญญาที่ไป เจ้าสำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์พร นายจิระ แก้วมณี นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคน นายณัฐภัทร์ เอมอ่อน นายอำเภอบางคนที นายวีระพงษ์ อ่างทอง พัฒนาการอำเภอบางคนที นางจินตนา กลิ่นช้าง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา นายถิน พิสุจน์ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงคราม นายสุรสิทธิ์ จาตุรัส ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา นายสุภักดิ์ กลิ่นหอม กำนันตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา นายอุบล คุ้มล้วน ล้อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา นายดิเรก แก้วมณี กำนันตำบลบางแก้ว นายธีระ ดอกไม้เงิน ชาวบ้านตำบลคลองโคน นายธเนศ ฤกษ์ดี ชาวบ้านตำบลคลองโคน นายเทือง แสงกร ประชาชนชาวบ้านตำบลคลองโคน นายประนอม แนนแนบ นายจรรยา กาญจนสะอาด นายสรารุฒิ วงศาโรจน์ ที่ให้ความเมตตาในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากดุขุณีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ

๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๓๘
๒.๓ หลักพุทธธรรม	๗๔
๒.๔ ข้อมูลบริบทของการวิจัย	๘๑
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๐
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๖
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๓
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๑๕
๔.๑ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม	๑๑๖
๔.๒ กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม	๑๓๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม	๑๔๗
๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๕๒
๔.๕ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๑๕๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๖๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๑
๕.๒ อภิปรายผล	๑๖๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๙
บรรณานุกรม	๑๗๑
ภาคผนวก	๑๗๙
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้อนุญาตให้นิติเก็บข้อมูลวิจัย	๑๘๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอเชิญร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๑๖
ภาคผนวก ค เครื่องมือในการวิจัย	๒๓๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๓๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
๒.๑	แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาแนวคิดการพัฒนา	๑๓
๒.๒	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๒๔
๒.๓	สรุปหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ	๓๘
๒.๔	สรุปความหมายของชุมชน	๔๒
๒.๕	สรุปแนวคิดในการพัฒนาชุมชน	๕๘
๒.๖	แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของพระสงฆ์	๗๓
๒.๗	หลักอิทธิบาท ๔	๗๙
๒.๘	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๙๔
๒.๙	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	๑๐๑
๔.๑	สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจ	๑๒๐
๔.๒	สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ	๑๒๖
๔.๓	สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม	๑๒๙
๔.๔	สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ	๑๓๒
๔.๔	สรุปกระบวนการในการสร้างความรู้	๑๓๖
๔.๕	สรุปกระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการมี ส่วนร่วมของพระสงฆ์	๑๔๑
๔.๖	การแบ่งความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โครงการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน	๑๔๒
๔.๗	การแบ่งความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โครงการ ป้องกันปัญหาเสพติด	๑๔๓
๔.๘	การแบ่งความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โครงการ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	๑๔๔
๔.๙	สรุปกระบวนการในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ (อิทธิบาทธรรม)	๑๔๖
๔.๑๐	สรุปการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ใน จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๕๒
๔.๑๑	สรุปผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๕๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนในภาคทฤษฎี	๖๐
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
๔.๑	องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๕๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

		พระวินัยปิฎก		
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
		พระสุตตันตปิฎก		
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตค.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ชื่อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนา เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร เพราะตราบไต่ที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุนั้นพระอรหันต์ เขาผู้นั้นก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็น เสาเข็ม คือผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงเรียกว่าเป็น อเสขะ คือ ผู้ไม่ต้องศึกษา “กระบวนการจัดการศึกษาในทางพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างดี”^๑ วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา “บ้าน” หรือชุมชนไทย เมื่อครั้งในอดีตมี “วัด” เป็นศูนย์กลางจิตใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษาหรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่ชุมชน “บ้าน” หรือชุมชนจะร่วมกับ “วัด” โดยการสนับสนุนที่สำคัญจาก “โรงเรียน หรือ ราชการ” ร่วมกันดำเนินการในลักษณะ ๓ ประสาน “บ้าน วัด โรงเรียน” หรือเรียกโดยย่อว่า “บวร” รัชกาลที่ ๙ ทรงตระหนักและเห็นความสำคัญในบทบาทของ “บ้าน วัด โรงเรียน” ในลักษณะดังกล่าวนี้ จึงมีแนวพระราชดำริที่จะให้ดำเนินการจัดตั้งวัดขึ้นคู่กับชุมชนเพื่อเป็นพุทธสถานในการประกอบกิจการของสงฆ์ในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๒

ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก เนื่องจากความซับซ้อนทางเหตุปัจจัยของสังคม ทำให้การดำรงชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงควรมีผู้มีบทบาทรับผิดชอบและหาทางเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิถุทัศน์มาเป็นโอกาสเพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน ช่วยอบรมศีลธรรมให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความสามัคคีเป็นที่ตั้งจึงเห็นได้ว่าแต่ละหมู่บ้านในประเทศไทยจึงมีวัดตั้งอยู่ในทุกหมู่บ้าน วัดหลายแห่งมุ่งที่จะ

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

^๒กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ-ได้อย่างไร สกศ**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖.

พัฒนาด้านวัตถุและพัฒนาด้านอาคารสถานที่มากกว่าการที่จะพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษา อบรม หรือการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละชุมชน วัดจึงเป็นที่พึ่งเพียงด้านพิธีกรรมเท่านั้น มีวัดหลายแห่งที่มุ่งสร้างวัตถุมงคลเครื่องรางของขลัง เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนไม่พยายามที่จะพึ่งตนเอง และเมื่อได้ปัจจัยก็จะนำมาพัฒนาสร้างวัดให้ใหญ่โตจนเกินความจำเป็น แต่การพัฒนาวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์รวมของสงฆ์ จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น สมาชิกในวัดและประชาชนขาดความเป็นเจ้าของวัด การทุ่มเทพัฒนาวัดและชุมชนจึงไม่เต็มที่ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนไม่สมบูรณ์ตามหลักของการที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่เข้ามาบวชแล้ว ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน ไม่ได้เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชน ประชาชนก็ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ไม่สู้จะถูกทางสังคมและพระพุทธศาสนาจึงเกิดปัญหา สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาเริ่มทรุดต่ำ ประกอบกับยุคของการเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ มีการรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มรูปแบบ จนละเลยคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคม ประชาชนขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา และความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ก็ย่อหย่อนจากพระธรรมวินัย และเป็นที่ติติงแก่ผู้ที่ได้พบเห็น^๓

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกลาคจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นส่วนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการของเราอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์เกื้อกูลต่อการปกครอง และการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท ที่รับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนักซึ่งมีจำนวนเกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ วัดจึงมีบทบาทมากตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย แม้แต่การศึกษาจากโบราณมาทุกวันนี้

วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติทุกๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน จึงมีคำขวัญว่า ชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ต้องคู่กันไปด้วยกัน นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ของ ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ กับทั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ อบรม แนะนำ สั่งสอน และสงเคราะห์ประชาชนเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ประชาชน ตามกำลังความสามารถของวัด และพระภิกษุสงฆ์พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่บริหารหมู่คณะเป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัด ปกครองดูแลแนะนำสั่ง

^๓ คະนิงนิตย์ จันทรบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒), บทนำ.

สอนอภรพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรืออาศัยอยู่ในวัด และอำนวยการภารกิจการกิจทุกอย่างเกี่ยวกับวัด รวมทั้งปรีชนรอบๆ วัดก็คือ เจ้าอาวาส^๕ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๖บัญญัติไว้ว่า วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง ในมาตรา ๓๑ วรรค ๓ บัญญัติไว้ว่า ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป และในมาตรา ๓๗ (๓) บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธรังษีข้างต้น นอกจากนี้แล้วมหาเถรสมาคมองค์การปกครองสูงสุดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ยังได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๒๓ ว่าด้วยระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ ข้อ ๕) กำหนด “การ” คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเกี่ยวกับคณะสงฆ์ มี ๖ ฝ่าย คือ (๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครองคณะสงฆ์ (๒) การศาสนศึกษา (๓) การศึกษาสงเคราะห์ (๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) การสาธารณูปการ (๖) การสาธารณสงเคราะห์^๕

การพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ความสมบูรณ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและมีความสุข จึงจำเป็นจะต้องอาศัยกำลังจากทุกคน ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ระดับชุมชน หรือสูงขึ้นไป จะต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่เท่าที่จะทำได้และ บทบาท กล่าวคือการทำหน้าที่อย่างหนึ่งให้สำเร็จและสมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามบทบาทนั้นๆ ซึ่งเป็นบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในบทบาทเช่นนี้ พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่พัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง ยั่งยืน มั่นคงในฐานะหน้าที่ต่างๆ ที่ชุมชนนั้นจะพึงมียั่งยืนในการทำงานต่างๆ ให้มีความอยู่รอดปลอดภัยและการทำหน้าที่เหล่านี้ของพระสงฆ์ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนพัฒนาชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี

จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่เกิดความเปลี่ยนแปลง และกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก ทั้งทางด้านคมนาคม เศรษฐกิจ การเมือง เพราะตั้งอยู่ติดกับเขต ชุมชนเมืองและตลาดน้ำอัมพวา เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรม ทำสวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ และน้ำตาลมะพร้าว คนในชุมชนอยู่ แบบต่างพึ่งพากันและกัน เมื่อความเจริญด้านการคมนาคม หรือทางเศรษฐกิจ เช่นมีโรงงานขนาดใหญ่ มี หมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบต่อในด้าน ต่างๆ แก่ชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมประเพณี การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพที่ เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนบางส่วนเลิกทำการเกษตร หันมาเป็นลูกจ้างโรงงาน เป็นลูกจ้างบริษัทเอกชน เป็นธรรมดาว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงก็ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นตามมาไม่ว่าจะ

^๕พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธทาสภวนา วิชาการธรรมกายและธนาคารสหธนาคารจำกัดมหาชน, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓.

^๕กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖๙.

เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม การเมือง ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่นปัญหาขยะ และปัญหาอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งปัญหา เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในการดำรงชีวิตของคนใน จังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งสิ้น และจากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้นำชุมชนจึงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ มาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน บนฐานของความพอเพียง อยู่ ดีกินดีและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามนโยบายของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยอาศัยการมีส่วนร่วม ร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ ประชาชนตามบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จัก ใช้ รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่าง พอเพียงและอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนา ชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ (Decision making) ๒) ด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน (Implementation) ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยภาพรวมและในแต่ละด้านเป็นอย่างไรบ้าง ผู้นำชุมชน ผู้บริหารชุมชน และพัฒนาการ ได้เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม อย่างไร

ข้อมูลกล่าวมาในข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการมี ส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม" ดังนั้นผู้วิจัยได้ ศึกษาถึงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัด สมุทรสงคราม วามีการพัฒนา วิธีการและแนวทางปฏิบัติอย่างไรบ้าง มีปัญหาอุปสรรคในการ ดำเนินการอย่างไรบ้าง เพื่อนำผลการวิจัยที่ไดมา การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนา ชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนว วิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ใน จังหวัดสมุทรสงครามควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัด สมุทรสงคราม

๑.๓.๒ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ

๑) สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ในมิติ ๔ ด้าน คือ ๑. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ ๒. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ ๓. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ๔. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ

๒) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ โคเฮิน และ อับฮอฟ (Cohen and Up Hoff) แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ ๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ ๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ^๖

๓) เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC for Participatory Planning ประกอบด้วย ๑. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) ๒. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) ๓. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)^๗

๔) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น^๘

^๖Cohen & Uphoff, Rural Development Participation : Concept and Measure for Project Design, **Implement and Evaluation**, (New York : The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, 1977), p. 1.

^๗ศิริวรรณ เพียรสุข และคณะ, ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลผู้ป่วยโรคจิตในชุมชน, (อุบลราชธานี : โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๘พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘-๒๘.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ใน ๔ ด้านคือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจวิถีพุทธ
๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการวิถีพุทธ
๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมวิถีพุทธ
๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการวิถีพุทธ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์และประชาชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓๐ รูป/คน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยคัดเลือกจากชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓ ชุมชน ได้แก่

- ๑) ชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๒) ชุมชนวัดอินทาราม อำเภอมัว จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๓) ชุมชนวัดดอนมะโนราห์ ตำบลดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔.๖ ระยะเวลาการวิจัย

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือน กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น ทำให้ประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นช่วยเหลือตนเอง เพื่อบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือของวัด โดยใช้หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหา

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน และร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชน

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของ พระสงฆ์ประกอบ ๓ ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ เริ่มดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ หมายถึง ประกอบด้วยการ สนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานความร่วมมือของพระสงฆ์

๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่พระสงฆ์เข้า มามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ เริ่มขึ้นวางแผน ระบุปัญหาและความต้องการ ขึ้นปฏิบัติการประเมินผลและบำรุงรักษา สรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ คือร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปรึกษา ร่วมปฏิบัติการและร่วมผลประโยชน์

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง ผลประโยชน์ในด้าน วัตถุ ผลประโยชน์ด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้าน ของจังหวัดสมุทรสงคราม

วิถีพุทธ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝน ในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์นักพัฒนาชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ พระครูพิพิธพิพัฒน์โกศล เจ้าคณะตำบลคลองโคน อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม พระครูสังฆรักษ์วิฑูยา ญาณธมโม เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พระปลัดเจริญ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัด สมุทรสงคราม

๑.๖.๒ ทำให้ทราบกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนา ชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๓ ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ใน จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์เป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในพื้นที่และชุมชนต่างๆ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” จากเอกสารวิชาการต่างๆ และงานวิจัยที่มีผู้ได้ศึกษาไว้แล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทของการวิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จากทัศนะของนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงขอประมวลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ดังนี้

คำว่า “พัฒนา” ในภาษาไทย มาจาก “วฑฺฒน” ในภาษาบาลี และ “วรณ” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^๑

นอกจากนี้ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะว่า การพัฒนาจะเป็นคำกลาง ๆ มิได้มีความหมายในทางดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับว่าจะพัฒนาไปทางไหนให้เกิดอะไรขึ้น ถ้าการพัฒนานั้นประกอบด้วยสติปัญญา นำมาซึ่งประโยชน์สุขอย่างถูกต้องก็เป็นของดี หากเป็นไปในทางตรงกันข้ามคือมีตัณหา (ความทะยานอยาก) อูบาทาน (ความยึดมั่นความยึดติด) เป็นเจ้าเรือน ท่านก็เรียกว่า เป็นการพัฒนาเพื่อความพินาศ เป็นวินาศนาการหาใช้วิวัฒนาการของศัพท์คำว่า “พัฒนา” ตรงกับภาษาบาลีว่า “วฑฺฒน” แปลว่า “รก” ดังพุทธภาษิตว่า “น สียา โลกวฑฺฒโน” ซึ่งมักแปลกันว่า “ไม่พึงเป็นคนรกโลก” (แปลตามตรงได้ว่า ไม่พึงทำโลกให้รก) คนรกโลก คือ คนที่ทำให้โลกให้รกไปด้วยสิ่งที่ไม่ดี ประโยชน์ ชีวิตของผู้นั้นจึงไม่มีประโยชน์แต่กลับเป็นโทษ ดังคำโบราณว่า “รกคนดีกว่ารกหญ้า หาก

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

รกคนบ้า รกหญ้าดีกว่ารกคน” พุทธศาสนิกชน วางหลักว่า ถ้าอยากให้โลกรกด้วยคนดี ต้องพัฒนาจิต เพราะจิตนำกาย ถ้าอยากให้โลกไกลาหลวุ่นวาย ให้พัฒนาแต่กายและวัตถุจนท่วมทับจิต ดังนั้นในทัศนะของท่านพุทธทาสการพัฒนาจิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและต้องมาก่อนเสมอ มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาทุกครั้ง การพัฒนาต้องทำให้สมดุลทั้งจิตและกายจึงจะถูกต้อง แต่การพัฒนาทางจิตอย่างเดียว แม้จะเป็นการพัฒนาที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ยังปลอดภัยแต่หากพัฒนาทางวัตถุอย่างเดียวก็ฉิบหายหมด ดังที่เวลานี้เรามีหวัรบนิวเคลียร์ที่สามารถทำลายโลกให้พินาศได้หลายครั้ง ดังนั้นการพัฒนาทางโลก ต้องประกอบด้วยธรรมเสมอ การแยกโลกออกจากธรรม คือแนวทางที่ผิดพลาด และนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อนและวินาศนาการในที่สุดส่วนคำว่า “สังคม” ในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ หมายถึงบุคคลแต่ละคนที่มาอยู่ร่วมกันซึ่งได้แก่ตัวเราและผู้อื่น หากปัจเจกบุคคลแต่ละคนดีขึ้น สังคมย่อมดีขึ้นด้วย เพราะสังคมเกิดจากคนหลาย ๆ คน การพัฒนาสังคมของท่านพุทธทาสจึงมุ่งหมายที่การพัฒนาคน ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบจัดการโลกทั้งหมด ท่านกล่าวถึงแม่และครูว่าเป็นผู้สร้างโลก เพราะท่านเหล่านี้สร้างเด็กแต่ละคน ซึ่งจะเติบโตและรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป ในทางกลับกันระบบการศึกษาอบรมก็เป็นปัจจัยสร้างและหล่อหลอมคนระบบสังคมที่ดีย่อมมีผลเอื้ออำนวยให้คนดีมีศีลธรรมได้ง่าย การจัดระบบสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำให้ถูกต้อง ซึ่งก็เริ่มที่การสร้างจิตใจที่ถูกต้องขึ้นนั่นเองด้วยความเข้าใจโดยทั่วไปของคนส่วนมาก คำว่า “พัฒนา” (development) มีความหมายทำนองเดียวกับ “เจริญเติบโต” (growth) “ก้าวหน้า” (progress) และ “ทันสมัย” (modern) ซึ่งล้วนเป็นไปในทางรูปแบบและปริมาณ ผิดกับสิ่งที่พุทธศาสนาต้องการและเน้นย้ำนั้นคือคุณภาพชีวิตและความถูกต้องพอดี ซึ่งมีผลเป็นประโยชน์สูงสุด กลมกลืนและเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต และไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป้าหมายของการพัฒนาในโลกปัจจุบัน มุ่งที่ความเจริญทางเศรษฐกิจจากเงินไป จนละเลยการพัฒนาจิตใจ ให้สามารถควบคุมความต้องการที่ทะยานอยากมากขึ้นไปตามลำดับ การเน้นความเติบโตในทางตัวเลขของการบริโภคซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและปริมาณของการผลิตและความเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าทันสมัย โดยมีได้คำนึงถึงขีดจำกัดความเจริญที่โลกและทรัพยากรจะอำนวยให้ ตลอดจนความอยู่รอดปลอดภัยและความสุขที่แท้จริงของมนุษย์นับเป็นสิ่งที่อันตรายร้ายแรง การพัฒนาในปัจจุบันเป็นการแก่งแย่งแข่งขันและวิ่งตามกันไป ด้วยความเร่งรีบเหน็ดเหนื่อยและหวาดกลัวว่าจะไม่ทันเขา โดยมีได้ถ้ามถึงเป้าหมายที่แท้จริงที่กำลังมุ่งไป ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นขาดจากเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์จึงเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตผลก็คือความยับเยินทั้งวัตถุและจิตวิญญาณ ความวิกลจริตเสียสมดุลของชีวิตธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมเป้าหมายของการพัฒนาที่ถูกต้องท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวสั้น ๆ ว่า ต้องเอื้อให้เกิดสภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ “สันติสุขส่วนบุคคลและมีสันติภาพส่วนสังคม” ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการลดละความเห็นแก่ตัว หรือการมีศีลธรรมของสมาชิกในสังคมเป็นสำคัญการพัฒนาที่ถูกต้องเป็นไปเพื่อสภาพชีวิตที่ดีท่านพุทธทาสภิกขุ อุปมาชีวิตที่สมบูรณ์จำต้องมีพฤษาแห่งชีวิต ๔ ต้น ได้แก่

๑) กายพฤษา คือ การพัฒนาร่างกายให้เจริญถูกต้อง ด้วยการเจริญกายภาวนา

๒) จิตตพฤษา คือ การพัฒนาจิตให้มีสุขภาพ มีสมรรถภาพทำหน้าที่ได้ดีด้วยการเจริญสมถกรรมฐาน ให้พ้นจากนิวรณ์รบกวนจิตใจ ด้วยการเจริญภาวนา

๓) โภทิพศึกษา คือ การพัฒนาสติปัญญาให้เห็นสิ่งทั้งปวง คือ โลกและชีวิตตามเป็นจริง ด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ให้พ้นจากอำนาจอวิชชา (ความไม่รู้) ครอบงำ ด้วยการเจริญภาวนา

๔) เมตเตยยพศึกษา คือ การสร้างมิตรภาพที่มีรากฐานมั่นคงในเพื่อนมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน มีเมตตาอย่างปราศจากความเบียดเบียนและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นศัตรูกัน หากเกื้อกูลกันได้ถูกต้องด้วยการเจริญศีลภาวนาท่านใช้คำว่า “โลกพระศรีอารีย์ก็อยู่แค่ปลายจมูก” ซึ่งไกล่กว่าแค่มือเอื้อม^๒

การพัฒนาทั้ง ๔ ด้านนี้ เหมือนปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์และตนเอง ท่านกำหนดให้ทำให้พร้อมทั้ง ๔ ด้าน อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ ทั้งถูกต้องและทั้งครบถ้วน เมื่อบุคคลมีคุณสมบัติที่ดีดังกล่าวข้างต้น ก็จะส่งผลให้เกิดสังคมพึงปรารถนา ระบบควบคุมสังคมที่ดีต้องมีความถูกต้องด้วย จึงจะอำนวยให้บุคคลมีการพัฒนาฝึกฝนตน จนเข้าถึงสภาพที่พึงประสงค์

ในพระพุทธศาสนากการพัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมพร้อมไปด้วย ตามหลักการที่จัดไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญโดยมุ่งพัฒนา ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา^๓ และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาให้นิยามว่า (Development Strategy) เป็นวิธีการหรือแผนการอันชาญฉลาดที่จะบรรลุเป้าหมายในการดำเนินการพัฒนาซึ่งอธิบายได้ดังนี้ ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดให้บรรลุเป้าหมาย ความชาญฉลาดของยุทธศาสตร์ปรากฏในลักษณะดังต่อไปนี้ (๑) หลักวิชาการรองรับและเป็นหลักวิชาการที่ถูกต้องเป็นวิทยาศาสตร์ (๒) ใช้ข้อมูลสภาพจริงของท้องถิ่นหรือสถานที่แห่งนั้นมาช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์ (๓) เป็นแผนการที่คนทั่วไป (หรือฝ่ายตรงกันข้าม) ไม่คุ้นเคยมาก่อนเมื่อดำเนินการตามแผนการนี้จะได้ผลอย่างคุ้มค่าหรือคุ้มทุน ส่วนคำว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งเป็นผลผลิต (Output) โดยใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) และมีกระบวนการ (Process) ที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น^๔

อย่างไรก็ดี การพัฒนา หมายถึง การกระทำเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ และการพัฒนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่ามี การให้ความหมายตามแนวทาง ๓ แนว คือ ในแง่ของความก้าวหน้า ในแง่ที่

^๒พุทธทาสภิกขุ, *เยาวชนกับความรอดของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๕-๔๖.

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^๔เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, *ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๑๐๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา*, (เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

เกี่ยวข้องกับการวางแผนเพื่อให้เกิดความเจริญ และในแง่ของวิธีการในการดำเนินการพัฒนา^๕ สอดคล้องกับ คำว่า “พัฒนา” หรือ “วัฒนา” ในภาษาบาลีนั้นแปลว่า รก คือ รกอย่างหนาแน่น เช่น รกหญ้า ผมบนศีรษะรก ก็เรียกว่าพัฒนา คือเป็นความเจริญด้วยเหมือนกัน ถ้าบุคคลมีความประพฤติ หรือการกระทำที่ไม่มีประโยชน์อะไรในโลกนี้ ก็เรียกว่า คนทำโลกให้รก รวมความคำว่า “พัฒนา” แปลว่า ทำให้รก หรือสร้างความรก ถ้าจะให้รกไปด้วยคนดี หรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้วจำเป็นต้องส่งเสริมปลูกสร้าง ทศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิต ซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รกไปด้วยปัญหายุ่งยาก รกไปด้วยความโกลาหลวุ่นวาย ก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบ ทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือ ควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่กันและทศนคติ โดยเฉพาะทศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้ว ก็จะสามารถควบคุม การพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือ พัฒนาจิตให้มี ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจนกระทั่งพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่าง จากกิเลส เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย จนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงาน สามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^๖

นักวิชาการต่างประเทศให้ทัศนะว่า การพัฒนารูปแบบในการจัดการเชิงกลยุทธ์ คือ ชุดของการตัดสินใจและการปฏิบัติการต่างๆ ทางด้านการจัดการซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินงาน ระยะยาวของบริษัท ประกอบด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) ทั้ง ภายในและภายนอกองค์กร การจัดทำกลยุทธ์ (Strategic Formulation) ซึ่งเป็นแผนกลยุทธ์หรือ แผนระยะยาว การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) และการประเมินผลและการ ควบคุม (evaluation and control) และได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการ ศึกษาที่มุ่งเน้นที่การตรวจสอบและประเมิน โอกาส (Opportunities--O) และอุปสรรค หรือ ข้อจำกัด (Threats--T) โดยคำนึงถึง จุดแข็ง (Strengths--S) และจุดอ่อน (Weaknesses--W) ของ บริษัทเป็นหลักสำคัญ^๗

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่งอื่น หรือลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า “การพัฒนา” โดยลักษณะที่เพิ่มเข้ามา

^๕ ทวี ทิมขำ, *การพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๒.

^๖ ญัฐหทัย ชลายนวัฒน์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรม : กรณีศึกษาบริษัท ๕๐๕ โภค ภัณฑ์ จำกัด”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

^๗ Wheelen T.L. & Hunger J.D., *Strategic Management and Business Policy*, 11th, (New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2008), p.3.

นั้นที่สำคัญ คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^๕ และคุณสมบัติของผู้นำในการพัฒนาองค์การที่จะทำให้ประสบความสำเร็จว่ามี ๔ ประการคือ^๕

(๑) เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล (Creating a Vision) มีวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ และมีการร่วมกำหนดเป้าหมายกับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความผูกพันกับเป้าหมายนั้น และจะพยายามดำเนินการเพื่อให้เป้าหมายนั้นบรรลุผล

(๒) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร (Meaning through Communication)

(๓) เป็นผู้ที่มอบอำนาจให้กับผู้ปฏิบัติงาน (Empowerment) โดยให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป้าหมายและนโยบาย ซึ่งเมื่อเป้าหมายนั้นบรรลุผลผู้ปฏิบัติงานก็จะเกิดความพึงพอใจ รวมทั้งผู้นำให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน และช่วยเหลือเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลด้วย

(๔) เป็นผู้ที่เข้าใจตนเอง (Self-Understanding) โดยรู้จักจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง และเป็นผู้ที่ต้องการข้อมูลย้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

^๕สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

^๕Don Hellriegel, John W. Slocum and Richard W. Woodman, **Organizational Behavior, Behavior**, 8th ed., (Ohio : South-Western College Publishing, 1998), pp. 303-304.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาแนวคิดการพัฒนา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
๑. ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๗๗๙)	การพัฒนานำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง
๒. พุทธทาสภิกขุ (๒๕๔๙, หน้า ๔๕-๔๖)	การพัฒนาเปรียบเสมือนพฤษาแห่งชีวิต ๔ ต้น ๑) กายพฤษา คือ การพัฒนาร่างกายให้เจริญ ถูกต้อง ด้วยการเจริญกายภาวนา ๒) จิตต พฤษา คือ การพัฒนาจิตให้มีสุขภาพ มี สมรรถภาพทำหน้าที่ได้ดี ๓) โภธิพฤษา คือ การพัฒนาสติปัญญาให้เห็นสิ่งทั้งปวง ๔) เมต เตยยพฤษา คือ การสร้างมิตรภาพที่มีรากฐาน มั่นคง
๓. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๙, หน้า ๕๒)	พัฒนา ๔ ด้าน คือ กาย ศีล จิต และปัญญา
๔. เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (๒๕๕๓, หน้า ๕)	การทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่
๕. ทวี ทิมขำ (๒๕๒๘, หน้า ๑-๒)	การกระทำเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่
๖. ญัฐหทัย ชลายนวัฒน์ (๒๕๔๖, หน้า ๒๓)	พัฒนาควรทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่และ ที่สมดุล
๗. สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๔๑, หน้า ๑๙)	ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ดีขึ้น
๘. เฮลลีสเกิล (Hellriegel) และคณะ (1998, pp. 303-304.	การกระทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นแนวทางวิธีการในการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงไป
ตามทิศทางที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า และนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นซึ่งสิ่งที่ตั้งเป้าหมายและเป็นประโยชน์ทั้งแก่
ตนเอง และผู้อื่นสังคมทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อย่างเป็นรูปธรรมอันเป็นหนทางนำไปสู่ความ
เจริญรุ่งเรืองเป็นผลตามมา

๒.๑.๒ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง จะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน หรือกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างเข้มแข็งของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม สนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง^{๑๐} ซึ่ง Cohen และ Uphoff ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า โดยทั่วไปแล้ว หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ก็ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจอย่างเดียวกันซึ่งใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วย และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาด้วย^{๑๑} และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท เป็นการที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย^{๑๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้า ร่วม การตัดสินใจหรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๑๓}

๒.๑.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในขั้นตอนการตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้ตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วยการตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติ แต่ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย โดยที่ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็ยังมีผลสะท้อนกลับจากการ

^{๑๐}ยูพาพร รูปงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^{๑๑}Cohen, J. M., and N. I. Uphoff, *Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity*, (S.L. : World Development, 1980), pp. 1-10.

^{๑๒}จิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, เอกสารการสนทนาศึกษาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ ๘, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๕๐-๖๐.

^{๑๓}นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง*, (กรุงเทพมหานคร : ๕๙๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

ประเมินผล และการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ๔ ขั้นตอน คือ^{๑๔}

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการเป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งขั้นตอนนี้แบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

๑.๑ การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial Decision) เป็นการค้นคว้าความต้องการที่แท้จริงของวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

๑.๒ การมีส่วนร่วมขั้นเตรียมการ (Ongoing Decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

๑.๓ การมีส่วนร่วมในขั้นตัดสินใจปฏิบัติการ (Operation Decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงานเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการ การคัดเลือกผู้นำและการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

สรุปการมีส่วนร่วมตัดสินใจ คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจทั้งในเรื่องของการหาวิธีการแก้ไข้ปัญหา และการดำเนินกิจกรรมการแก้ไข้ปัญหา

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงาน และเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการและผลที่ปรากฏ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource Contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะช่วยให้ด้วยความเต็มใจ

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการบริหาร และการประสานงาน (Administration and Co-Ordination) จะมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรมผู้ที่จะเข้าปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

๒.๓ การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ (Programmer Enlistment Activities) เป็นการเข้ามีส่วนร่วมโดยการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ พบว่า ลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือ

^{๑๔} Cohen & Uphoff, Rural Development Participation : Concept and Measure for Project Design, **Implement and Evaluation**, (New York : The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, 1977), p. 1.

เพราะการบังคับให้ทำนั้นผลประโยชน์จะไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญ แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ จะมีการคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากมีส่วนร่วมด้วย

สรุปการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทั้งในด้านทรัพยากร ด้านการบริหาร และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหรือ แผนงาน

๓. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการ วัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการหาข้อดีและข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป และเป็นการประเมินผลความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นระยะๆ

สรุปการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ผลการดำเนินงานของกิจกรรมและโครงการที่ได้ดำเนินการ เพื่อหาข้อดีและข้อเสียและนำมาใช้เป็น แนวทางในการดำเนินงานในครั้งต่อไป

๔. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

๔.๑ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (Material Benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

๔.๒ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (Social Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

๔.๓ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal Benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self-esteem) พลังอำนาจการเมือง (Political Power) และความคุ้มค่าของ ผลประโยชน์

สรุปการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คือการที่ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยได้รับประโยชน์ทั้งในด้านวัตถุ ด้านสังคมและด้านบุคคล

กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้^{๑๕}

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) โดยประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบ และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับแจ้งให้ทราบรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะ ดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการ ตัดสินใจดำเนินโครงการ

^{๑๕} สุทิน บุญญาธิการ, ดวงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสรินทร์, การบริหารการมีส่วนร่วมของ ประชาชน: กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันดำรงราชานุภาพ, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบที่มีการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหลักการแล้วการหารือจะต้องจัดขึ้นก่อนที่จะมีการเสนอรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลกระทบบางประการที่อาจมองข้ามไป นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นช่องทางอันหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการและเพื่อเปิดให้มีการเสนอแนะประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบ หากมีการดำเนินโครงการหน่วยงานเจ้าของโครงการ และผู้มีอำนาจตัดสินใจ ได้ทำความเข้าใจระหว่างกันและหาเหตุผลที่เกี่ยวกับโครงการ โดยเป็นรูปแบบที่สามารถพบเห็นได้บ่อยและอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบตามสภาพปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๓.๑ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ซึ่งเจ้าของโครงการจะส่งตัวแทนร่วมอธิบายให้ที่ประชุมทราบรายละเอียดโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แล้วจึงเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยต่างๆ อย่างไรก็ตาม อาจจัดขึ้นเฉพาะจุดในระดับชุมชนย่อยๆ แต่ละชุมชนก่อน แล้วจึงจัดรวมหลายๆ ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

๓.๒ การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อมีข้อโต้แย้งทางเทคนิค โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผลการประชุมต้องมีการนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมด้วย

๔. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจดำเนินการให้ประชาชนผู้รับผลกระทบเลือกตัวแทนไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ ทั้งนี้ประชาชนจะมีบทบาทชี้้นำ การตัดสินใจเพียงใดขึ้นอยู่กับน้ำหนักของตัวแทนในคณะกรรมการชุดนั้นๆ

๕. การใช้กลไกทางกฎหมายเป็นการเรียกร้องสิทธิของตนจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม มักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งอาจเกิดความยืดหยุ่นต่อการดำเนินโครงการหรือยุติโครงการ อย่างไรก็ตามในบางกรณีประชาชนอาจไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการฟ้องร้อง เพราะนอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังมีภาระค่าใช้จ่ายและภาระในการติดตามหาข้อมูล

สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจะต้องมีการพัฒนาความรู้

ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็นและการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด

๒.๑.๔ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด ไม่ใช่เป็นการจัดเวทีมีส่วนร่วมเพียงครั้งเดียว ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ ดังนี้^{๑๖}

๑. เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอาศัย

๒. ร่วมคิด ค้นหาปัญหาของชุมชน หาสาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายและจัดการกับปัญหา

๓. ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน จัดกิจกรรมหรือโครงการ และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ

๔. ร่วมดำเนินงานโดยประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง

๕. ร่วมกันติดตาม ประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมติดตาม ประเมินผล การตรวจสอบถึงปัญหา อุปสรรค และร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจสำเร็จตามเป้าหมาย

๖. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน ย่อมได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของวัตถุ เงิน แต่อาจเป็น ความสุขสบาย ความพึงพอใจ

การทำงานเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือหลักการที่สำคัญ ๓ ประการคือ

๑. การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะทำให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจในเรื่องนั้นๆ

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม

๓. การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ อิสระภาพ ที่ตัดสินใจว่าจะเลือกหรือจัดให้มีการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

^{๑๖} อรรถัย กักผล, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

การมีส่วนร่วมของบุคคลในการปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจมีส่วนร่วมได้หลายขั้นตอนหรือขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง นักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนไว้แตกต่างกันออกไป ซึ่งการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย ๔ มิติ คือ^{๑๗}

มิติที่ ๑ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร

มิติที่ ๒ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาและการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่ ๓ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันส่วนประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

มิติที่ ๔ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

โดยที่การมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ด้าน คือ^{๑๘}

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจชนิดนี้เป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลาย มีการกำหนดและประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือก เปรียบได้กับการวางแผน เพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น ๓ ช่วง คือ

๑.๑ การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น เป็นการเริ่มต้นในการค้นหาคนในชุมชน และวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนและมีความเป็นธรรม โดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจ ในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญและป้องกันความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นและเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งบุคคลนั้นสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการทั้งในเรื่องเงิน การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการและสนับสนุนโครงการที่จะนำเข้ามา

๑.๒ การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ บุคคลนั้นอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้นแต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อโครงการเข้ามา ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในภายหลัง และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

๑.๓ การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ เป็นความเกี่ยวข้องในองค์กรเมื่อโครงการเข้ามาหรือมีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามามีการรวมขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ กรอบที่สมาชิกยึดถือประกอบด้วย การประชุมเพื่อทำนายนโยบายการคัดเลือกผู้นำที่มีอิทธิพลต่อองค์กร

^{๑๗}White, A. T. *The Community Participation : A Discussion of the Agreement*, (New York : United Nation Children Fund, 1982), p. 5.

^{๑๘}Cohen, J. M., and N. I. Uphoff, *Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity*, (S.L. : World Development, 1980), pp. 50-55.

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ บุคคลนั้นสามารถมีส่วนร่วมแบ่งได้ ๓ ทางใหญ่ๆ คือ

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการสละหรือให้ทรัพยากรจะสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์และข้อมูลข่าวสารทั้งหมดนี้เป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญนำมาใช้เพื่อการพัฒนาโครงการ แสดงให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วม สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมคือ การรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไร โดยวิธีการสมัครใจ การได้รับค่าตอบแทนหรือโดยวิธีการบีบบังคับ การสนับสนุนเรื่องทรัพยากรบ่อยครั้งที่พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการและการประสานงานสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงาน โดยการเป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการเป็นสมาชิกอาสาซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงาน วิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจยังช่วยให้เขาเกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเองอีกด้วย อีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำซึ่งเป็นปัญหา ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

๒.๓ การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งไม่จำเป็นต้องการผลประโยชน์แต่พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ผลเสียที่ตามมาภายหลังนำโครงการเข้ามาและมีผลต่อคนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ควรมองข้ามการสังเกตไปเป็นข้อเท็จจริง ในการมีส่วนร่วมในการยอมรับความสำคัญของโครงการ ซึ่งการตัดสินใจอาจไม่เกิดขึ้นหรือมีขีดจำกัด การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ แบ่งได้ ๓ ชนิด คือ

๓.๑ ผลประโยชน์ด้านวัตถุ เป็นความต้องการด้านพื้นฐาน สรุปลงได้ว่าเป็นการเพิ่มการบริโภค รายได้และทรัพย์สิน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การสรุปข้อมูลล้มเหลวได้ ซึ่งควรวิเคราะห์ได้ว่า ใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้มันเกิดขึ้น

๓.๒ ผลประโยชน์ด้านสังคม เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข ได้แก่ บริการหรือความพอใจจากจากสาธารณสุขโรค การเพิ่มโครงการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต จึงจำเป็นต้องกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณการแบ่งผลประโยชน์ และคุณภาพการบริการและความพอใจ

๓.๓ ผลประโยชน์ด้านบุคคล เป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมืองโดยผ่านความร่วมมือในโครงการ ผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี ๓ ชนิด คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พลังอำนาจทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วย เพราะถ้าอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน จะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางนโยบาย

หลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใครมีส่วนร่วม หากผลที่ออกมาตรงกันข้ามกับโครงการเมื่อทราบแล้วว่าทำไมจะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นส่วนที่มีการเขียนเป็นรายงานไว้น้อย สามารถประเมินโครงการได้ ๒ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมทางอ้อม การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางซึ่งทำหน้าที่ประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อโครงการ ประเมินว่ามีผู้เห็นด้วยกับโครงการหรือไม่ผู้มีส่วนร่วมได้แก่ใครบ้าง มีส่วนร่วมโดยวิธีใด มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่างๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไปอย่างไรและทำอย่างไร ความคิดเห็นต่างๆ จึงได้รับการนำไปใช้ประโยชน์

๒.๑.๕ หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

มีหลักการพื้นฐานสำคัญ ๘ ประการที่ควรคำนึงถึงคือ

๑. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
๒. เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
๓. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วดี มาตั้งแต่เกิด
๔. เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตน
๕. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง
๖. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นได้
๗. อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ
๘. การมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสมต่อไปนี้

๘.๑ ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้สึกรู้ว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง

๘.๒ ผู้ที่เข้าร่วมต้องมีอิสรภาพได้รับความเสมอภาคและได้รับความจริงใจให้เข้า

มาร่วม

๘.๓ ผู้ที่จะเข้าร่วมด้วยต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้

๘.๔ มีการสื่อสาร ๒ ทางเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับข้อมูลอย่างถูกต้องและสมบูรณ์

๘.๕ ประชาชนมีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในโครงการตั้งแต่เริ่มต้น จะทำให้ต้องการเข้าร่วมกับโครงการมากยิ่งขึ้น

๘.๖ ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการและต่อโครงการนั้นๆ และเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย

๘.๗ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปเกินกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ

๘.๘ เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงาน หรือทางสังคมให้ลดน้อยลง

๘.๙ มีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการและผู้มีส่วนได้เสียเป็นอย่างดี

๒.๑.๖ ลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม สามารถสรุปลักษณะแบ่งออกเป็น ๖ ลักษณะ ได้แก่^{๑๙}

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) การมีส่วนร่วมนี้ ประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็น การตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้มีข้อเสนอแนะประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical meeting)

๔. การประชาพิจารณ์ (Public hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปกปิดของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ การประชาพิจารณ์ คณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

๕. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

๖. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้อง การป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

^{๑๙}ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และพรพนทิพย์ เพชรมาก, การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

ไทยได้กล่าวถึงเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการและประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

๒.๑.๗ ระดับของการมีส่วนร่วม

การแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมสามารถแยกได้ตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้มีความแปรเปลี่ยนเฉพาะชนิด (Kinds) และปริมาณของกิจกรรมที่กระทำ แต่ยังมีมีความแปรเปลี่ยนในระดับความเข้ม (Degree) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการริเริ่มและวางแผนกิจกรรม ดังนั้นพิสัยของ การมีส่วนร่วม อาจจะมีตั้งแต่ระดับการยอมรับบริการที่จัดไว้ไปจนถึงการรวมกลุ่ม เพื่อตัดสินใจและริเริ่มโครงการพัฒนาเอง ซึ่งระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม หรือระดับการมีส่วนร่วม อาจจำแนกได้ ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับการตัดสินใจ (Decision making) ในระดับนี้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเอง (Level of responsibility by themselves)

๒. ระดับการร่วมมือ (Cooperation) ในระดับนี้ประชาชนจะให้ความร่วมมือต่อแผนงานที่ริเริ่ม โดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจต้องการความเสียสละจากประชาชน ในด้านเวลา ทรัพย์สิน และแรงงาน เพื่อช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable level of participation)

๓. ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้ประชาชนจะยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่ได้วางโครงการไว้ เป็นการมีส่วนร่วมในระดับการยอมรับบริการเท่านั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการร่วมรับฟัง ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมตัดสินใจ ซึ่งสามารถนำหลักการมีส่วนร่วมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ากระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา หาสาเหตุจัดลำดับความสำคัญ การจัดการปัญหา ร่วมวางแผนการดำเนินงาน จัดกิจกรรม แบ่งหน้าที่ ติดตามและประเมินผลร่วมกัน จนจบกระบวนการ ซึ่งประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และเกิดความต้องการช่วยปฏิบัติอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

ตารางที่ ๒.๒ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
๑. Cohen & Uphoff (1977, p.1)	รูปแบบการตัดสินใจ มี ๔ ลักษณะ ดังนี้ ๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)
๒. สุทิน บุญญาธิการ, ดวงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสรินทร์ (๒๕๔๐, หน้า ๑).	รูปแบบการตัดสินใจ มี ๕ ลักษณะ ดังนี้ ๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) ๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) ๔. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ๕. การใช้กลไกทางกฎหมายเป็นการเรียกร้องสิทธิของตนจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม
๓. อรทัย ก๊กผล (๒๕๕๒, หน้า ๑).	ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ๑. การเกิดจิตสำนึกในตนเอง ๒. ร่วมคิด ค้นหาสาเหตุ ๓. ร่วมกันวางแผน ๔. ร่วมดำเนินงาน ๕. ร่วมกันติดตามประเมินผล ๖. ร่วมรับผลประโยชน์
๔. ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก (๒๕๕๑, หน้า ๑.)	ลักษณะการมีส่วนร่วม ๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) ๒. การปรึกษาหารือ (Public consultation) ๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) ๔. การประชาพิจารณ์ (Public hearing) ๕. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ๖. การใช้กลไกทางกฎหมาย

๒.๑.๘ เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC for Participatory Planning

๑) ความสำคัญของกระบวนการ A-I-C

การพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการเปิดโอกาสให้บุคคล และผู้แทนของกลุ่มองค์กร ต่างๆ ที่อยู่ใน ชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน ร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น กระบวนการ A - I - C จะช่วยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการวางแผนและการตัดสินใจ ร่วมสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน สร้างการยอมรับ ความเป็นอิสระในฐานสมาชิกของชุมชน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนมีส่วนร่วม กระบวนการพัฒนาชุมชน จึงเกิดความต่อเนื่อง และก่อให้เกิดความสำเร็จสูง

จากประสบการณ์ในการพัฒนามีข้อสรุปที่ได้จากการนำเอากระบวนการ ประชุมนี้มาใช้ ซึ่งพบว่า

(๑) กระบวนการ A-I-C ช่วยให้ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม มีความกระตือรือร้น ในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

(๒) การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แทนกลุ่มต่างๆ ประชาชน โดยเฉพาะผู้รู้ กลุ่มคนจน ผู้ด้อย โอกาส ผู้หญิง และเยาวชน เข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด กำหนดแนวทางการพัฒนา และจัดสรรทรัพยากร การมีส่วนร่วม ในกิจกรรม และเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการรวมพลังเชิงสร้างสรรค์

(๓) ประชาชน กลุ่มองค์กรต่างๆ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทั้งกิจกรรม โครงการ ผลของการพัฒนา และความเป็น เจ้าของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความมีพลัง รู้ถึงศักยภาพในการพึ่งตนเอง

(๔) องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเรียนรู้ที่จะเข้าร่วมมือกันในการพัฒนาอย่างประสานสอดคล้อง

นับได้ว่ากระบวนการ A-I-C ช่วยให้เกิดการระดมแนวคิดที่สร้างสรรค์ มีส่วนร่วม และเสริมพลังของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนา

กระบวนการ A-I-C เป็นการประชุมที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผน โดยเป็นวิธีการที่เปิดโอกาส ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน ความรู้ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจ ถึงสภาพปัญหา ความต้องการข้อจำกัด และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้มีการระดมพลัง สมองในการศึกษา วิเคราะห์พัฒนาทางเลือก เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา เกิดการตัดสินใจร่วมกัน เกิดพลังของการสร้างสรรค์ และรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น เพราะกระบวนการ A-I-C มีขั้นตอนสำคัญ คือ

๑. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A)

คือขั้นตอนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน แสดงความคิดเห็น รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เป็นประชาธิปไตย

ยอมรับในความคิดของเพื่อนสมาชิก โดยใช้การ วาดรูปเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น และแบ่งเป็น ๒ ส่วน

A๑ : การวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ในปัจจุบัน

A๒ : การกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ อันเป็นภาพพึงประสงค์ในการพัฒนาว่า ต้องการอย่างไร

โดยการวาดภาพมีความสำคัญคือ

(๑) การวาดภาพจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถสร้างจินตนาการ คิด วิเคราะห์ จนสรุปมาเป็นภาพ และช่วยให้ผู้ไม่ถนัด ในการเขียนสามารถสื่อสารได้

(๒) ช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดและพูด เพื่ออธิบายภาพซึ่งตนเองวาด นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุม อื่นๆ ได้ซักถามข้อมูลจากภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยน และกระตุ้นให้คนที่ไม่ค่อยกล้าพูด ให้มีโอกาสนำเสนอ

(๓) การรวมภาพของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นภาพรวมของกลุ่ม จะช่วยให้มีความง่าย ต่อการรวบรวมแนวคิดของผู้เข้าร่วม ประชุม และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของภาพ(ความคิด) และมีส่วนร่วมในการสร้างภาพพึงประสงค์ของกลุ่ม

(๔) จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการประชุมให้มีความสุข และเป็นกันเอง ในบางครั้งผู้เข้าร่วมประชุม มักมองว่าการ วาดภาพเป็นกิจกรรมสำหรับเด็ก ดังนั้นวิทยากร กระบวนการ จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจ และนำเกมต่างๆ เกี่ยวกับการ วางแผน การละลายพฤติกรรมกลุ่ม หรือ การวาดภาพเพื่อการแนะนำตนเอง หรือวาดภาพสิ่งที่ตนเองชอบ ไม่ชอบ มาใช้ผ่อนคลายเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมประชุม

๒. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I)

คือขั้นตอนการหาวิธีการและเสนอทางเลือกในการพัฒนา ตามที่ได้สร้างภาพพึงประสงค์ หรือที่ได้ช่วยกันกำหนด วิสัยทัศน์ (A๒) เป็นขั้นตอนที่จะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการ และค้นหาเหตุผลเพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนา กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการโดยแบ่งเป็น ๒ ช่วง คือ

I๑ : การคิดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพพึงประสงค์

I๒ : การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ โดย

(๑) กิจกรรม หรือโครงการที่หมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่นทำเองได้

(๒) กิจกรรมหรือโครงการที่บางส่วนต้องการความร่วมมือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่ร่วมทำงานสนับสนุนอยู่

(๓) กิจกรรมที่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ไม่สามารถดำเนินการได้เอง ต้องขอความร่วมมือ เช่น ดำเนินการจากแหล่งอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

๓. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

คือยอมรับและทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินการ ซึ่งจะรับผิดชอบโครงการ โดยขั้นตอนกิจกรรมประกอบด้วย

C๑ : การแบ่งความรับผิดชอบ

C๒ : การตกลงใจในรายละเอียดของการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติ

นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่ได้จากการประชุมคือ

(๑) รายชื่อกิจกรรม หรือโครงการที่กลุ่ม องค์กรชุมชนดำเนินการได้เอง ภายใต้ความรับผิดชอบ และเป็นแผนปฏิบัติการ ของหมู่บ้าน ชุมชน

(๒) กิจกรรม โครงการที่ชุมชน หรือองค์กรชุมชน เสนอขอรับการส่งเสริม สนับสนุนจาก องค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่ทำงาน หรือสนับสนุนชุมชน

(๓) รายชื่อกิจกรรม โครงการที่ชาวบ้านต้องแสวงหาทรัพยากร และประสานงานความร่วมมือจากภาคีความร่วมมือต่างๆ ทั้งจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

๒) ปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้การประชุม A-I-C ประสบความสำเร็จได้

(๑) การจัดประชุมกระบวนการ A-I-C นี้ "เน้นความเป็นกระบวนการ" จะดำเนินการข้ามขั้นตอนหรือสลับขั้นตอน ไม่ได้ เน้นการระดมความคิด และสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้มีความสำคัญกับการตัดสินใจ การกำหนดอนาคตร่วมกัน และเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์ และเสนอทางเลือก ในการพัฒนาและพลังความรัก ความเอื้ออาทร การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร อันเป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนา

(๒) การศึกษาและเตรียมชุมชน

๒.๑ การศึกษาชุมชนเพื่อให้เข้าใจสภาพของหมู่บ้าน ชุมชน หรือตำบล ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ การทราบความสามารถ ศักยภาพของกลุ่ม สภาพการพึ่งตนเอง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเพียงพอ เป็นข้อเท็จจริง ในการกำหนดอนาคตทางเลือก รวมทั้งกลวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา และการประสานความร่วมมือ

๒.๒ การเตรียมชุมชนเพื่อทำให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ประชาชนเข้าใจ และส่งผู้แทนที่มีอำนาจในการตัดสินใจของ กลุ่ม เข้าร่วมประชุม รวมทั้งมีการพิจารณาเพื่อกระจายโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม เช่น กลุ่มสตรี เด็ก คนจน ผู้ประสบปัญหาต่างๆ เป็นต้น

(๓) วิทยาการกระบวนการที่เข้าใจขั้นต้นของกระบวนการ A-I-C มีประสบการณ์ ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการ ประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ เฉพาะหน้า สามารถไกล่

เกลี้ย หรือมีวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้ง ที่เหมาะสมในกรณีที่น่าจะเกิดขึ้น โดยสามารถทำหน้าที

๓.๑ เตรียมชุมชน เตรียมการประชุม ดำเนินการประชุม และสรุปผล

๓.๒ สร้างบรรยากาศในการประชุม เพื่อคลายความตึงเครียดของผู้เข้าร่วมประชุม

๓.๓ ความคุมขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามกระบวนการ

๓.๔ สรุปความเห็นที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมประชุม โดยไม่สอดแทรกความเห็นหรือทัศนคติของตนเองลงไป

๓.๕ ในกรณีที่มีข้อถกเถียงระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งเกิดความต้องการปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ผู้ดำเนินการประชุมต้องทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และหาข้อยุติให้ได้

๓.๖ วิเคราะห์และสังเกตบรรยากาศในการประชุม สำหรับจำนวนผู้จัดการประชุมอาจมีเพียงคนเดียวก็ได้เป็นผู้นำ การประชุม ซึ่งจะมีข้อดี คือ กระบวนการประชุมเป็นเอกภาพมากกว่า แต่หากไม่มั่นใจในการดูแลบรรยากาศการประชุม น่าจะจัดคณะมาช่วยโดยแบ่งหน้าที่เป็น

○ ผู้จัดการประชุม ดูแลอำนวยความสะดวกทั่วไป ได้แก่ การลงทะเบียน อาหาร เครื่องดื่ม

○ ผู้นำการประชุม

○ ผู้จัดกิจกรรมเกมส์ สร้างบรรยากาศ เพื่อการละลายพฤติกรรม คลายเครียด และการนำเข้าสู่ขั้นตอนแต่ละ ขั้นตอน

○ ผู้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้คณะฯ จะต้องทำความเข้าใจ ในขั้นตอนและวิธีการให้ตรงกัน สอดรับกัน

๓) รายละเอียดขั้นตอน กระบวนการ A-I-C กับประสบการณ์ที่นำไปใช้

ขั้นเตรียมการ ได้แก่

๑. การศึกษาชุมชน เพื่อให้ทราบประวัติการพัฒนา โครงสร้างทางสังคม ปัจจัยพื้นฐาน แหล่งทรัพยากรของหมู่บ้าน โดยอาศัยข้อมูลที่มีอยู่แล้วในรายงานการสำรวจของราชการ การพูดคุยกับชุมชน การสำรวจ

๒. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ประมาณ ๓๐-๕๐ คน โดยการสอบถามกลุ่ม ต่างๆ และผู้นำของหมู่บ้าน

๓. การชี้แจงวัตถุประสงค์ต่อผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน และขอความเห็นในการจัดการประชุม ให้สะดวกราบรื่นทุกฝ่าย (แจก Mind Map® ให้กับทุกคน เพื่อเป็นข้อมูลนำเข้า)

๔. การเตรียมตัวของผู้นำการประชุม เพื่อดำเนินการประชุมให้ราบรื่น (เตรียมด้วย Mind Map® เพื่อมองเห็นภาพรวมของงาน)

๕. การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการประชุม ได้แก่สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องเขียน การจัดบันทึกต่างๆ

ขั้นตอนการจัดประชุมและปฏิบัติการตามกระบวนการ A-I-C

การจัดประชุมในระยะเวลา ๒ วัน

Appreciatio (วันที่ ๑ ของการประชุม)

A-๐ ความเป็นมาจากอดีต เพื่อให้เข้าใจสภาพปัจจุบัน การทบทวนสถานการณ์ ที่ผ่านมา จะช่วยให้สมาชิก มองเห็นภาพ ปัจจุบัน และอนาคตชัดเจนขึ้น วิทยากร ผู้รู้ร่วมให้ประสบการณ์ เพิ่มเติม ซึ่งกิจกรรมนี้ถือเป็นกิจกรรมอุ่นเครื่อง ก่อนเข้า สู่วิธีกระบวนการ A-๑

A-๑.๑ สภาพ สถานการณ์ ปัจจุบัน (๖๐ นาที)

๑. สมาชิกทุกคนในกลุ่มย่อย วาดภาพลงบนแผ่นกระดาษ จากมุมมองของตนเอง กลุ่มย่อยอาจใช้กลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มผู้หญิงล้วน กลุ่มผู้ชายล้วน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มข้าราชการ ให้ความ วาดภาพประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

๒. สมาชิกแต่ละคนเล่าภาพของตน สมาชิกคนอื่นตั้งใจฟัง และสอบถามได้ แต่ไม่มีการ วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อเปิดโอกาส ให้รับฟังรับรู้ จดจำ ข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้สึกของผู้อื่นอย่าง เต็มที่

๓. ทุกคน นำภาพของตัวเองมารวม บนกระดาษแผ่นใหญ่ และช่วยกันเติมให้เป็น ภาพรวมเพียงภาพเดียวของกลุ่ม เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม และยอมรับความคิดซึ่งกันและกัน วิทยากรพยายามกระตุ้นให้ทุกคนร่วมกันวาดภาพ

A-๑.๒ นำเสนอความเข้าใจสภาพปัจจุบัน (๓๐ นาที)

ผู้แทนกลุ่มนำเสนอ อภิปรายความหมายภาพรวมของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มอื่นจะซักถามหรือ ให้ข้อมูลเพิ่มเติม วิทยากรควรช่วยตั้งคำถาม เพื่อให้การอธิบายชัดเจนขึ้น

A-๒.๑ เป้าหมาย อนาคตที่ปรารถนา (๖๐ นาที)

๑. สมาชิกทุกคนในกลุ่มย่อยวาดภาพจินตนาการถึงภาพชุมชน สภาพที่ตนเองอยากเห็น ในอนาคต ให้ความวาดภาพ ๑๐-๑๕ นาที (เขียนแผนที่ความคิด - Mind Map®)

๒. แต่ละคนเล่าถึงภาพของตน แล้วจึงนำภาพของทุกคนมารวมกัน เป็นภาพเดียว โดย โดยช่วยกันต่อเติมให้เป็นภาพ เดียวของกลุ่มที่สมบูรณ์

๓. นำเสนอภาพรวมของแต่ละกลุ่ม โดยให้มีผู้แทนกลุ่มคนใหม่นำเสนอ

A-๒.๒ วิสัยทัศน์รวม (๓๕ นาที)

๑. วิทยากรนำภาพของทุกกลุ่มมาให้กลุ่มพิจารณาเลือกภาพใดภาพหนึ่ง เพื่อต่อเติมให้ เป็นภาพตัวแทนของอนาคต ที่ต้องการของกลุ่มทุกๆ กลุ่ม

๒. คัดเลือกอาสาสมัครช่วยกันเพิ่มเติมภาพ สมาชิกชวนกันบอกความต้องการเพิ่มเติม การรวมภาพของทุกกลุ่มให้เป็นภาพเดียวกัน เป็นขั้นตอนสำคัญที่จำเป็น เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้สร้าง ทิศทางไปสู่อนาคต ร่วมกันเป็นภาพเดียวกัน รู้สึกเป็นเจ้าของความคิดร่วมกัน วิทยากรกระตุ้นให้แต่ละคนในใจไว้ว่า ถ้าจะให้จริงตามภาพจะทำอย่างไรบ้าง

Influence (วันที่ ๒ ของการประชุม)

I-๑ แนวทางการพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วม (๙๐ นาที)

๑. วิทยากรทบทวนวิสัยทัศน์ร่วม(Vision) และให้โอกาสสมาชิกปรับปรุงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ (เสนอด้วย Mind Map® แตกแขนงเพิ่มเติมได้)

๒. สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มย่อยเขียนแนวทาง กิจกรรม ลักษณะโครงการบนแผ่นกระดาษ เพื่อให้เสนอให้กลุ่มย่อยพิจารณา ให้เวลาคิดส่วนตัว ๑๐-๑๕ นาที

๓. แต่ละคนนำเสนอแนวทาง โดยชี้แจงเหตุผล ความจำเป็น ประโยชน์ (แต่ละคนเสนอ Mental Model ด้วย Mind Map®)

๔. รวบรวมข้อเสนอแต่ละคนจัดเป็นหมวดหมู่ โดยต้องเป็นแนวทางที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกัน ว่าเป็นข้อเสนอของกลุ่ม

๕. ผู้แทนกลุ่มนำเสนอสมาชิกกลุ่มกันซักถามให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

I-๒ วิเคราะห์ จำแนก และจัดลำดับพัฒนาวิสัยทัศน์ร่วม (๗๕ นาที)

๑. พิจารณาแนวทาง กิจกรรมแต่ละข้อ โดยจัดลำดับความสำคัญ ความต้องการ การเกี่ยวพันจากคน องค์กรใด ที่เห็นว่าสำคัญ และควรคำนึงถึงความสำเร็จในการปฏิบัติ

๒. ผู้แทนกลุ่มคัดเลือก จัดกิจกรรมไว้เป็นประเภท โดยรวมกิจกรรมที่เหมือนกันไว้ด้วยกัน และจัดประเภทกิจกรรม ที่สมาชิกทำตัวเอง กิจกรรมที่ร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น กิจกรรมที่ขอความร่วมมือจากองค์กรนอกท้องถิ่น

๓. เมื่อแยกประเภทแล้ว แต่ละคนพิจารณาว่าหากมีทรัพยากร จำกัด จะเลือกโครงการใด ที่คิดว่าสำคัญที่สุด ๓-๕ กิจกรรม โดยเขียนลำดับบนกระดาษแล้ว รวมคะแนนกิจกรรมที่ได้คะแนนมากที่สุดให้เป็นลำดับหนึ่ง

Control

C-๑ เลือกแนวทาง/กิจกรรมที่จะทำ (๓๐ นาที)

๑. กิจกรรมที่สามารถทำตัวเอง สมาชิกตัดสินใจเลือกที่จะทำโดยลงชื่อในกระดาษของแต่ละกิจกรรม แบ่งกลุ่มย่อย ตามกิจกรรมที่สมาชิกลงชื่อไว้

๒. กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกับองค์กรอื่นๆ สมาชิกร่วมกันเสนอมอบหมายให้บุคคล หรือกลุ่มดำเนินการประสาน ติดตาม หรือยื่นข้อเสนอ

C-๒.๑ ทำแผนปฏิบัติการ (๑๒๐ นาที)

๑. จัดทำแผนปฏิบัติการที่ทำได้เอง โดยนำแนวทาง กิจกรรมต่างๆ ที่จำแนกกลุ่มไว้แล้ว มาทำแผนปฏิบัติการ โดยตอบ คำถาม ดังนี้

- Q ทำอะไร (ชื่อโครงการ)
- Q ทำแล้วได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ เกิดขึ้น)
- Q ทำอย่างไร (กิจกรรม วิธีดำเนินการ)
- Q ต้องใช้ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณเท่าใด
- Q ทำที่ไหน (สถานที่ที่จะดำเนินโครงการ)
- Q ทำเมื่อไร (วันเวลาที่จะดำเนินโครงการ)
- Q ใครบ้างจะช่วยทำ
- Q ใครรับผิดชอบ (ผู้ดูแล ประสานงาน)

๒. กิจกรรมที่ต้องขอความร่วมมือสนับสนุนจากองค์กรอื่น นำมาทำแผนโดยตอบคำถาม ดังนี้

- ๑. ทำอะไร (ชื่อโครงการ)
- ๑. ทำแล้วได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ / เกิดขึ้น)
- ๑. ประสานงานกับหน่วยงานอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร
- ๑. ใครเป็นผู้ประสานงาน ติดตามความก้าวหน้า

ตัวอย่าง หัวข้อเขียนแผนปฏิบัติ

๑. ชื่อโครงการ (ทำอะไร)
๒. หลักการและเหตุผล (ทำไมต้องทำ)
๓. วัตถุประสงค์ (ทำเพื่อให้ได้อะไร)
๔. เป้าหมาย (ผลที่หวัง)
๕. วิธีดำเนินการ (ทำอย่างไร)
๖. กำหนดเวลา (ทำเมื่อไร ถึงเมื่อไร)
๗. ค่าใช้จ่ายและแหล่งเงิน (ใช้เงินเท่าไร จากไหนบ้าง)
๘. ประมาณการรายรับ ถ้ามี (คาดว่าจะมีรายได้เท่าไร)
๙. ผู้รับผิดชอบ (ใครเป็นคนสำคัญที่รับผิดชอบดูแลเรื่องนี้)
๑๐. ผู้ให้ความร่วมมือ (ใครบ้างต้องมาร่วมมือจึงจะสำเร็จ)

C-๒.๒ เสนอแผนปฏิบัติการ (๓๐ นาที)

๑. นำเสนอรายละเอียดของกิจกรรม

๒. อภิปรายเพิ่มเติมและตกลงดำเนินงาน มอบหมายงาน กำหนดวันเวลา สถานที่

ขั้นสุดท้าย คือ การเตรียมการเพื่อเสนอแผนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานขอรับการสนับสนุน หรือส่งเสริมและเข้าร่วมพัฒนา

การประยุกต์ใช้ Mind Map® ในกระบวนการ AIC สามารถปรับประยุกต์ใช้ได้กับทุกขั้นตอน ทั้งในส่วนของผู้ที่เป็นวิทยากรกระบวนการและ สำหรับการระดมความคิดเห็น และการนำเสนอภาพฝัน หรือจินตนาการของแต่ละคนที่เข้าร่วมเวที Mind Map® จะช่วยลดความขัดแย้งในระหว่างการประชุม เนื่องจาก Mind Map® ทุกคนจะสนใจ การเขียนแผนที่ความคิดร่วมกัน รวมทั้งจะช่วยกันระดมข้อมูลให้ได้มากที่สุด

๒.๑.๙ หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ครอบคลุม เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ตรงกับความเป็นจริง เกิดการพัฒนากระบวนการคิด นำสู่การฝึกฝน ปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามโดยตนเองและกัลยาณมิตร อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในให้เกิดมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์^{๒๐}

ลักษณะการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ มีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย ๔ ประการ คือ (๑) ความมีอิสระจากการครอบงำของอวิชาและกิเลส ตัณหา อุปาทาน^{๒๑} (๒) การเรียนรู้ความจริง การสัมผัสและการปฏิบัติในธรรมชาติแห่งความจริงของชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม (๓) การคิดไตร่ตรองอย่างแยกกายและ (๔) การมีจิตใจที่เป็นกลาง- สนับสนุนให้พัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ส่งเสริมให้เกิดความเจริญอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ คือ ๑. สปัริสสังเสวะ การอยู่ใกล้คนดี ๒. สัทธัมมัสสวนะ เอาใจใส่ศึกษาโดยการเรียนการสอนที่ดี ๓. โยนิโสมนสิการ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี ๔. ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม^{๒๒}

๑) รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธมีองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อกันดังนี้ กัลยาณมิตรผู้จัดเตรียมปัจจัย ๒ อย่างให้พร้อม ช่วยน้อมนำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายใน และพัฒนาไปสู่กระบวนการของการเรียนรู้ตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างเป็นทางการรวมทั้ง ๓ ด้านให้เกิดเป็นวิถีชีวิตที่ดำรงถือว่าเป็นวิถีแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง และเมื่อผู้เรียนได้รับการศึกษา

^{๒๐}แสวง แสบบุตร, “กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ”, **รวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๔๘.

^{๒๑}วิมहा. (ไทย) ๔/๒.

^{๒๒}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๓๑๑.

รอบด้านจะเกิดผลคือ การพัฒนาอย่างสมบูรณ์ครบทั้ง ๔ ด้าน คือ กายภาวนา ฝึกอบรมพัฒนากายให้เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอกในทางที่ไม่เกิดโทษ สีส ภาวนา พัฒนาความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี จิตตภาวนา ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง เจริญด้วยคุณธรรม ขยันหมั่นเพียร มีสมาธิ และปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามจริง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาได้ และผู้เรียนจะเป็นกัลยาณมิตรที่ดีให้ตนเองและผู้อื่นแม้ในระหว่างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง^{๒๓}

การเรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ต้องการผลิตคนให้เป็นคนที่ไม่เกลียดความชั่วกลัวความบาป ผู้เรียนรู้จะได้รับการยอมรับว่ามีความรู้ดี และมีศีลสมบูรณ์ การเรียนรู้เชิงพุทธส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยวิธีศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นต้นนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ ในที่สุดทฤษฎีการเรียนรู้เชิงพุทธสอนวิธีดำรงชีวิตอย่างมีความสุข เจริญก้าวหน้าและดีงาม มองเห็นความน่ากลัวในความผิดแม้เพียงเล็กน้อย เมื่อเริ่มต้นจากจุดนี้แล้วถือว่าการเรียนรู้ไม่สูญเปล่า การเรียนรู้แนวนี้เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ และความประพฤติ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สมบูรณ์

๒) วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

วิธีการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญา ๒ วิธี คือ การพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา และการพัฒนาปัญญาตามหลักปัญญาวัชฌิธรรม ๔

การพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขาต้องอาศัย ๒ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาความประพฤติและการพัฒนาจิตใจ เรียก สีสวิสุทธิตีและจิตตวิสุทธิตี ๑) การพัฒนาความประพฤติ (ศีล) ในฐานะบาทฐานการพัฒนาจิตใจ เริ่มต้นจากการละเว้นความชั่วทั้งปวง เช่น ศีล ๕ ซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของพุทธจริยศาสตร์ จากนั้นยกระดับความประพฤติให้สูงขึ้นไปในด้านความดี คือ สัมมาวาจา สัมมาภังค์มัตตะและสัมมาอาชีวะ พุท ทำ ประกอบอาชีวะด้วยเจตนาที่สุจริตไม่คิดเบียดเบียน เมื่อพัฒนาความประพฤติ (ศีล) เกิดขึ้นแล้วจะส่งผลให้มีหิริและโอตตตัปปะ คือ ละอายและเกรงกลัวต่อการทำผิดบาป เป็นเหตุให้ใจคออ่อนวายเป็นระวางหวาดหวั่นกลัวโทษ เดือดร้อนใจในความผิดชั่วร้าย ๒) การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) ในฐานะบาทฐานการพัฒนาปัญญา การพัฒนาจิตใจให้แข็งแรง มีพลัง ราบเรียบ สงบซึ่ง ไสกระจ่าง และนุ่มนวลควรแก่งาน การพัฒนาสมาธิจำแนกเป็น การพัฒนาสมาธิตามวิธีธรรมชาติ การพัฒนาสมาธิตามหลักอิทธิบาท ๔ การพัฒนาสมาธิโดยใช้สติเป็นตัวนำ และการพัฒนาสมาธิอย่างเป็นแบบแผน

(ก) แนวทางการพัฒนาสมาธิตามวิธีธรรมชาติ

เป็นการฝึกปฏิบัติตามหลักการเกิดขึ้นของสมาธิในกระบวนการของธรรมที่เป็นไปเองตามธรรมชาติของธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้นไป ฝึกกระทำสิ่งดีงามอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดปราโมทย์อย่างมี

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๒.

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิอย่างมีประสิทธิภาพตามการเกิดขึ้นของปราโมทย์^{๒๒๔}

(ข) แนวทางการพัฒนาสมาธิตามหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ แสดงให้เห็นว่า ปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรม สามารถพัฒนาสมาธิได้ด้วยการนำจุดหมายมาเป็นอารมณ์ของจิต แล้วปลุกเร้าระดมฉันทะ วิริยะ จิตตะ หรือวิมังสา เข้ามาหนุนนำให้สมาธิมีกำลังแข็งแกร่ง^{๒๒๕}

อิทธิบาทแต่ละข้อทำให้เกิดสมาธิได้ ไม่ต้องเริ่มที่ข้อใดเป็นการตายตัว ปกติมักเริ่มจากฉันทะถ้าเริ่มตัวหนึ่งแล้ว ตัวอื่น ๆ ก็จะมาหนุนทันที และอิทธิบาทแต่ละข้อจะทำให้เกิดสมาธิได้ต่างกันไปตามนิสัยของแต่ละบุคคล เช่น บางคน เมื่อมีใจรักในการทำสิ่งใดแล้ว (ฉันทะ) อาจเกิดความแน่วแน่ เกิดสมาธิในการทำสิ่งนั้น ๆ เป็นต้น

(ค) แนวทางการพัฒนาสมาธิโดยใช้สติเป็นตัวนำ

การกระทำใด ๆ ล้วนอาศัยสติเป็นตัวควบคุม คือ การไม่ปล่อยให้ใจเลื่อนลอย ไม่ปล่อยให้อารมณ์ผ่านเรื่อยไป ไม่ปล่อยให้ความนึกคิดฟุ้งซ่านในอารมณ์ต่างๆ หลงไปตามอายตนะ ให้เฝ้าระวังรู้จับตาดูอารมณ์แต่ละอย่าง เห็นสติทั้งในแง่ปฏิเสธ เป็นตัวป้องกัน ยับยั้งจิตไม่ให้ฟุ้งซ่าน ไม่ให้ก้าวพลาดไม่ให้อำนาจในธรรมที่ไม่พึงประสงค์ ในแง่อนุมัติ สติเป็นตัวควบคุมตรวจตรากระแสการรับรู้ ความนึกคิดและพฤติกรรมทุกอย่างให้อยู่ในแนวทางที่ต้องการ สติเป็นเครื่องมือยึดกุมอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ข้างหน้าจิต เพื่อพิจารณาจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้รักษาสภาพจิตให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย ทำให้ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาพเป็นตัวของตัวเอง จัดการกับสิ่งทั้งหลายในโลกได้อย่างดีเมื่อมีภาวะจิตที่เป็นสมาธิ กระแสความคิดและการรับรู้จะขยายในมิติต่างๆ ได้ ทำให้การพิจารณาปัญญาดำเนินไปได้ชัดเจนเต็มที่ เป็นพื้นฐานในการสร้างปัญญา

(ง) แนวทางการพัฒนาสมาธิอย่างเป็นแบบแผน

เป็นวิธีฝึกอบรมเจริญสมาธิที่ได้ปฏิบัติสืบกันมาในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นวิธีการที่ปฏิบัติอย่างจริงจัง มุ่งฝึกสมาธิภายในขอบเขตที่เป็นระดับโลกีย์ทั้งหมด มีการเตรียมการดังนี้

(๑) การตัดปณิธาน ตัดความกังวลเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ตระกูลญาติ ลาภ คณะศิษย์ หมู่ชน ความเจ็บไข้ของตน การศึกษาเล่าเรียน ฤทธิ์ของปุถุชนที่จะต้องคอยรักษาไม่ให้เสื่อม ข้อสุดท้ายนี้สำหรับผู้จะเจริญวิปัสสนาเท่านั้น

(๒) หากัลยาณมิตร ที่สามารถให้ความรู้ในการพัฒนาสมาธิ ซึ่งมีคุณสมบัติ น่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ รู้จักว่า รู้จักพูด ยอมให้พูด ยอมรับว่า แกล้งเรื่องเล็กซึ่งได้ และไม่ชักนำในเรื่องไม่ควร

^{๒๒๔} วิ.ป. (ไทย) ๘/๖๓๓/๕๕๒.

^{๒๒๕} ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๘-๒๑๙.

(๓) เลือกอุปกรณ์การพัฒนาสมาธิให้เหมาะสมกับตน กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสติ ๑๐ อัปมัณญา ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา จตุธาตววิถญาณ ๔ และอรุณ

(๔) การอาศัยอยู่ในสถานที่ส่งเสริมการพัฒนาสมาธิ ไม่วัดไม่วัดไกลเกินไป ไปมาสะดวก กลางวัน ผู้คนไม่พลุกพล่าน ปราศจากการรบกวนของเหลือบยุง ไม่ขัดสนปัจจัย ๔ และมีพระเถระผู้เป็นพหูสูต

(๕) การปฏิบัติตามวิธีพัฒนาสมาธิตามอุปกรณ์ที่เลือก ๓ ชั้น (๑) บริกรรมภาวนา กำหนดถือนามิตในสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์กรรมฐาน (๒) อุจารภาวนา อาศัยบริกรรมสมาธิ เอาจิตกำหนดอุคคหนิมิตจนเกิดปฏิกาคณิมิต นิเวศสงบระงับ และ (๓) อัปนาภาวนา เสพปฏิกาคณิมิตที่เกิดขึ้นสม่าเสมอด้วยอุจารสมาธิ

แนวทางการพัฒนาปัญญาตามหลักวุฑฒิธรรม ๔ วุฑฒิธรรม ๔ เป็นเครื่องเจริญปัญญา เป็นหลักการพัฒนาปัญญา นำไปสู่การบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้

๑) การเสวนาสัตบุรุษ (สัปปุริสสังเสวะ) คบหากับผู้ทรงปัญญา คบหากัลณมิตร มีมิตรดี เป็นสัตบุรุษผู้มีคุณลักษณะ รู้หลักและรู้จักเหตุ รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล รู้จักตน รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม รู้ประมาณ รู้จักความพอเหมาะพอดี รู้จักกาลเวลา ควรไม่ควร รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม^{๒๖}

นอกจากนี้ควรมีคุณสมบัติเพิ่มได้แก่ น่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ รู้จักพูดให้ได้ผลทนต่อถ้อยคำ แกล้งเรื่องล้าลึกได้ ไม่ชักนำในอธูมานะ

การคบหากับผู้ทรงปัญญาเป็นสิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความเจริญหรือความเสื่อม เมื่อได้คบคนดี มีความรู้ ฟังคำแนะนำสั่งสอน และได้แบบอย่างที่ดีให้นำความรู้ที่ได้จากการเล่าเรียนไปประพฤติปฏิบัติจนบรรลุความสำเร็จเป็นผู้มีปัญญาไป หากคบคนพาลย่อมนำไปสู่ความเสื่อม

๒) การฟังคำสอน (สัทธัมมัสสวนะ) ใส่ใจเรียนฟังให้ได้ความรู้ได้สัจธรรม เอาใจใส่สดับรับ ฟังคำบรรยาย คำแนะนำสั่งสอน แสวงหาความรู้ ทั้งจากตัวบุคคลและจากหนังสือแหล่งความรู้อื่นๆ

๓) การพิจารณาไตรตรองอย่างแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) มีวิธีใหญ่ ๑๐ วิธี คือ

(๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ (๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมตา (๔) วิธีคิดแบบอริยสัจจ หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหาสามารถจำแนกได้ ๒ วิธี ได้แก่ (ก) การคิดตามเหตุและผล จัดเป็น ๒ คู่ คือ คู่ที่ ๑ ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ คู่ที่ ๒ นิโรธ เป็นผล มรรคเป็นเหตุ (ข) การวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง มุ่งตรงสิ่งที่ต้องทำ ใช้แก้ปัญหา ไม่ฟุ้งซ่าน (๕) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย (๖) วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก (๗) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (ก) คุณค่าแท้ สามารถสนอง

^{๒๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๓.

ความต้องการของชีวิตโดยตรง (๒) คุณค่าเทียม เป็นไปเพื่อปรนเปรอการเสพสวैयाเวทนา สมองตัมหา (๘) วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรมเป็นการพิจารณาที่เป็นวิธีคิดในแนวสกดกัณบรรเทาและขัดเกลาตัมหา (๙) วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบันสติปัญฐานเป็นส่วนประกอบสำคัญ (๑๐) วิธีคิดแบบวิภังชวาท เป็นการพิจารณาแยกแยะ จำแนก แจกแจงหรือวิเคราะห์ ลักษณะต่างๆ คือ (ก) ความจริง (ข) ส่วนประกอบ (ค) ลำดับขณะ (ง) ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (จ) เงื่อนไข

๔) การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ) การปฏิบัติธรรมถูกหลัก ดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรม ถูกความมุ่งหมาย มีอยู่ ๒ นัย (ก) ตามฐานะของตน (ข) ปฏิบัติธรรมน้อยค่อยแก่ธรรมใหญ่ ปฏิบัติธรรมค่อยค่อยตามหลักใหญ่ เป็นข้อที่ควรฝึกฝนให้มีปัญญาสามารถเลือกหลักธรรมให้ถูกกับบริบทที่เกี่ยวข้อง หากเลือกผิดกับบริบทอาจส่งผลเสียมากกว่าผลดี

การพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาปัญญาตาม ศีล สมาธิ และปัญญา แม้ไม่ได้มุ่งแสดงให้เห็นแนวการพัฒนาปัญญาโดยตรง แต่มุ่งแสดงให้เห็นการพัฒนาขั้นตอนที่เป็นบาทฐานให้สามารถพัฒนาปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไตรสิกขาสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่หลักธรรมอื่นเพื่อแสดงให้เห็นแนวการพัฒนาปัญญาที่ประสบความสำเร็จมุ่งไปสู่เป้าหมาย

ส่วนการพัฒนาปัญญาตามหลักกุฎติธรรม ๔ เริ่มต้นจากการคบหากับผู้ทรงปัญญาที่เป็นกัลยาณมิตร เป็นสัตบุรุษ จากนั้นหมั่นฟังความรู้จากผู้ทรงปัญญาให้ได้ความรู้ความเข้าใจเกิดปัญญานำความรู้มาพิจารณาไตร่ตรองด้วยความคิดที่แยกคายตามวิธี สุดท้ายนำการเรียนรู้จากทั้งสามอย่างดังกล่าวไปปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม

๓) เป้าหมายการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

เป้าหมายของการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา มุ่งสนองจุดหมายหลายระดับ เนื่องจากการศึกษาเป็นวิธีการที่มุ่งไปสู่อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับความหลากหลายของบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ที่มีทั้งเพศบุคคลและอเพศบุคคล^{๒๗}

ก. จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๑) จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๓ อย่างตามแนวตั้ง คือ ทิณฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และ ปรมัตถะ ๒) จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๓ อย่าง ตามแนวราบ คือ อัตตัตถะ ปรัตถะ และอุภยัตถะ

ข. จุดมุ่งหมายที่เป็นภาวะอิสรภาพ ๔ ด้าน ๑) อิสรภาพทางกาย อิสรภาพพื้นฐานของชีวิต ๒) อิสรภาพทางสังคมที่เกี่ยวกับศีล ๓) อิสรภาพทางจิตใจ มีจิตใจที่มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคงไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ๔) อิสรภาพทางปัญญา ใช้ปัญญาคิดการต่างๆ โดยบริสุทธิ์ใจ ไม่มีเงื่อนไข หรือกิเลสเคลือบแฝง ตลอดจนรู้แจ้งสัจธรรมถึงขั้นหลุดพ้นจากความทุกข์

^{๒๗} แสง แสนบุตร, “กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ”, รมบทควมวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

ค. จุดมุ่งหมายที่เป็นคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการศึกษา ๑) มองในแง่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา ๒) มองในแง่ลักษณะการดำเนินชีวิต อุตตสมบัติ ปรารถสมบัติ ๓) มองในแง่คุณธรรมหลักของผู้มีการศึกษา ปัญญา และกรุณา

พระพุทธศาสนาอธิบายกิจที่พึงทำต่อความจริงในวิถีแห่งการบรรลุภาวะชีวิตที่สมบูรณ์ซึ่งเรียกว่า อริยสัจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอริยสัจนั้น มรรคเป็นหลักการที่ชี้แนะเพื่อไปสู่จุดหมาย ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาก็ได้ยกย่องวิธีการหรือได้ปรับมรรคอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้มองเห็นและง่ายต่อการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น เรียกว่า ไตรสิกขา เพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยอาศัยการเรียนรู้จากหยาบไปหาละเอียด โดยเริ่มจากศีลไปสมาธิและปัญญา

กระบวนการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นการอบรมฝึก พัฒนามนุษย์ ๓ ด้าน คือ ฝึกให้มีพฤติกรรมที่ร่วมสร้างเสริมสังคมดีงาม ซึ่งมีสภาพเกื้อกูลแก่คุณภาพชีวิต เอื้อแก่การพัฒนาจิตปัญญา โดยฝึกหรือพัฒนาระเบียบวินัย ความสุจริตกาย วาจา และแรงงานที่เป็นสัมมาชีพ เรียกว่า อธิศีลสิกขา อาศัยสภาพแวดล้อม สังคม ความเป็นอยู่ภายนอกที่เอื้อนั้นเป็นพื้นฐานทำการฝึกอบรมหรือพัฒนาจิตใจให้ประณีต มีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิตที่ดี เรียกว่า อธิจิตสิกขา และด้วยจิตที่ดีนั้น ก็สามารถฝึกหรือพัฒนาด้านปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมตาแห่งเหตุปัจจัย ทำการด้วยความรู้ความเข้าใจนั้นจนบรรลุถึงปรีชาญาณที่ทำให้มีชีวิตแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นอยู่ด้วยความผ่องใสเบิกบาน เรียกว่าอธิปัญญาสิกขา^{๒๘}

การเรียนรู้หรือการพัฒนาการนี้อาศัยปัจจัย ๒ อย่าง คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกเป็นฝ่ายทำให้เกิดศรัทธา คืออิทธิพลสภาพแวดล้อมดีที่เรียก ปรโตโฆสะที่ดี โดยเฉพาะกัลยาณมิตรและปัจจัยภายในฝ่ายปัญญา คือความรู้จักคิด รู้จักทำใจ ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ เพื่อสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้น และสัมมาทิฐินี้ แยกออกเป็น ๒ ชั้น คือ^{๒๙}

๑) ชั้นโลกียสัมมาทิฐิ เป็นขั้นต้นของสัมมาทิฐิ เมื่อยังไม่รู้แจ้งความจริงก็เป็นอยู่ด้วยความเชื่อถือหรือค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักความเป็นไปตามเหตุปัจจัย มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อการกระทำตามเหตุตามผล

๒) ชั้นโลกุตระสัมมาทิฐิ จัดเป็นขั้นสูง เมื่อรู้แจ้งความจริงแล้ว มีจิตใจหลุดพ้นเป็นอิสระ ไม่ถูกกิเลสและความทุกข์ครอบงำ ก็เป็นอยู่ด้วยความรู้เท่าทันธรรมตาแห่งเหตุปัจจัยนั้นโดยสมบูรณ์ เรียกว่าพุทธจริยธรรม คือ การครองชีวิตประเสริฐ หรือระบบการครองชีวิตอันประเสริฐ ถูกหลักพุทธธรรมเป็นอริยมรรค คือทางดำเนินสู่ความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง

^{๒๘} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาค พุทธธรรม : แขนงนำการศึกษา, (นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔-๒๕.

ตารางที่ ๒.๓ สรุปหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
๑. พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตโต) (๒๕๔๓ : ๑)	๑. ฝึกให้มีพฤติกรรมที่ร่วมสร้างเสริมสังคมดีงาม (อริศีลสิกขา) ๒. ฝึกอบรมหรือพัฒนาจิตใจให้ประณีต มีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิตที่ดี (อริจิตสิกขา) ๓. ฝึกหรือพัฒนาด้านปัญญา (อริปัญญาสิกขา)
๒. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๕๖ : ๒๔-๒๕)	การเรียนรู้หรือการพัฒนาการนี้อาศัยปัจจัย ๒ อย่าง คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน
๓. แสวง แสนบุตร (๒๕๕๗ : ๑๕๑-๑๕๒)	๑) ความมีอิสระจากการครอบงำของวิชาและกิเลส ตัณหา อุปาทาน ๒) การเรียนรู้ความจริง การสัมผัสและการปฏิบัติในธรรมชาติ แห่งความจริงของชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ๓) การคิดไตร่ตรองอย่างแยบคาย ๔) การมีจิตใจที่เป็นกลาง

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การศึกษาการพัฒนาชุมชน การทำความเข้าใจเรื่อง “ชุมชน” นับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาชุมชนอย่างน้อยควรจะตอบคำถามได้ว่าชุมชนคืออะไร มีองค์ประกอบและโครงสร้างอย่างไร ภารกิจหน้าที่ของชุมชนมีอะไรบ้าง ตลอดจนทั้งลักษณะสำคัญของชุมชนทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับนำความรู้เกี่ยวกับชุมชนไปใช้ให้เกิดความเหมาะสมในโอกาสในการศึกษาชุมชนอีกต่อไป

๑) ความหมายของชุมชน

มีผู้ให้ความสนใจกำหนดความหมายของคำว่า “ชุมชน” “ไว้มาก ผู้เขียนได้เลือกความหมายที่แตกต่างกันออกไปมากแล้วไว้ มีดังต่อไปนี้

ความหมาย ตามพจนานุกรมในพจนานุกรม Webster’s New Dictionary of the American Language ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือ

ในเมืองเดียวกัน มีอาณาบริเวณหรือเมืองที่ มีกลุ่มคนอยู่ร่วมกัน และกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันนี้มีความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายกัน^{๓๐}

ความหมายในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔^{๓๑} ให้ความหมายว่า ชุมชนหรือประชาคม คือ

๑. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกันลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่ประสานงานในวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยว เฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจจะมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่นเชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

๒. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่ม

ความหมายที่นักสังคมวิทยาต่างประเทศให้ไว้ที่ควรนำมากล่าวถึง มีดังต่อไปนี้

ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน และสมาชิกทุกคน ได้ให้ความสนใจ ในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกัน มิเพียงแต่ให้ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะ แต่ให้ความสนใจโดยทั่วไป ซึ่งมีขอบเขตมากพอที่จะอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้แล้วชุมชนนี้อาจหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างง่าย ๆ เช่น หมู่บ้านหนึ่ง คนเผ่าหนึ่ง หรือการอยู่ร่วมกันขนาดใหญ่ เช่น เมืองหนึ่งๆ หรือประเทศหนึ่ง^{๓๒} ยังหมายถึงกลุ่มบุคคลหลายๆกลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้ายๆกัน มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง^{๓๓} อธิบายว่า “ชุมชน” ได้แก่ คนที่อยู่ร่วมกันในขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่แน่นอน และมีความสัมพันธ์และโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์และโครงสร้างดังกล่าวมีวิวัฒนาการขึ้นมาจากกระบวนการกลุ่มที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางดินแดน ทั้งนี้เพราะการพึ่งพาอาศัยกันและการอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นภายในกลุ่มเกิดขึ้นได้เนื่องจากคนในกลุ่มสำนึกเรื่องเอกภาพ และ

^{๓๐} รัชนิกร เศรษฐโส, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๙๑.

^{๓๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๒.

^{๓๒} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๑ - ๒.

^{๓๓} จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐-๑๑.

ความสามารถของชุมชนอันเพียงพอในการควบคุมกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นในขอบเขตทางดินแดน^{๓๔} กลุ่มมนุษย์กลุ่มหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตภูมิศาสตร์ค่อนข้างที่แน่นอนและติดต่อกัน ตลอดทั้งมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่วไปอย่างเดียวกัน เช่น มารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี และแบบแห่งการพูด”^{๓๕}

สำหรับความหมายของชุมชนตามที่นักวิชาการของไทยได้ให้ไว้ ที่ควรนำมากล่าวถึงมีดังนี้

ชุมชน คือ กลุ่มชนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณ หรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน”^{๓๖} “ชุมชน” หมายถึง ดินแดนทั่วไปที่มีจำนวนคนมากกว่า ๒ คนขึ้นไป ที่ได้ร่วมกันด้วยธรรมชาติอย่างเดียวกัน คือ มีความคิดเห็นพ้องต้องกันรวมตัวกันที่จะทำอะไรร่วมกันและก็หวังที่จะประสบความสำเร็จนั้นอย่างเดียวกัน”^{๓๗} พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคนและหมายความถึงกลุ่มของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจวัตถุประสงค์เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข”^{๓๘} “ชุมชน “หมายถึง องค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และมวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนเองได้”^{๓๙} กลุ่มคนที่มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถดำเนินงานกิจกรรมใดๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้”^{๔๐} “ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกัน รวมขึ้นเป็นชุมชนหนึ่ง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สถาบัน และกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นที่เดียวกัน อยู่ใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน”^{๔๑} กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในทีใดทีหนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็น

^{๓๔} สมนึก ปัญญาสิงห์, การพัฒนาชุมชน, (ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๓๕} สนธยา พึ่งศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑.

^{๓๖} ประดิษฐ์ มัณชิมา, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๔๒.

^{๓๗} พัฒน์ สุจำนงค์ และคนอื่นๆ, การพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๔.

^{๓๘} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชนบท : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓.

^{๓๙} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

^{๔๐} กรมการพัฒนาชุมชน, คู่มือการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนสำหรับนักพัฒนากร, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๗๗.

^{๔๑} จีรพรรณ กาญจนะจิตรา, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐-๑๑.

อันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิด และสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสิ่งที่คล้าย ๆ กัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น^{๔๖} การรวมตัวของคนที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพัน มีความเป็นปึกแผ่น หรือกลุ่มคนที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในมิติความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม^{๔๗}

สรุปได้ว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑. คน (People) คนเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของชุมชน หากปราศจากคนเสียแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้

๒. ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) คนที่อยู่ในชุมชนนั้นจะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวเป็นผลมาจากการอยู่รวมกันในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน

๓. อาณาบริเวณ (Area) คนและสถานที่เกือบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญและมีสัมพันธ์กันมีคนที่ต้องมีสถานที่ แต่การจะกำหนดขอบเขตและขนาดของสถานที่ของชุมชนหนึ่งๆเป็นเรื่องยาก

๔. ปะทะสังสรรค์ต่อกัน (Interaction) เมื่อมีคนมาอยู่รวมชุมชนเดียวกันแต่ละคนจะต้องมีการติดต่อแลกเปลี่ยนและปฏิบัติต่อกัน

๕. ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่ผูกพันให้สมาชิกอยู่รวมกันในชุมชนนั้น

๖. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural Traditions) ตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชน (Pattern of Community Life) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงและเป็นรูปแบบเดียวกัน

^{๔๖} ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ และคนอื่นๆ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๔.

^{๔๗} ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง, ชุมชน, (สงขลา : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๗.

ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายของชุมชน

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
๑.กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๒๖ : ๓๗)	๑. กลุ่มคนที่มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน ๒. ดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ร่วม
๒. ดำรงค์ศักดิ์ แก้วเพ็ง (๒๕๕๖ : ๗)	๑. การรวมตัวของคนที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพัน มีความเป็นปึกแผ่น ๒. กลุ่มคนที่มีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในมิติความสัมพันธ์แบบเครือญาติและมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม
๓. ทนงค์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และ คนอื่นๆ (๒๕๓๔ : ๙๑)	กลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันในที่ใดที่หนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
๔. ประดิษฐ์ มัณชิมา (๒๕๒๒ : ๔๒)	๑. กลุ่มคนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน ๒. มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน
๕. พัฒน์ สุจำนงค์ และ คนอื่นๆ (๒๕๒๕ : ๔)	ดินแดนทั่วไปที่มีจำนวนคนมากกว่า ๒ คนขึ้นไป
๖. ไพรัตน์ เคชะรินทร์ (๒๕๒๔ : ๑-๒)	๑. กลุ่มคนที่อยู่รวมกัน ๒. การอยู่รวมกันอย่างง่าย ๆ
๗. ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (๒๕๒๕ : ๓)	๑. พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคน ๒. กลุ่มของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้น
๘. จีระพรรณ กาญจนะจิตรา (๒๕๓๐ : ๑๐-๑๑)	๑. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สถาบัน และกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน ๒. อยู่ใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน

ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายของชุมชน (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
๙. รัชนีกร เศรษฐโส (๒๕๒๒ : ๙๑)	๑. กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน ๒. กลุ่มคนที่อยู่รวมกันมีความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายกัน
๑๐. ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๒๔ : ๑๑๒)	๑. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกัน ๒. ความรู้สึกและทัศนคติ
๑๑. สนธยา พิงศรี (๒๕๓๕ : ๑๑)	๑. กลุ่มมนุษย์มีภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตแน่นอนและติดต่อกัน ๒. มีส่วนสำคัญของชีวิตทั่วไปอย่างเดียวกัน
๑๒. สมนึก ปัญญาสิงห์ (๒๕๓๒ : ๒)	๑. คนที่อยู่รวมกันในขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่แน่นอน ๒. มีความสัมพันธ์และโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยกัน
๑๓. สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (๒๕๒๖ : ๖)	๑. องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง ๒. มวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ ๓. สามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนเองได้

๑.๒ องค์ประกอบของชุมชน

ได้จำแนกองค์ประกอบของชุมชนไว้ ๓ ประการ คือ^{๔๔}

๑. มนุษย์ (Human Component)
๒. สิ่งที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้น (Man - Made Component)
๓. สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (Natural Component)

องค์ประกอบทั้ง ๓ ประการนี้สามารถอธิบายได้ คือ

^{๔๔}ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๑๖ - ๑๗.

๑. องค์ประกอบด้านมนุษย์

เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นต้นมา จนถึงวันนี้ มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือนอกจากจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่า ในทุกชุมชนไม่มีใครเลยถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว โดยไม่มีการไปมาหาสู่ติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชนนั้น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีหลากหลายลักษณะและหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว กลุ่มพ่อค้า เป็นต้น คือ มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ก็เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มใด ๆ ก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์ต่อสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือกับกลุ่มอื่นๆ อีกเป็นลูกโซ่เกี่ยวพันกันไปสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญขององค์ประกอบด้านมนุษย์

๒. องค์ประกอบด้านที่สิ่งมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น

สิ่งที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมีหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและได้นำไปใช้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น วิทยุ โทรศัพท์ ตู้เย็น พัดลม อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องทุนแรง รถยนต์ นอกจากนี้สิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้างแนวความคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น องค์ประกอบเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งมีสภาพและระดับต่างกัน การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และสืบต่อกันไปตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาจะมีความสัมพันธ์กันต่อกันในแต่ละชนิดของมันเอง ความสัมพันธ์เหล่านี้คล้ายๆ กับลูกโซ่ที่ต่อกันเป็นช่วงๆ อันเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สร้างรถยนต์ขึ้นมาก็นำไปวิ่งบนถนนที่สร้างขึ้นมา และอาจจะทำให้เกิดฝุ่นปลิวไปสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านหรือสามารถที่จะชนผลผลิตพวกพืชผัก ผลไม้ไปขายในตลาดได้เร็วขึ้น เป็นต้น

๓. องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาหมายรวมทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมีสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่างๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นจะมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๒ ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งจะทำให้ดินแตกระแหงและไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตของพืชผลทั้งหลาย เป็นต้น

องค์ประกอบของชุมชนทั้ง ๓ ประการ จะมีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกัน องค์ประกอบที่อยู่ภายในชุมชนหนึ่งๆ เริ่มจากองค์ประกอบด้านมนุษย์ นอกจากจะมีความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกันแล้ว ยังจะต้องไปมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นด้วย เช่น มนุษย์ร่วมมือกันไปช่วยกันตัดไม้ในป่า แล้วนำมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

องค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ นี้จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะไม่มีความเจริญที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามีตัวบงการ (Control Point) หรือกลไกที่มีบทบาทในการควบคุม สนับสนุน หรือส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง ๓ ของชุมชนให้

เจริญก้าวหน้า หยุดอยู่กับที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ตัวบ่งการสำคัญนี้คือระบบต่างๆ ในชุมชนนั้นเอง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๔๕}

๑. ระบบการปกครอง การบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับการจัดรูปการปกครองอาจเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) หรือเป็นรูปแบบรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง (Centralization) และรูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบงการองค์ประกอบของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่นการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีเสรีภาพ อิสระภาพ แสดงออกต่างกันและย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น และความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อกันกับองค์ประกอบอื่นๆ ย่อมผิดแผกแตกต่างกันไป

๒. ระบบเศรษฐกิจ อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจต่อองค์ประกอบนั้นมีมากที่เดียวการที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือประเทศใดประเทศหนึ่งจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมนั้นนับได้ว่าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน อย่างประเทศไทยเรามักกล่าวกันอยู่เสมอ ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ผลผลิตและรายได้ประชาชาติในใหญ่ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นปัญหาของการเกษตร แต่หากเป็นชุมชนที่ระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร ชุมชนนั้นก็จะมีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตรกรรม

๓. ระบบการศึกษา ความเจริญของชุมชนและความล้ำหลังของชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่าระบบการศึกษาได้แผ่ขยายวงกว้างขวาง สมาชิกในชุมชนมีการศึกษาสูง โดยเฉลี่ยแล้วการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญย่อมมีมาก เพราะการถ่ายทอดวิชาความรู้และการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ย่อมมีมากขึ้นในที่ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนนั้นยังไม่มีการศึกษา หรือโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ระบบการศึกษาย่อมจะสร้างความสัมพันธ์ของทั้งสามองค์ประกอบ ให้สัมพันธ์ยิ่งขึ้น หรือแบบง่าย ๆ อย่างเช่น ชุมชนในเมือง คนในชุมชนมีการศึกษามากกว่าในชนบท สถาบันทางสังคม (Social Institution) หรือกลุ่มถาวร (Permanent Groups) มีมากกว่าชนบท ซึ่งมีเพียงสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลัก การรวมกลุ่มเพื่อกระทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ก็จะทำให้รูปลักษณะง่ายขึ้นและกลุ่มสลายตัวไปเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง

๔. ศาสนา ตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่งๆที่มีความสำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นพัฒนา (Developing Community) คือ ศาสนา ศาสนาในที่นี้ย่อมหมายถึงความรวมถึงความเชื่อในสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำต่างๆ ทางศาสนา การศึกษาของนักมานุษยวิทยาพบว่า อิทธิพลเรื่องความเชื่อศาสนาหรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้น มีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์ หรือเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่งไปได้อย่างมาก

^{๔๕}ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๑๙ - ๒๐.

เช่น ชุมชนที่เอาจมูญมาฆ่าเพื่อบูชายัญ โดยเชื่อว่าพระเจ้าจะบันดาลประโยชน์ให้หากได้มีการบูชายัญแล้ว

๕. ตัวบงการอื่น ๆ นอกจากตัวบงการใหญ่ทั้งสี่ประการดังกล่าวมาแล้ว ยังอาจมีตัวบงการอื่นๆ อีก เช่นตัวบงการที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้ เช่น สัตว์ การเกิดอุทกภัย หรือมีอากาศหนาวจัด ร้อนจัด มีภูเขาไฟ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของชุมชนอยู่มาก

อนึ่ง ในการจำแนกองค์ประกอบของชุมชนเป็น ๓ ประการ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ได้มีนักวิชาการแหล่งข้อมูลผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในภาคสนาม นำไปใช้เป็นแนวทางจำแนกองค์ประกอบชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในระดับหมู่บ้าน ว่ามีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ คน สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์^{๕๖} โดยมีคำอธิบายประกอบดังนี้

๑. คน เป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชน และเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อนสิ่งอื่นๆ ถ้าเราสามารถพัฒนาคนในชุมชนได้แล้ว การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะทำให้ผลสำเร็จตามมา แต่ถ้าเราไม่สามารถพัฒนาคนได้แล้ว การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะประสบกับความล้มเหลว โดยสิ้นเชิง ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นหลักการพัฒนาคนเป็นที่สำคัญ กลุ่มคนควรได้รับการพัฒนาในชุมชน มีหลายกลุ่ม เช่น เด็กเล็ก เยาวชน สตรี ผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มผู้นำกลุ่มต่างๆ รวมทั้งประชาชนทุกเพศทุกวัย ที่มีปัญหาในการดำรงชีวิตด้านต่างๆ

๒. สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบ ๆ ตัวคน ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะเป็นสมบัติร่วมกันของชุมชน เช่น ถนน สะพาน ป่าไม้ แหล่งน้ำ วัด โรงเรียน ศูนย์พัฒนาหมู่บ้าน สถานีอนามัย ที่สาธารณะ ตลอดจนสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชน สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับตัวคนมาก เพราะถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดี ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนก็จะเกิดความลำบากตามไปด้วย

๓. สถานการณ์ หมายถึง เหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวต่างๆ ในชุมชนอันเป็นผลมาจากการติดต่อปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนในชุมชน ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าการติดต่อปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนเป็นไปในแนวทางที่ดี สถานการณ์ก็จะดี แต่ถ้าการติดต่อปะทะกันระหว่างคนเป็นไปในทางลบ เช่น การชิงดีชิงเด่น การแก่งแย่งผลประโยชน์ ขาดความร่วมมือสามัคคี สถานการณ์ในปัจจุบันก็จะเลวร้ายลงไปด้วย

ดังนั้นองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการของชุมชน ถ้าเราสามารถทำตัวให้เป็นคนดี สิ่งแวดล้อมดีและสถานการณ์ก็จะดีตามไปด้วย จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ มีความสงบสุข ประชาชนก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดในที่สุด

^{๕๖} ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนที่ ๓, หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน, (อุบลราชธานี : ฝ่ายฝึกอบรมศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๓, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

๑.๓ โครงสร้างชุมชน

โครงสร้างชุมชนเปรียบเสมือนกับต้นไม้ ซึ่งประกอบไปด้วยราก ใบ ลำต้นและ ส่วนประกอบอื่นๆ หรือถ้าเปรียบกับบ้านก็ได้แก่ พื้น เสา ฝ้า คาน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ประกอบเข้าด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ ส่วนโครงสร้างของชุมชนบพที่สำคัญนั้นได้แก่

๑. บุคคล หมายถึง คนหนึ่งๆ ที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกแตกต่างกันไป เนื่องจาก พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด

๒. กลุ่มคน หมายถึง บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการกระทำต่อกัน คือ มีปฏิริยาโต้ตอบกันและเข้าใจกัน

๓. สถานภาพและบทบาท ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคมบุคคล แต่ละคนจะมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่สังกัดอยู่

๔. ระบบสังคม เป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทางให้สมาชิกของสังคมยึดถือ ปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม

๕. สถาบันทางสังคม หมายถึง คุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคม มนุษย์ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองการปกครอง สถาบันนันทนาการ เป็นต้น

๖. การแบ่งชนชั้นทางสังคม ได้แก่

๖.๑ การแบ่งชั้นในสังคมเมือง คือ ตระกูล เจ้านาย ขุนนาง ขุนหลวง พระ พระยา ความสำเร็จทางราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง ชนิดของอาชีพ

๖.๒ การแบ่งชนชั้นในสังคมชนบท คือ ชนชั้นผู้นำท้องถิ่นกับชนชั้นชาวบ้านทั่วไป

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีทั้งเหมือนและแตกต่างกันกับสังคมในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ที่ว่าเหมือนกันก็คือ เป็นสังคมมนุษย์เหมือนกัน แต่ละสังคมต่างก็เกี่ยวข้องกับเรื่องของโครงสร้างสังคม ระบบทางเศรษฐกิจ และความนึกคิดในเรื่องจักรวาล และระบบความเชื่อเหมือนกัน แต่ที่ต่างก็ เนื่องจาก การอยู่ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และมีความเป็นมาทาง ประวัติศาสตร์ ที่แตกต่างกัน การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมดังกล่าว ทำให้มีรูปแบบทางวัฒนธรรม แตกต่างไปจากสังคมอื่นๆ เพราะฉะนั้นการที่จะทำความเข้าใจถึงลักษณะโครงสร้างสังคม และรูปแบบทางวัฒนธรรมของไทย ให้เกิดภาพพจน์ขึ้นอย่างเข้าใจนั้น จำเป็นต้องกล่าวถึงสภาพ ภูมิศาสตร์ และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานเสียก่อน

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคพื้นแผ่นดินใหญ่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่อยู่ใกล้เส้นศูนย์ สูด และมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านทะเล อาฟณมาตก ตั้งแต่ราวเดือนมีนาคม-เมษายน จนถึงราวเดือนตุลาคม ทำให้มีภูมิอากาศร้อน อบอ้าว และชุ่มชื้น กับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัดผ่านแผ่นดินใหญ่กลางทวีปเอเชีย พาเอาความหนาวเย็นและแห้งแล้งมาปกคลุม ตั้งแต่เดือน ตุลาคมจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม การมีฝนตกเป็นประจำ เมื่อถึงฤดูกาลดังกล่าวนี้ เป็นสิ่ง

เอื้ออำนวยอย่างยิ่งแก่การปลูกข้าว อันเป็นอาหารหลักของผู้คนส่วนใหญ่ในทวีปเอเชีย จึงทำให้บรรดาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกือบทุกประเทศ เป็นสังคมเกษตรกรรม ที่มีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักมาช้านาน แต่ศึกษาคำบรรพ์ ในเรื่องเช่นนี้ ประเทศไทยแตกต่างไปจากเพื่อนบ้านอื่นๆ ในลักษณะที่ว่า มีที่ราบลุ่มที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกกว้างขวางมากมาย ในขณะที่ผู้คนมีจำนวนน้อยกว่า จึงทำให้มีโอกาสเลือกตั้งถิ่นฐานตามบริเวณต่างๆ ได้ตามชอบใจ ผลที่ตามมาก็คือ การเกิดชุมชนขนาดเล็กๆ กระจายกันอยู่ตามท้องถื่นต่างๆ ซึ่งแม้ว่าแต่ละกลุ่ม แต่ละแห่ง จะมีการติดต่อกันทางเศรษฐกิจ และสังคม แต่การอยู่ห่างกัน ทำให้ไม่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีผู้คนอยู่กันหนาแน่นดังเช่นประเทศใกล้เคียงอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกัน ดินแดนประเทศไทยก็อยู่ในตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ ที่อยู่ท่ามกลางการคมนาคม ทั้งทางบก และทางทะเลเช่นบรรดาประเทศเพื่อนบ้านหลายๆ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เลยกลายเป็นสังคมเปิด ที่มีการเคลื่อนไหวไปมาของผู้คนจากภายนอกตลอดเวลา ทำให้มีผู้คนเคลื่อนย้ายเข้ามาค้าขาย และตั้งถิ่นฐานอยู่ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน จนถึงปัจจุบัน พร้อมกันนั้น ก็มีการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจากภายนอกอีกด้วย^{๔๗}

สังคมมนุษย์ในดินแดนประเทศไทย มีการติดต่อแลกเปลี่ยนอารยธรรม และวัฒนธรรมกับภายนอกมาช้านานกว่า ๒,๐๐๐ ปี จนเกิดเป็นบ้าน เป็นเมือง เป็นรัฐ และอาณาจักร จนในที่สุดก็เป็นประเทศชาติอย่างที่เห็นในปัจจุบันนี้ พัฒนาการทางสังคมดังกล่าวนี้ทำให้สังคมไทย มี ๒ ระดับคือ สังคมเมือง และสังคมชานา หรืออีกนัยหนึ่งสังคมบ้าน กับสังคมเมืองนั่นเอง สังคมทั้ง ๒ ระดับนี้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่พึ่งพากันอย่างแยกไม่ออก สังคมบ้านมีหมู่บ้านเป็นหน่วยทางสังคมที่อาศัย ทั้งพื้นที่ และความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม ประกอบด้วยครัวเรือนหลายกลุ่มมาอยู่รวมกันในที่แห่งเดียวกัน ส่วนใหญ่ครัวเรือนแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์กันในการเป็นครอบครัวเดียวกัน กล่าวคือ ภายในพื้นที่ของครอบครัวหนึ่ง จะประกอบด้วยครัวเรือนอย่างน้อย ๒ หรือ ๓ หลังขึ้นไป ซึ่งเจ้าของเรือนมักเป็นพี่สาว และน้องสาวกันทั้งนั้น เพราะประเพณีการสร้างบ้านเรือนหลัง แต่งงานของคนไทยทั่วไปนั้น นิยมให้ฝ่ายชายมาอยู่กับทางฝ่ายหญิง โดยที่ในระยะแรกๆ ลูกเขยจะเข้ามาอยู่ในครัวเรือนของพ่อตาแม่ยาย ช่วยทำงานอยู่ราว ๑-๒ ปี หลังจากนั้นก็จะแยก ออกมาสร้างครัวเรือนใหม่ในเนื้อที่ของบ้านพ่อตาแม่ยาย ตามปรกติก่อนการแยกเรือน ออกจากเรือนใหญ่นั้น ครัวเรือนของพ่อตาแม่ยายจะเป็นครอบครัวรวม ที่มีคู่พี่เมียอยู่รวมกันไม่น้อยกว่าสองหรือสามคู่ นั่นก็คือ คู่ของพ่อแม่ และคู่ของลูกสาวลูกเขยอีกหนึ่งหรือสองคู่ แต่ถ้าหากลูกสาวคนโตแยกเรือนออกไปแล้ว ครอบครัวของพ่อแม่ ก็จะเล็กลง มีพ่อ แม่ และลูกชาย หรือลูกสาวคนสุดท้ายอยู่รวมกัน โดยปรกติ เมื่อลูกสาว หรือลูกชายคนสุดท้ายต้องแต่งงาน ก็จะเอาคู่ของตนมาอยู่ร่วมกับพ่อแม่ด้วย ลูกสาวคนสุดท้ายนี้ มักเป็นคนที่พ่อแม่หวังจะฝากผีฝากไข้ให้ดูแลเมื่อยามแก่เฒ่า เมื่อสิ้นชีวิตลงแล้ว ก็มักจะเป็นผู้ที่ได้รับบ้านเรือนของพ่อแม่เป็นมรดก แต่ทั้งนี้ไม่ได้

^{๔๗} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, โครงสร้างสังคม, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://kanchanapisek.or.th/kp๖/sub/book/book.php?book=๑๖&chap=๕&page=t๑๖-๕-infodetail๐๒.html>, [๑๑ มกราคม ๒๕๖๑].

หมายความว่า ทรัพย์สินทั้งหมดของพ่อแม่ จะตกเป็นมรดกแก่ลูกคนสุดท้ายหรือไม่ หากมีการแบ่งให้ได้ เกือบเท่ากันหมดทุกคน เพราะฉะนั้นลูกชายเองก็ไม่ได้ไปอยู่กับทางฝ่ายภรรยาเพียงแต่ตัวเท่านั้น หากมีทรัพย์สินสมบัติ หรือที่ดินที่พ่อแม่ของตนแบ่งให้ติดตัวไปด้วย

เหนือระดับครัวเรือน และครอบครัวขึ้นไป ก็เป็นกลุ่มเครือญาติ การนับญาติของคนไทย โดยทั่วไปนั้น นับทั้งทางฝ่ายพ่อและแม่ เช่น น้องของพ่อจะเรียกว่า อา ส่วนน้องของแม่เรียกว่า น้า เป็นต้น ซึ่งการนับญาติจากทั้งสองฝ่ายนี้ ถ้าหากมองแบบเผินๆ แล้ว ก็จะเห็นว่า คนไทยแต่ละคน น่าจะมีเครือญาติพี่น้องมากมาย แต่ทว่าตามความเป็นจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละบุคคล จะสนใจ หรือเห็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ด้วย ถ้าหากไม่มีการพบปะ หรือติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องด้วย ก็จะเห็นห่างไป จนไม่รู้จักกันก็มี ดังเห็นได้จากการที่คนไทยส่วนใหญ่มักไม่ทราบ หรือสนใจว่า ผู้ที่เป็นปู่ เป็นทวด ที่ห่างขึ้นไป ๓-๔ ชั่วคน เป็นใครบ้าง ลักษณะเช่นนี้ดูต่างกับการนับญาติของคนจีน ซึ่งนับแต่ทางฝ่ายพ่อเท่านั้น จึงดูแคบ เพราะตัดการนับญาติทางฝ่ายแม่ออกไป แต่ทว่าดูลึกกว่า เพราะมีการรับมรดกแต่เพียงลูกชายคนโตเท่านั้น ลูกคนอื่นๆ ต้องพึ่งพิงอยู่กับพี่ชายคนโต ซึ่งนอกจากจะได้รับมรดกที่ดิน และทรัพย์สินส่วนใหญ่แล้ว ยังต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการเช่นสรวง และดูแลหลุมศพ หรือฮวงซุ้ยของบรรพบุรุษอีกด้วย การไหว้ฮวงซุ้ยแต่ละปี และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในยามตรุษจีน จึงเท่ากับทำให้ญาติพี่น้องได้มาพบปะกัน และฟื้นฟูความสัมพันธ์ต่อกัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนไทย จึงมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัว แต่มีความยืดหยุ่นอย่างมากมาย จนบุคคลหนึ่งๆ อาจใช้คำเรียกญาติกับคนอื่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ที่สนิทชิดเชื้อได้ โดยเฉพาะกับคนที่เป็เพื่อนฝูงมิตรสหาย หรือผู้ที่บุคคลแต่ละคนจะเห็นว่า เป็นประโยชน์แก่ตนได้ เลยทำให้คนบางคนอาจไม่มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูง ที่จะพึ่งพาได้ เลยก็มี ในขณะที่บางคนมีอย่างเหลือเฟือ จนมักมีคำพังเพยกล่าวว่า "เวลามีเงินทองก็มีคนนับเป็นพี่เป็นน้อง" เป็นต้น การเลือกนับญาติโดยเอาตามความพอใจของแต่ละบุคคลเช่นนี้ มักมีผลไปถึงการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้องกันเองด้วย และดูเหมือนจะกลายเป็นความขัดแย้งอย่างสำคัญที่ทำให้กลุ่มเครือญาติของคนไทย ไม่มีความสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเครือญาติของคนจีน

เมื่อเป็นเช่นนี้ความมั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสังคมบ้าน หรือสังคมชานา จึงขึ้นอยู่กับารอยู่ร่วมกันในชุมชนหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านนั้น ก็มีกลุ่มคนที่ต่างตระกูลต่างครอบครัวมาอยู่รวมกัน จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงจะอยู่ได้ สิ่งที่เป็นจุดรวมในการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันก็คือ พื้นที่ ซึ่งทุกคนได้สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมกันเป็นหมู่บ้าน บ้านในความหมายที่แท้จริง ก็คือ ชุมชนนั่นเอง หาได้หมายถึง เรือนที่เป็นตัวอาคารไม่ แต่ละชุมชนหรือบ้าน ก็จะมีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น บ้านต้นโพธิ์ บ้านนาดี บ้านธาตุ บ้านเจดีย์หัก เป็นต้น โดยอาศัยสิ่งที่เป็นลักษณะพิเศษทางสภาพแวดล้อมในบริเวณนั้นมา กำหนด เป็นชื่อขึ้นมา ชุมชนหมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีทั้งโครงสร้างทางกายภาพ และโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างทางกายภาพสามารถเห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ของชุมชนออกเป็นพื้นที่ทำนา หรือทำการเพาะปลูก พื้นที่ในหมู่บ้านที่นอกจากจะเป็นที่ตั้งบ้านเรือนแล้ว ยังมีพื้นที่สำหรับส่วนรวม ที่มีการสร้างวัด สร้างโรงเรียน สร้างป่าช้า และบริเวณที่กำหนดให้เป็นย่านตลาดที่แลกเปลี่ยน และซื้อขาย

สินค้ากัน ในขณะที่โครงสร้างทางสังคมนั้นคือ การกำหนดให้มีบุคคลที่ทำหน้าที่ต่างๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันขึ้น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน พระสงฆ์ สามเณร ครู พ่อค้า แม่ค้า สัปเหร่อ เป็นต้น ในบรรดาบุคคล ประเภทต่างๆ เหล่านี้ ผู้ที่มีตำแหน่ง บทบาท และมีฐานะเป็นผู้นำของชุมชนก็คือ ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ และครู ผู้ที่ได้ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านนั้น มาจากการเลือกตั้งของผู้คนที่อยู่ในชุมชนนั้น ซึ่งโดยประเพณีแต่เดิมนั้น มักเลือกจากบุคคลที่มี อาวุโส มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับแก่คนทั้งหลาย ส่วนพระสงฆ์ก็ มักได้แก่พระที่เป็นเจ้าอาวาสที่ผู้คนรักใคร่นับถือ หรือไม่ก็เป็นพระสงฆ์ ที่มีความสามารถเป็นพิเศษ ในเรื่องการปฏิบัติทางธรรม จนเป็นที่เคารพบูชาของคนทั้งหลาย ในขณะที่ครูเป็นผู้ที่รับทราบ และรับรู้ว่ามี ความรู้ดีกว่าคนอื่นๆ เพราะได้รับการศึกษาเล่าเรียนมา^{๔๘}

แม้ว่าในสังคมหมู่บ้านจะประกอบด้วยบุคคลประเภทต่างๆ ที่จะต้องสังสรรค์กัน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนอยู่รวมกันได้ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ก็ตาม ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลเหล่านี้มีเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป ก็ยังมีลักษณะ ที่เป็นอย่างพี่น้อง โดยอาศัยความอาวุโส ในเรื่องอายุเป็นพื้นฐาน ที่สำคัญ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ภายในชุมชน ไม่มีลักษณะโดดเด่น ไปจากกัน ทำนองตรงข้ามกลับมีลักษณะคล้ายคลึงกันจนเป็นความเสมอภาคไป ความแตกต่าง ในเรื่องฐานะ ความร่ำรวย ที่อาจเห็นได้จากการมีเรือนหรือยุ้งข้าวที่ใหญ่โตกว่ากันก็ดี หรือจากการมีเงินทองมากกว่ากันก็ดี หาได้ทำให้คนเหล่านี้แยกออกไปมีรูปแบบในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันที่ผิดแผกไปจากผู้อื่นไม่ เมื่อไม่มีความแตกต่างเช่นนี้เกิดขึ้น ความเป็นชนชั้นทางสังคม ก็ไม่ปรากฏในสังคมชาวบ้านแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามความเป็นชุมชนหมู่บ้านใน สังคมชาวนานั้นก็หาได้อยู่โดดเดี่ยวตามลำพังไม่ เพราะโดยธรรมชาติก็เป็นเพียงกลุ่มชนขนาดเล็ก ที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองกับภายนอกจึงจะดำรงอยู่ได้ เงื่อนไข เบื้องแรกของชุมชนหมู่บ้านก็ต้องอยู่ร่วมกับชุมชนหมู่บ้านอื่นๆ ในท้องถิ่นเดียวกัน ต่อจากนั้นจึงเกี่ยวข้องกันทางการเมืองและวัฒนธรรมกับสังคมเมืองในส่วนภูมิภาคและศูนย์กลางการ ปกครองในส่วนกลางในอันดับต่อไป ในเรื่องแรก ที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันกับชุมชนอื่นในท้องถิ่นนั้น เนื่องมาจากการตั้งหลักแหล่งของชาวบ้าน แต่เดิมนั้นกระจ่ายกันอยู่ตามที่ต่างๆ ในลักษณะ ที่ห่างจากกัน เพราะที่ดินมีมากแต่ผู้คนมีน้อย เมื่อตั้งหลักแหล่งในที่ใดแล้วก็มีมีการขยายตัว อยู่ในบริเวณนั้น จากชุมชนหมู่บ้านในระยะแรก เริ่มเพียงสองสามแห่ง ค่อยๆ เพิ่มจำนวนขึ้นใน เวลาต่อมา เพราะในรุ่นลูกหลานเมื่อมีคนมากขึ้น จำต้องเคลื่อนย้ายออกไปอยู่ใกล้ที่ทำกินที่อยู่ห่าง ออกไปจากชุมชนเดิม โดยในขั้นแรกก็เพียงออกไปจากหมู่บ้านเดิมไปสร้างเรือนหรือห้างพักอยู่ ใกล้ที่ทำนาหรือในไรในช่วงเวลาของการเพาะปลูก หลังเก็บเกี่ยวแล้วก็อพยพกลับมาอยู่บ้านเดิม พอนานเข้าก็มีผู้คนอพยพออกมาเข้าก็ ปักหลักถาวรอยู่ใกล้ที่ทำกินนั้น มีการสร้างวัด หรือสำนักสงฆ์ขึ้น แล้วนิมนต์พระสงฆ์รูปหนึ่ง หรือสองรูปมาจำพรรษา โดยที่

^{๔๘} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, โครงสร้างสังคม, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://kanchanapisek.or.th/kp๖/sub/book/book.php?book=๑๖&chap=๕&page=t๑๖-๕-infodetail๐๒.html>, [๑๑ มกราคม ๒๕๖๑].

ชาวบ้านต่างพลัด กันทำอาหารไปถวายเป็นประจำ เมื่อเกิดวัดและ บ้านเรือนขึ้นในลักษณะที่สัมพันธ์ กันดังกล่าว ก็เท่ากับเกิดหมู่บ้านขึ้นใหม่ แต่เป็นหมู่บ้านที่ยัง คงความสัมพันธ์กับบ้านเดิม เพราะยังมีการติดต่อกันทางเศรษฐกิจ สังคมและประเพณีพิธีกรรม อย่างสืบเนื่อง ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่มีคน อยู่ มานานก็มักจะมีการขยายตัวของชุมชนหมู่บ้าน มากกว่าที่อื่นที่เพิ่มเกิดใหม่ การมีชุมชนหมู่บ้าน เกิดขึ้นมากเช่นนี้ ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีบริเวณที่เป็นศูนย์กลางทางสังคม วัฒนธรรม และการปกครอง ในลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เกิดเมืองขึ้น

เมืองในสมัยก่อนนั้น หาได้เป็นชุมชน แออัดที่เป็นย่านธุรกิจการค้าและสัมพันธ์กับ สถานที่ราชการที่มีผู้คนหลายกลุ่มหลายอาชีพมา พบปะสังสรรค์กันไม่ หากเป็นแต่เพียงชุมชน หมู่บ้านหนึ่งเท่านั้น อาจมีขนาดใหญ่กว่าหมู่บ้าน อื่น แต่ที่สำคัญก็คือเป็นชุมชนที่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นเจ้า เมืองหรือผู้ปกครองท้องถิ่นตั้งบ้านเรือนอยู่ เรือนของเจ้าเมืองเรียกว่าจวนเจ้าเมือง เป็นทั้ง ที่อยู่อาศัย และที่ทำงานเกี่ยวกับการบริหารและ การปกครอง โดยนัยเช่นนี้ จวนเจ้าเมืองจึงเป็น สิ่งที่แสดง ความสำคัญของชุมชน เมืองบางเมือง ที่อยู่มานาน อาจมีการสร้างวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เป็น ศูนย์กลางทางประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่นด้วย ซึ่งเท่ากับเพิ่มบทบาทของเมือง ให้มีหน้าที่ทั้งในการ เป็นศูนย์กลางการปกครอง และวัฒนธรรมในเวลาเดียวกัน นอกจากการมี จวนเจ้าเมืองเป็น สัญลักษณ์ของการเป็นเมืองแล้ว เมืองยังประกอบด้วย คณะบุคคล ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปกครอง โดยมีเจ้าเมืองเป็นหัวหน้า ในบรรดาคณะบุคคลดังกล่าวนี้ก็มีผู้ใหญ่วัยบ้านที่เป็น หัวหน้าชุมชนหมู่บ้าน แต่ละแห่งรวมอยู่ด้วย ผู้ ที่จะป็นเจ้าเมืองได้นั้นต้องมีการแต่งตั้งจากศูนย์ การปกครองที่ส่วนกลาง ซึ่งอาจจะแต่งตั้งบุคคล ในท้องถิ่นหรือจากถิ่นอื่นมาปกครองก็ได้ โดย ปรกติเมืองเล็กๆ ก็อาจแต่งตั้งผู้ ที่เป็นผู้นำใน ท้องถิ่นให้เป็นเจ้าเมือง แต่ถ้าหากเป็นเมืองใหญ่ ในระดับนครก็อาจแต่งตั้งขุนนาง ข้าราชการจาก ส่วนกลางมาปกครองก็ได้^{๔๔}

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างเมืองเล็กกับ เมืองใหญ่ก็คือ เมืองใหญ่มักมีสภาพและฐานะ เป็นสังคมเมือง (urban society) ในขณะที่เมือง เล็กยังอยู่ในลักษณะที่เป็นสังคมหมู่บ้าน สิ่งที่ทำให้ แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนนก็คือ การมีย่านตลาด อันเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัย และค้าขาย ภายในบริเวณเมือง ทำให้มีผู้คนหลากหลายในอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่ มาอยู่รวมกัน เกิดมีลักษณะที่เป็นชนชั้นขึ้น ได้แก่ ชนชั้นปกครอง เช่น พวกเจ้านาย ขุนนางที่มียศลาบรรดาศักดิ์ ชนชั้นกลาง เช่น พวก พ่อค้า ข้าราชการ และชนชั้นสามัญ เช่น ชาวนา ชาวไร่และผู้มีอาชีพเป็น กรรมกรรับจ้างทั่วไป โดยทั่วไปตำแหน่งที่จะเป็นย่านตลาด ที่มีพัฒนาการเป็นสังคมเมืองได้นั้น มักเป็นบริเวณที่เป็นศูนย์กลาง ในการคมนาคม ไม่ว่าจะป็นทางบก หรือทางน้ำ ถ้าเป็นทางน้ำก็มักจะ พบในบริเวณ ที่แม่น้ำลำคลองมาบรรจบกัน ส่วนทางบกก็ เป็นชุมทางของถนนสายต่างๆ ปัจจุบัน เมืองใหญ่ๆ ที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัดต่างๆ นั้น มีเป็นจำนวนมากที่เดียวที่สืบเนื่องและเติบโต

^{๔๔} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน , โครงสร้างสังคม , [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://kanchanapisek.or.th/kp๖/sub/book/book.php?book =๑๖&chap=๕&page=t๑๖-๕-infodetail ๐๒.html>, [๑๑ มกราคม ๒๕๖๑].

จากชุมชน ที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำใหญ่ ที่เป็นเส้นทางคมนาคมในอดีต เช่น กรุงเทพฯ ออยุธยา อุบลราชธานี เชียงใหม่ และเพชรบุรี เป็นต้น

เหนือระดับเมืองใหญ่ หรือนครขึ้นไป ก็เป็นเมืองหลวง ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงเมืองเดียว คือ กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางทางการคมนาคม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของประเทศ แต่สิ่งที่ทำให้โดดเด่น และแตกต่างจากบรรดาเมืองใหญ่ๆ ทั้งหลายก็คือ เป็นสถานที่ที่ประทับของพระมหากษัตริย์ มีพระบรมมหาราชวังเป็นศูนย์กลางที่สำคัญ และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นนครหลวง สังคม เมืองหลวงจึงเป็นสังคมที่มีความซับซ้อน และหลากหลายในเรื่องชนชั้น ระดับสูงที่สุดก็คือ พระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์ ที่นับเนื่องเป็นชนชั้นเจ้านาย รองลงมาก็คือ บรรดาขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งปัจจุบันรวมไปถึงบรรดา พวกพ่อค้าคหบดีที่มั่งคั่งด้วย ต่ำลงมา ได้แก่ ชนชั้นกลางที่มีพ่อค้า ข้าราชการ และผู้ ประกอบอาชีพอื่นๆ ที่ไม่มีความเป็นอยู่และ ฐานะแบบ กรรมกร จากนั้นก็มาถึงชนชั้นกรรมกรที่เป็นผู้ใช้แรงงาน จนถึงคนยากจนที่หาเช้ากินค่ำต่างๆ

๑.๔ ภารกิจหน้าที่ของชุมชน

ภารกิจหน้าที่ของชุมชน ตามแนวคิดของนักสังคมวิทยาชนบทและนักสังคมมานุษยวิทยา มีดังต่อไปนี้^{๕๐}

๑. ให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก บริการขั้นต้น หมายถึง สิ่งที่สมาชิกของชุมชนทุกเพศวัย ต้องใช้ และเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความสุข สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นสืบต่อไป ตัวอย่างบริการขั้นต้นที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ คือ สถานพยาบาล หรือ สถานีอนามัย เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยต้องอาศัย สถานีอนามัย ต่อมาโรงเรียนก็จะให้ การศึกษาอบรมสั่งสอนวิชาความรู้แก่สมาชิกใหม่ และถัดมาอีก คือ สถาบันศาสนา ซึ่งรวมถึงความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งควบคุมพฤติกรรมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขภายในชุมชน

๒. จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นสำหรับสมาชิก สิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชน และความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยสรุปแล้วควรจะต้องมีสิ่งต่อไปนี้เป็นคือ ถนนภายในชุมชน และถนนติดต่อชุมชนภายนอกน้ำกิน และน้ำใช้เพื่อการประกอบอาชีพ ไฟฟ้า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสนามกีฬา ถ้านำมาเปรียบเทียบกับหมู่บ้านในชนบทไทยแล้ว ในปัจจุบันดูเหมือนจะย่ำกว่วนอยู่เรื่องน้ำกิน น้ำใช้ที่มีไม่เพียงพอทุกฤดูกาล ถนนติดต่อทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีพร้อมแล้วทั้งเรื่องน้ำและถนน กำลังต้องการไฟฟ้า และบางแห่งการ จัดให้มีน้ำกินน้ำใช้ ยังไม่เพียงพอ ก็โตมาจัดให้มีไฟฟ้าก่อนก็มี

๓. จัดให้ มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบชุมชน เป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชนที่จะตัดสินใจในการกระทำ

^{๕๐}ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔-๓๐.

หรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ถ้าเป็นชุมชนสมัยก่อนก็เหมือนหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นในหลายประเทศก็จัดทำในรูปแบบต่างๆ กันไป บางแห่งใช้วิธีการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนบางแห่งใช้การแต่งตั้งจากทางราชการ และบางแห่งก็ผสมกัน แม้ว่าประชาชนเลือกตั้งแล้วก็ยังคงต้องให้ราชการเห็นชอบด้วย จึงแต่งตั้งให้เป็นได้ หรือมิฉะนั้นก็ส่งคนของทางราชการมาควบคุมการบริหาร

๔. จัดให้มีการรักษาคุ้มครองรักษาสวัสดิภาพของสมาชิก ทั้งทรัพย์สินและร่างกาย ความสงบสุขของชุมชนทางสวัสดิภาพ ทรัพย์สิน และร่างกาย ถ้ามองในชุมชนที่เจริญมากแล้ว ก็คือ จัดให้ตำรวจเป็นผู้ให้การคุ้มครอง แต่ในหมู่บ้านชนบทไทยผู้ให้การคุ้มครอง เรื่องแบบนี้อาจเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านเอง จัดให้มีเวรยามคอยป้องกันวัว ควาย สัตว์เลี้ยง ในบริเวณหมู่บ้านบางแห่งใช้ชายฉกรรจ์ ในหมู่บ้านบางแห่งใช้ชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันมีการคุกคามทางการเมือง บางหมู่บ้านจัดให้มีการรักษาดินแดน นอกจากการปกป้องรักษาทรัพย์สินของชาวบ้านแล้วยังทำการต่อสู้ป้องกันการบุกรุกของบุคคลที่เข้ามาคุกคาม และก่อให้เกิดให้เกิดการปั่นป่วนภายในหมู่บ้าน ที่เรียกว่า ผู้ก่อการร้าย ในบางท้องที่มี พลเรือน ตำรวจ และทหาร ที่ทำหน้าที่ เป็นชุดคอยคุ้มครองอาศัยอยู่ในบ้าน แต่ฝ่ายป้องกันที่มีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยิ่ง คือ หน่วยป้องกันที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง ส่วนจะทำได้เพียงไรขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำในหมู่บ้าน

๕. ดำรงไว้ซึ่งภาระหน้าที่ทางสรีรวิทยาของสมาชิกภายในชุมชน สมาชิกภายในชุมชนที่เกิดมาแทนสมาชิกที่ตายจากไปจะต้องได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่ ในเรื่องปัจจัยทั้ง ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากเป็นภาระหน้าที่ของครอบครัวแล้ว ชุมชนต้องทำหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเรื่องบริการเหล่านี้แก่สมาชิกในชุมชน นักการศึกษาได้อธิบายต่อไปว่าการจัดบริการในด้านนี้รวมไปถึงการรักษาคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในรูปวัสดุสิ่งก่อสร้างที่จะนำมาเพื่อสนับสนุนปัจจัย ๔ ดังกล่าวด้วย พิจารณาให้ถี่ถี่คือการรวมบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างในชุมชนนั่นเอง

๖. จัดให้มีการบริการทางเศรษฐกิจและบริการอื่นๆ เพื่อสมาชิก ภาระหน้าที่ในข้อนี้ได้พยายามถึงความต้องการของสมาชิกในชุมชนในด้านเศรษฐกิจ รวมตลอดถึงบริการในด้านเศรษฐกิจ หมายถึงในด้านการตลาด การให้ความรู้ในรูปของการฝึกอบรมให้สมาชิกมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนถนัด ภายในชุมชนควรจะมีจัดให้มีการแบ่งผลผลิตตามสัดส่วนความเสมอภาคพอสมควรระหว่างสมาชิกในชุมชนทุกชุมชน ควรจะต้องมีการแบ่งการใช้แรงงานให้ถูกต้องตามวัยและอายุของคนในชุมชน แบ่งแยกตามความถนัดและวัยที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพที่สุด

๗. หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ของชุมชน นักการศึกษาได้อธิบายถึงภาระหน้าที่ของชุมชนในเรื่องนี้ เป็นการเตือนให้ระวังว่าบางชุมชนไม่สนใจต่ออัตราการเกิดของคนในชุมชนไม่มีการวางแผนครอบครัว การเกิดเป็นเรื่องของธรรมชาติไม่ควรจะป้องกัน หากมีสมาชิกเกิดใหม่ จนชุมชนไม่สามารถให้บริการและเลี้ยงดูให้เป็นผู้มีคุณภาพ ชุมชนย่อมประสบกับปัญหาสุดคณานับ ชุมชนเหล่านี้มักเป็นชุมชนที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา

๘. ให้ความสนใจเป็นพิเศษในขบวนการให้การศึกษา การปลูกฝังของสมาชิกสมาชิกของชุมชนให้อยู่แนวทางที่ชุมชนต้องการ กล่าวโดยสรุปคือ ทุกชุมชนต้องตั้งความหวังในเรื่องความเจริญก้าวหน้าที่อยู่ในสมาชิกรุ่นใหม่ ของชุมชน จะต้องระมัดระวังและมีการวางแผนในการศึกษาอบรมปลูกฝังชนรุ่นหลัง และจะเริ่มวางระบบตั้งแต่ครอบครัว เพื่อนเล่นในโรงเรียน เลยอดออกมาถึงสังคมการทำงานที่ตนมีอาชีพในวงการณ์นั้น

๙. รักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชนนอกจากจะจัดในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณีแล้ว ยังหมายถึงข้อกำหนดกฎหมายที่ใช้ในชุมชน เกี่ยวกับหน้าที่ของชุมชนดังกล่าว ชุมชนชนบทของไทยมีลักษณะที่เด่นและเป็นข้อดีของที่มีสถาบันทางศาสนา ตลอดจนความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน ที่มีส่วนช่วยควบคุมความประพฤติเพื่อให้เกิดความสงบสุข มากทีเดียว

๑๐. หน้าที่สร้างสรรค์ ปลูกฝังค่านิยมของสมาชิกในชุมชน การยอมรับบทบาทแนวความคิดริเริ่มที่ดี จะเป็นกำลังใจและความภาคภูมิใจของสมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดความผูกพันทางจิตใจแก่สมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนจะต้องแสดงออกถึงการเอาใจใส่ต่อคนทุกรุ่นทุกวัยที่อยู่ในชุมชนเกิดทัศนคติที่ดีและศรัทธาต่อชุมชนของตน ซึ่งจะเป็นการให้บทบาทที่ดีแก่สมาชิกในชุมชนทางอ้อมอีกด้วย ในหมู่บ้านไทยที่มีการจัดงานบุญต่างๆ ก็มีประโยชน์และเสริมสร้างคุณค่าของชีวิตของคนในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดในชุมชนอีกด้วย

๑.๕ ลักษณะของชุมชน ชนบทและชุมชนเมือง

ได้มีการจัดแบ่งประเภทของชุมชนออกเป็นเป็นประเภทต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งแตกต่างกันออกไป เช่นแบ่งตามจำนวนพลเมือง แบ่งตามหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แบ่งตามความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ แบ่งตามลักษณะพิเศษของประชาชน แบ่งตามลักษณะด้านนิเวศวิทยา แบ่งตามกิจกรรมทางสังคม แบ่งตามหน่วยการปกครอง และแบ่งตามลักษณะของคนในชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าจะแบ่งอย่างไร ผู้ทำหน้าที่เป็นนักพัฒนาคงจะต้องทำในชุมชนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง ๒ อย่างต่อไปนี้ คือชุมชนชนบท และชุมชนเมือง ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้กล่าวถึงเฉพาะลักษณะของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทเท่านั้น

๑.๕.๑ ชุมชนชนบท (Rural Community)

ชุมชนชนบทเป็นบริเวณที่ผู้คนอาศัยอยู่กันตามภูมิภาคประเทศ ที่อยู่นอกเขตเมืองโดยมีบ้านเรือนกระจัดกระจายทั่วไป และรวมกันอยู่เป็นหมู่ ซึ่งใช้เป็นศูนย์กลางในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดด้วยเหตุนี้ เมื่อกล่าวถึงชุมชนชนบทจึงเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เป็นชุมชนที่อยู่ในบริเวณของตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นหน่วยหนึ่งของรัฐบาล

ลักษณะของชุมชนชนบทโดยทั่วไปเท่าที่รวบรวมได้ มีดังต่อไปนี้^{๕๑}

๑. ชาวชนบทอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทุกคนรู้จักกันดี มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและเพื่อนบ้านมีมาก ชีวิตความเป็นอยู่และการจัดองค์การทางสังคมเป็นแบบกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) คือมีการติดต่อและสัมพันธ์กันแบบส่วนตัวและอย่างเป็นกันเอง

๒. มีการติดต่อและคบค้าสมาคมกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่

๓. มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยาวนาน

๔. ชาวชนบทมีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) คือ มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมคล้ายกันหรือเท่าเทียมกัน นับถือศาสนาเดียวกัน มีทัศนคติหรือความเชื่อคล้ายกัน

๕. การเลื่อนชั้นทางสังคม การอพยพโยกย้าย และการเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีน้อย โดยมากมักประกอบอาชีพเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นอาชีพเกษตรกรรม รักถิ่นฐาน ไม่ชอบอพยพโยกย้ายไปไหนง่ายๆ และการเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Family) คือ สมาชิกในครอบครัวมีมาก นอกจากพ่อแม่และลูกแล้ว อาจจะมีพ่อแม่ ยาย ญาติและครอบครัวอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

๖. มีอัตราการเกิดสูง (Height Birth Rates) มีเวลาอยู่ด้วยกันนานจึงทำให้เกิดลูกมากอีกประการหนึ่งเป็นเพราะชาวชนบทมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคุมกำเนิดและวิธีการคุมกำเนิด ตลอดจนมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอที่จะซื้อยา หรือจ้างทำหมันผ่าตัดได้

๗. มีระดับการศึกษาและอาชีพต่ำ เพราะขาดสถาบันการศึกษา ขาดสิ่งจูงใจ ขาดรายได้ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือการศึกษา และขาดสถาบันฝึกฝนอาชีพที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้ชาวชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ตามมีตามเกิด

๘. เป็นคนหัวโบราณ (Conservative) เชื่อโชคลาง มีความคิดคับแคบ ยากต่อการเปลี่ยนแปลง

๙. มีความเชื่อตามประเพณี ท้อแท้ ไม่กระตือรือร้น เคยเชื่ออย่างไรก็เชื่ออย่างนั้น

๑๐. มีอายุเฉลี่ยแล้วน้อยกว่าชาวเมือง เพราะขาดอาหารและสิ่งบำรุงร่างกายอย่างเพียงพอ ขาดแพทย์และพยาบาลที่จะให้บริการแก่ประชาชน ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสะอาดและอนามัย

^{๕๑}นาง พันธ์นาวัน, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและส่งเสริมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๙.

๑๑. ขาดการวางแผนชีวิตและครอบครัวที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ ทำให้ดำเนินชีวิตไปวันๆ อย่างตามมีตามเกิด การเปลี่ยนแปลงใดๆ เป็นเรื่องของภายนอก หรือมาจากภายนอก ไม่ใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจของตนเอง

๑๒. ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น ในงานแต่งงาน บวชนาค งานศพ ทำบุญ หรืองานฉลองอื่นๆ มีการใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก

๑๓. ขาดสถาบันและบริการสาธารณะอื่นๆ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เช่น โรงเรียน พยาบาล ไฟฟ้า ประปา ถนน ตลาด เป็นต้น

๑๔. มักจะทำงานเป็นฤดูกาล และมีการว่างงานเป็นประจำ

๑๕. มีการช่วยเหลือกันโดยไม่คิดมูลค่า หรือต้องการสิ่งตอบแทน

๑๖. การควบคุมสังคม (Social Control) ขึ้นอยู่กับกลุ่มปฐมนุญเป็นส่วนใหญ่

๑.๕.๒ ชุมชนเมือง (Urban Community)

ชุมชนเมือง หมายถึง อาณาบริเวณที่มีประชากรอยู่ร่วมกันจำนวนหนึ่ง และต้องมีความหนาแน่นมากพอสมควร เป็นบริเวณที่มีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นอยู่ในเขตการปกครองแบบใดแบบหนึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป มีความเจริญเป็นศูนย์กลางต่างๆ และรวมทั้งความเสื่อมโทรมต่างๆ อยู่ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

ลักษณะของชุมชนเมืองโดยทั่วไปมีดังนี้^{๕๒}

๑. ประชาชนอยู่กันอย่างแออัดหนาแน่น ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเมืองมักเป็นศูนย์กลางของการติดต่อค้าขาย การศึกษา การคมนาคม ทำให้ประชากรมุ่งมาอาศัยอยู่ที่นี้มาก จึงทำให้เกิดภาวะการแออัดเกิดขึ้น

๒. ชีวิตความเป็นอยู่ ของชุมชนมีลักษณะเป็นแบบตัวใครตัวมัน การติดต่อระหว่างกันของบุคคลมักจะเป็นทางการ และมีพิธีการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย แม่บ้านใกล้กันก็จะไม่ค่อยรู้จักกัน การติดต่อและคบค้าสมาคมกับบุคคลทั่วไปเป็นแบบทุติยภูมิ (Secondary group) ขาดความใกล้ชิดและความเป็นกันเอง การพบปะติดต่อขึ้นอยู่กับผลประโยชน์มากกว่าความใกล้ชิดสนิทสนม ซึ่งส่วนมากเป็นเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรืออย่างเดียวกัน

๓. ชุมชนเมืองมักจะเน้นด้านวัตถุนิยม ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรน ขวนขวายหาเลี้ยงชีพ มีการแข่งขันกันตลอดเวลา ทำให้ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทางจิตใจ

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙ - ๒๓.

๔. ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเข้ามามาก การที่สังคมเมืองไทย มีลักษณะเป็นศูนย์กลางของความเจริญในด้านต่างๆ จึงสามารถเป็นแหล่งรับอารยธรรมและขนบธรรมเนียมของต่างประเทศได้ง่าย โดยเฉพาะอารยธรรมตะวันตก

๕. การควบคุมทางสังคมใช้รูปแบบที่เป็นทางการ คือ ใช้เจ้าหน้าที่ควบคุม และใช้กฎหมายบังคับลงโทษผู้ที่ปฏิบัติผิดต่อกฎระเบียบวินัยของสังคม

๖. ลักษณะการตั้งบ้านเรือน เนื่องจากที่ดินในเมืองมีราคาแพงมาก การปลูกสร้างบ้านเรือนในเขตเมืองจึงจะสร้างเป็นตึกหลายชั้นขยายในแนวดิ่ง

๗. มีช่องว่างระหว่างประชากรมาก ทั้งนี้เพราะเมืองเป็นที่รวมของคนหลากหลายอาชีพ (Heterogeneous) เช่น ในกรุงเทพฯ มีคนหลายชาติ หลายภาษา หลายศาสนา ดังนั้นจึงมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปแล้วแต่เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา และสิ่งแวดล้อมที่คนนอกจากนั้นระดับรายได้ การศึกษา และมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวเมือง ก็แตกต่างกันมากด้วย

๘. การเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Mobility) เช่น การปรับอาชีพ หรือฐานะทางสังคม มีมาก

๙. มีการแบ่งงานกันทำและทำงานกันตามความถนัดเฉพาะอย่าง (Specialization) เช่น กรรมกรตามโรงงาน เสมียน ข้าราชการ ช่างฝีมือ ทนายความ หมอ ครู คนต่างด้าว ต่างก็ทำงานตามความถนัดของตนเอง

๑๐. มีสินค้า บริการ สถาบันทางสังคม และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมายหลายชนิดให้เลือก มีโรงเรียน โรงหนัง หรือ โรงละคร พิพิธภัณฑสถาน ห้างสรรพสินค้า หอสมุด โรงภาพยนตร์ ไฟฟ้า และน้ำประปา สำหรับบริการแก่ประชาชนโดยทั่วไป

๑๑. ขาดธรรมชาติและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจตามธรรมชาติ ทุกอย่างต้องสร้างขึ้นเองให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติ เช่น สระว่ายน้ำ น้ำพุ หรือสวนสาธารณะ เป็นต้น

๑๒. มีครอบครัวขนาดเล็ก โดยมากมีเพียงพ่อแม่ลูกเท่านั้น

๑๓. มีอัตราการเกิดต่ำ เพราะชาวเมืองรู้และเข้าใจถึงวิธีการคุมกำเนิด และมีโรงพยาบาลและสถานบริการในเรื่องนี้ที่เพียงพอ

๑๔. การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมตะวันตกทำให้ชาวเมืองคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๑๕. มีการศึกษาและอาชีพสูง เพราะมีรายได้มาก มีมหาวิทยาลัยมากมาย สถาบันทางการศึกษาและสถาบันฝึกอาชีพมีอยู่ทั่วไป

๑๖. มีความคิดก้าวหน้า ไม่เชื่องมง่าย เพราะได้รับการศึกษา มีเหตุผล

๑๗. ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมมีมากและรุนแรง เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนชนบท ทำให้มีความเห็นแก่ตัว ทุกคนต้องต่อสู้เพื่อตนเองและครอบครัว การช่วยเหลือระหว่างเพื่อนบ้านมีน้อย

๑๘. ที่อยู่อาศัยคับแคบ แออัด ขาดสถานที่เล่นและพักผ่อนสำหรับเด็ก

๑๙. ชาวเมืองส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินและบ้านเป็นของตัวเอง

๒๐. ชาวเมืองมีระดับรายได้ระหว่างคนรวยและคนจนแตกต่างกันมาก

สรุปได้ว่า ชุมชนกับสังคม นั้นมีความหมายเช่นเดียวกัน โดยข้อเท็จจริงแล้ว การพัฒนา การพัฒนาสังคม และการพัฒนาชุมชน มีความแตกต่างกัน อย่างน้อยที่สุด ๗ ประการ คือ ๑) ปรัชญา และความเชื่อ ๒) ความหมาย ๓) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ๔) วิธีการ ๕) เป้าหมาย ๖) ลักษณะ และ ๗) การตัดสินใจดำเนินการตามแผน ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ สรุปแนวคิดในการพัฒนาชุมชน

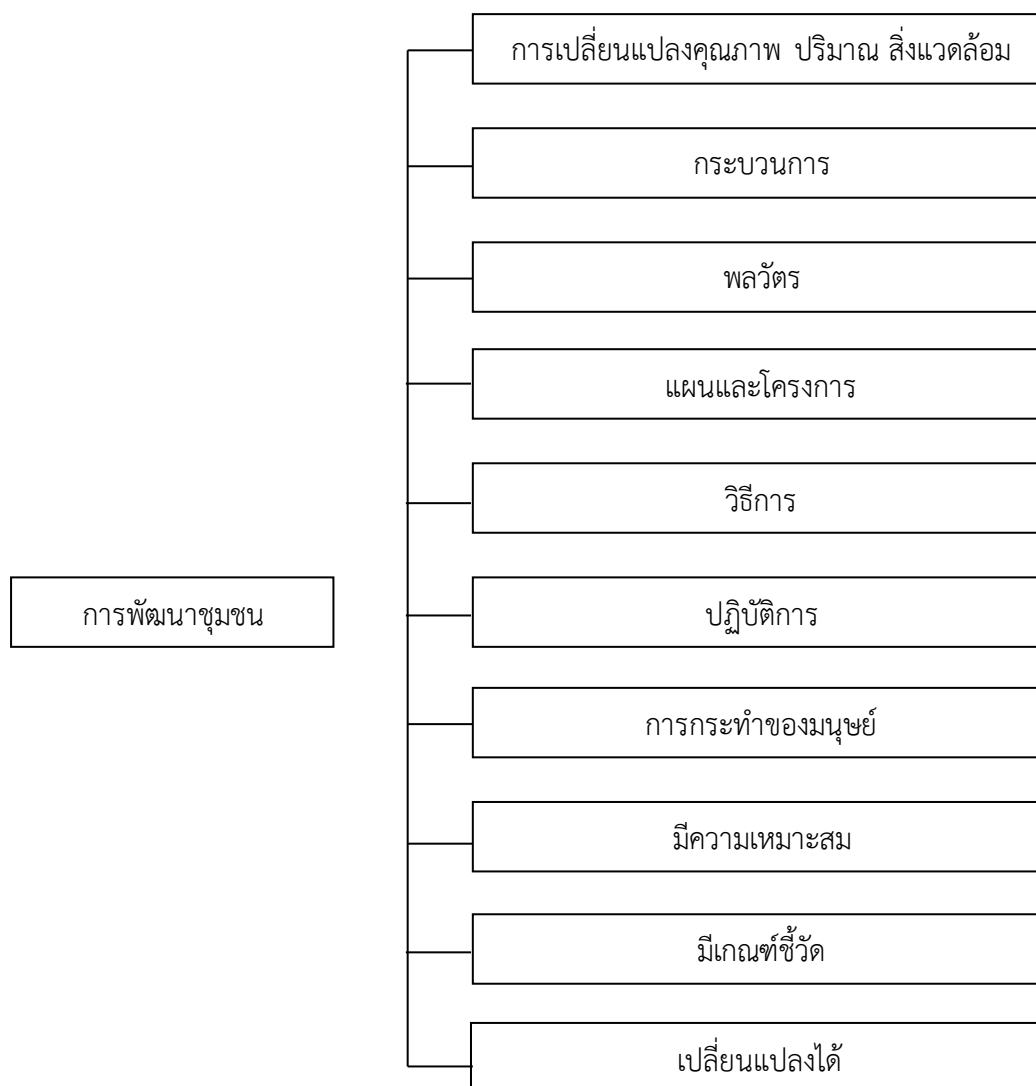
แนวคิด	การพัฒนา	การพัฒนาสังคม	การพัฒนาชุมชน
ปรัชญา/ความเชื่อ	ขึ้นอยู่กับแต่ละแนวความคิดที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อ เช่น ปฏิฐานนิยม อรรถประโยชน์นิยม พาณิชยนิยม	แนวความคิดอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยหรือเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคม ประชาสังคม (Civil Society)	ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และศักยภาพของมนุษย์ ประชาธิปไตย การรวมกลุ่ม การศึกษา ความสมดุลของการพัฒนา
ความหมาย	การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ในเชิงปริมาณและคุณภาพ	การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในเชิงปริมาณและคุณภาพ	การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ในเชิงปริมาณและคุณภาพ
ทฤษฎี	ทฤษฎีการพัฒนา	ทฤษฎีการพัฒนาสังคม	ไม่มี
วิธีการ	มีเป้าหมายที่จะทำการพัฒนา เช่น เศรษฐกิจ การเมือง อุตสาหกรรม	เป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาสัมพันธ์ของคนในสังคมจนเกิด Social Movement Social Organization	การเรียนรู้ การศึกษา การมีส่วนร่วม เป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาศักยภาพของคน

ตารางที่ ๒.๕ สรุปแนวคิดในการพัฒนาชุมชน (ต่อ)

แนวคิด	การพัฒนา	การพัฒนาสังคม	การพัฒนาชุมชน
เป้าหมาย	แต่ละภาคส่วนที่จะทำ การพัฒนา เช่น เกษตร อุตสาหกรรมกาบริหาร การจัดการ	สังคม	คน ศักยภาพของคน การมีส่วนร่วมของ ชุมชน การเรียนรู้ความเข้มแข็ง ของชุมชน
ลักษณะ	วิธีการ	วิธีการและกระบวนการ	กระบวนการ
การตัดสินใจ ดำเนินการตามแผน หรือกิจกรรม	Top-down จากบนลงล่าง	Middle up-down โครงสร้างส่วนกลาง Mediating Structure	Bottom-up จากฐานราก Grass roots

จากตารางที่ ๒.๕ พบว่า ผลเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและการแตกต่างระหว่างการพัฒนา การพัฒนาสังคม และการพัฒนาชุมชน จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจที่ไม่กระจ่างชัดของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ข้างต้น ทำให้การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน โครงการ มีความไม่ชัดเจนหรือเต็มไปด้วยความขัดแย้งทางความคิดระหว่างผู้ที่เข้าใจและผู้ที่ที่กักท้อมานเอาว่าตนเองเข้าใจ จนนำไปสู่ความสับสนยุ่งเหยิงและส่งผลกระทบต่อไปถึงความล้มเหลวของการพัฒนาในภาพรวมทั้งหมดและก่อให้เกิดการวิวาทะรวมทั้งกระแสวิพากษ์ที่ไม่รู้จักจบสิ้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยปราศจากการวิเคราะห์ใคร่ครวญถึงการซ้อนทับเหลื่อมกันอยู่ของแนวคิดเรื่องของการพัฒนาและการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น

ในการพัฒนาแต่ละชุมชนจึงต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบหลากหลายประการ เนื่องจากปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกันไปของแต่ละชุมชน ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนานั้นประสบผลสำเร็จ และนำพาชุมชนไปสู่สภาพที่เจริญขึ้น ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอทฤษฎีของการพัฒนาชุมชนเบื้องต้น เนื่องจากความหมายและลักษณะของการพัฒนาถูกกำหนดจากหลายแห่งและหลายสาขาวิชาทำให้ไม่มีทฤษฎีใดที่เป็นบทบัญญัติที่แน่นอนชัดเจนสำหรับใช้ในการพัฒนาชุมชน ดังแสดงได้จากแผนภาพที่ ๒.๑ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนในภาคทฤษฎี ซึ่งมีกระบวนการ ๑๐ ประการ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนในภาคทฤษฎี^{๕๓}
 จากแผนภาพที่ ๒.๑ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนในภาคทฤษฎีซึ่งมีกระบวนการ ๑๐
 ประการ ดังนี้

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใด
 สิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงใน
 ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบซึ่งเป็น
 ลักษณะตามความหมายทางด้านพัฒนบริหารศาสตร์

๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับ
 ขั้นตอนและต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้าม
 ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้

^{๕๓} สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

๓) มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้าๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

๔) เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใครด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕) เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธีหรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖) เป็นการปฏิบัติ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำไปใช้ปฏิบัติจริง จึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่างๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้วจะไม่ใช้การพัฒนา แม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกันการพัฒนาก็ตาม

๘) ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙) มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ปริมาณ สิ่งแวดล้อม ความคงทนถาวร การประเมินผลจากผู้เกี่ยวข้องว่ามีความเหมาะสมหรือพึงพอใจหรือไม่ และระดับใด เป็นต้น

๑๐) สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนานอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์ สังคมและสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แล้ว รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการพัฒนาเองก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นเสมอ

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน เน้นลักษณะของการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป อาจมีผลต่อการพัฒนาทำให้ล่าช้าขาดความต่อเนื่อง ไปจนถึงขาดความสำเร็จในการพัฒนา

๒.๒.๔ การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของพระสงฆ์ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของชุมชนเป็นหลัก โดยหลักการสำคัญที่เป็นความจริงในสังคมที่ทุกฝ่ายไม่อาจปฏิเสธคือ พระสงฆ์ไทยยังต้องมีข้อผูกพันอยู่กับสังคมชุมชนในท้องถิ่นนั้น ดังพระพุทธพจน์ว่า

“ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กกุล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย ” ^{๕๔}

สิงคาลกสูตร มีใจความตอนหนึ่งกล่าวถึง หน้าที่/บทบาทของพระสงฆ์ต่อการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้คือ พระสงฆ์สอนประชาชน ให้เว้นจากการกระทำความชั่ว แนะนำให้ทำความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนในสิ่งที่ยังไม่ได้สดับเล่าเรียนให้ได้สดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจในสิ่งที่ได้เล่าเรียน และบอกทางสวรรค์ ^{๕๕}

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีหน้าที่/บทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคมเป็นการสงเคราะห์อันเป็นสาธารณประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งแม้หน้าที่/บทบาทในด้านการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบัน แต่ในหน้าที่/บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมจรรยา พระสงฆ์ยังได้รับความเคารพนับถืออย่างสูง และเป็นสถาบันสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของชาวชนบทส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริการสังคมอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปช่วยให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชน ในเรื่องนี้มีพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิทรงความรู้ และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ได้ให้การอธิบายขยายความไว้ดังนี้

กล่าวได้ว่า หน้าที่บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไว้ว่า ^{๕๖}

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย

๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิต และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์

๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง

๕. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม

^{๕๔}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๑.

^{๕๕}ที.ปา (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๒๐๘.

^{๕๖}พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๖.

๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
๗. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต ครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ
๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น
๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือ ยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น
๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่าง ๆ
๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่าง ๆ

และพระสงฆ์ควรตระหนักมัน้อยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ของตนตามพระธรรมวินัย และจากรากฐานนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะตั้งหรือหวงแหนหน่วยงานเดิมไว้ และเท่าที่มองเห็นในปัจจุบัน พระสงฆ์ก็โน้มเอียงไปในทางที่จะกระทำเช่นนั้น ส่วนที่จะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่อย่างใดบ้างนั้น ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม ๓ อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ แล้วตั้งตนอยู่ในคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ และความมีความรู้ มีสติปัญญา^{๕๗} กล่าวได้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคม เช่น

- (๑) อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม
- (๒) อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดทั้งที่เป็นประจำและเป็นการจร
- (๓) อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด
- (๔) สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้าง ฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักผ่อน หรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น^{๕๘}

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๗.

^{๕๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวินัย คงคปญโญ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘-๒๐.

และหน่วย อ.ป.ต. เป็นชื่อย่อมาจากหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นความคิดริเริ่มของคณะสงฆ์ ซึ่งมีเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙) วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงได้ก่อตั้งขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๕ ประการคือ

๑. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และพัฒนาตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

๒. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้านและหน่วยราชการในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น

ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนเห็นคุณค่าของความเป็นคนดีมีศีลธรรม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

ช่วยกันพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เราเรียกว่าสัมมาอาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้านและสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยไม่เลื่องงาน หนักเอาเบาสู้อยึดคติที่ว่า คนขยันย่อมหาทรัพย์ได้

๓. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า กล่าวคือ ใครมีความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองให้มาแสดงออกที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ

๔. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย ภัยหรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองที่ว่า ถึงคราวนี้ทุกข์ ช่วยกันแก้ไขถึงคราวสุขสบาย ก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท

๕. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการจำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันทั่วถึงตรงไปตรงมา ยุคนี่เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาไม่ถูกต้อง^{๕๙}

เพื่อให้วัตถุประสงค์หลักทั้ง ๕ ประการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำเป็นจะต้อง

^{๕๙} ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ.๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๘๖.

ปรับบทบาทของหน่วยให้มีความคล่องตัวโดยการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการตามระเบียบว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พุทธศักราช ๒๕๔๖ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๔๖) มีจำนวน ๕,๔๐๑ หน่วยทั่วประเทศ บางหน่วยไม่สามารถจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรและอุปกรณ์ที่จะมาสนับสนุนในการดำเนินงาน จึงเห็นควรประสานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศช่วยวางแผนในการทำงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านการศาสนา ดังนี้^{๖๐}

๑. ประชาชนต้องได้รับการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยมีการเผยแพร่หลักธรรมไปสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลายกว้างขวางและต่อเนื่อง

๒. การศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้นรวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด

๓. ศาสนสถานสำหรับพระพุทธศาสนาที่วัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแพร่หลักธรรมและให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้าน ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย

๔. ระดมสรรพกำลังจากศาสนิกชนและองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระศาสนาซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนรวมทั้งการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างองค์กรทางพุทธศาสนาด้วยกันและองค์กรอื่นๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืน

๕. เร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนาและเพื่อให้บุคลากรทางพระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับการพัฒนางานการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ว่า วัดเป็นของชาวบ้าน การบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่างๆ ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำทั้งที่บ้านและที่วัด การทำบุญกุศล ตามประเพณีชีวิตและสังคมของหมู่บ้าน ได้แก่ การเก็บศพ ตั้งศพ บำเพ็ญกุศล ฌาปนกิจศพและที่เก็บกระดูก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของฝ่ายสงฆ์ จะให้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือตำบลที่เป็นผู้นำชาวบ้าน จะขอความร่วมมือเจ้าอาวาสจัดงานรื่นเริงของหมู่บ้านในสถานที่ของวัดดีกว่าที่อื่น เพราะจะมีคนมาทำบุญ ทำกิจกรรมประกอบความดี เว้นความชั่วและอบายมุขต่างๆ

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๑.

นอกจากนี้ ยังได้แสดงทัศนะว่า พระสงฆ์ควรมีหน้าที่/บทบาทด้านการสงเคราะห์^{๖๑} ดังนี้

๑) เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน หรือสถานการศึกษาระดับต่างๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัด ไม่ควรกันเขตตัดขาดจากบ้าน วัด โรงเรียน ควรให้มีความใกล้ชิดกับวัด อุบาสก อุบาสิกา ที่ศรัทธาวัด ควรทำบุญบำเพ็ญกุศล สมาทานศีล ฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำ และทำหน้าที่บำรุงวัด ร่วมกับประชาชนในชุมชนอื่นๆ ด้วย

๒) พระสงฆ์ควรตั้งสุขศาลา สถานิอนามัย หรือโรงพยาบาล ภายในวัด หรือ ในเขตวัด

๓) ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน พิพิธภัณฑน์ในวัด อาจเกิดจากความร่วมมือจากทางวัดเอง หรือจากประชาชน ชาวบ้าน แม้แต่ทางราชการ จัดสร้างขึ้นให้วัดดูแลได้ อาจให้ใช้สถานที่แล้วมีพระภิกษุ สามเณร เป็นผู้ดูแลรักษา ให้บริการแก่ประชาชน

๔) ควรตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมราษฎรของหน่วยราชการ ในกิจการด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น วัดอาจให้ใช้สถานที่ เช่น ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณวัดได้

๕) ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำประปาหมู่บ้าน น้ำใช้ในด้านการเกษตร ทางวัดอาจเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา โดยอาจแต่งตั้งคณะกรรมการและมีทางวัดเข้าไปช่วยดูแล

๖) กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่นๆ ของหมู่บ้าน ควรให้ใช้สถานที่วัด โดยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสามเณรช่วยดูแลให้ความสะดวกภายในขอบเขตความสามารถ ซึ่งต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย ไม่ทำให้เสียสมณสาธูป เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธุ์ ธนาคารโคกระบือ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่างๆ ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ

๗) กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระสงฆ์ควรจัดการชวนชวายให้ โดยพระเป็นผู้นำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ

ดังนั้น การพัฒนาสงเคราะห์ชุมชนจึงมีแนวความคิดที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้^{๖๒}

๑. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนนั้นเป็นสำคัญยิ่ง การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ พัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน

^{๖๑} ชำเลียง วุฒิจันทร์, การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ, หน้า ๙-๑๓.

^{๖๒} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมิณผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน

๓. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่ไม่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

๔. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้นนอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้วต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง เช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ต้องใช้ทรัพยากรมากเป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

๕. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

๖. ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคน และทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัดทั้งบุคลากรงบประมาณ หรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดความสามารถจำกัดในเรื่องความพร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้น การจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใด จึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนรัฐบาลกล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งขีดความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐก็เข้าไปให้ความสนับสนุนมากขึ้น ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

๗. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชนไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับ

ประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

๘. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ

๙. ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียวต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้านไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

๑๐. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นกระบวนการทางสังคม ดังนี้

๑๐.๑ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือ มีความต่อเนื่องของปฏิภริยาโต้ตอบต่อกันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

๑๐.๒ การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนในชุมชนและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

๑๐.๓ การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานกันระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๑๐.๔ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (Social process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดทางอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัว เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Movement) ไม่เฉื่อยชาหรือท้อถอย

อย่างไรก็ดี การสาธารณสุขสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้^{๖๓}

^{๖๓} พัทน์ สุจำนง และคณะ, การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓-๒๖.

๑. ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการที่จะเป็นไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในบั้นปลาย

๒. ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุ และสถาบันทางสังคม

๓. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือแผนหรือโครงการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจากประชาชนในชุมชน จะต้องไม่เป็นการบังคับให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้ประชาชนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

๔. หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเองในรูปของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ วัย เพศ โดยที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง

๕. หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนไปสู่ชุมชน

๖. การพัฒนาจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อนแล้วจึงค่อย ๆ ไปสู่งานที่ทำได้ยากขึ้นเป็นลำดับ

๗. การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่าย ๆ ในชีวิตคน เช่น ให้เริ่มต้นในกลุ่มคนที่ยอมรับ หรือแนะนำได้ง่ายก่อนไปสู่ด้านอื่น ๆ ต้องอาศัยอ้างอิงในสิ่งที่ชาวบ้านรู้และเคยชินอยู่แล้ว

๘. ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น จึงจะทำให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้

การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์ควรดำเนินการพัฒนาประชาชน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก โดยการจัดตั้งโครงการรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข และโครงการเสริมเพื่อพัฒนาสภาพเป็นอยู่ของประชาชน เช่นโครงการศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทภาวะผู้นำสำคัญในการชักชวนให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการ โดยลักษณะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานและได้รับแบ่งปันผลประโยชน์เท่าเทียมกัน และมีการพัฒนาจิตใจของประชาชนควบคู่กันไป^{๖๔} และปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมาจากหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางรูปร่าง มโนสำนึก และจิตใจ มนุษย์จึงไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริงมนุษย์ทุกคนจะมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีโอกาที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ สิทธิและโอกาสที่จะก้าวหน้า แสดงความรู้ ความสามารถ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้พัฒนาขึ้น เป็นต้น แต่โอกาสเหล่านี้ขึ้นอยู่กับภาวะธรรมชาติและภาวะกายภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้น มนุษย์จึงย่อมไม่มีสิทธิและเสมอภาคในความสำเร็จของชีวิตโดยเท่าเทียมกัน

^{๖๔}พรประภา กิจโกศล, “บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง จังหวัดนครราชสีมา”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๒.

และได้แยกแยะความหมายของชุมชนออกเป็น ๒ ด้าน คือการพัฒนาชุมชนใน
ความหมายของงานและในความหมายของหลักและวิธีการทำงานโดยได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้^{๒๕}

๑. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” ก็คือการกระทำให้เกิดสิ่งของต่าง ๆ
หมายถึงการกระทำใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้และที่สังเกตได้
เช่น การสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ สร้างทำนบ เขื่อนฝาย สร้างโรงเรียน สถานือนามัย ไฟฟ้า ประปา ให้มี
ขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของคนใน
ชุมชน จนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรที่แน่นแฟ้น โดยไม่คำนึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วม
ดำเนินการหรือไม่

๒. การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึงการที่
ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของ ภาวะวัตถุประสงค์และ
องค์ประกอบต่าง ๆ ของประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ
ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ดังนั้นในความหมายนี้การพัฒนาชุมชนจะ
มีลักษณะเป็นงานที่มีความคิดริเริ่มของประชาชน กระทำโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งหัวใจ
ของการพัฒนาชุมชนอยู่ที่การเสียสละยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม
รับผิดชอบในผลงานที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยมีได้มุ่งหวังค่าตอบแทนเป็น
เงินทอง แต่หวังผลของงานที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันใน
กิจกรรมนั้นเป็นสำคัญ

ปรัชญาองค์การพัฒนาชุมชนเกิดจากการผสมผสานหลักการดังกล่าวเข้ากับความหมาย
ของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิตของคน
มี ๕ ประการ คือ

๑. บุคคลแต่ละคนมีความสำคัญถึงแม้บุคคลจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนมีสิทธิที่พึง
ได้รับความยุติธรรมและอย่างมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง

๒. บุคคลแต่ละคนมีสิทธิ เสรีภาพในการกำหนดวิถีการดำรงชีวิตตามความต้องการของ
ตน โดยไม่ถูกบีบบังคับจากบุคคลอื่น

๓. บุคคลแต่ละคนมีศักยภาพหรือพลังความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เปิดเผย
และแฝงเร้น ศักยภาพเหล่านี้มีประโยชน์ต่อบุคคลและชุมชนเป็นอย่างมาก ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างถูกวิธี
โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังที่แฝงเร้นอยู่ในบุคคล ซึ่งไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากนัก

๔. การพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล
ชุมชน และสังคม โดยสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

๕. ถ้ามีโอกาสเมื่อไร บุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพ หรือพลัง
ความสามารถของตนได้

^{๒๕} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : หจก.บางกอก
บลิ๊ก, ๒๕๓๔), หน้า ๔.

งานการสาธารณสุขสงเคราะห์ชุมชนและท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาชุมชนในความหมายกว้าง คือการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้น จะต้องทำทั้งสังคม ไม่ใช่ทำเฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และการพัฒนาที่แท้จริงหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณธรรมของชีวิต เพื่อที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๖๖} สิ่งสำคัญของงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชน ต้องใช้หลักการประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จะต้องมีการร่วมมือและประสานงานกัน ทุกฝ่าย โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ การประสานงานระหว่างภาคีรัฐบาล และภาคเอกชน การประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนที่เรียกว่า บวร^{๖๗}

หน้าที่ทางสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ เกิดจากองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

- ๑) การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์เริ่มต้องเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ในเรื่องปัจจัย ๔
- ๒) สภาวะและเหตุการณ์ในสังคม เรียกร้องต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น
- ๓) คุณธรรม เมตตาธรรม กรุณาธรรม ของพระสงฆ์ที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

ในขณะที่เดียวกันได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ทางสาธารณสุขสงเคราะห์ที่ทำได้ดีที่สุด คือ บทบาทหน้าที่ทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข การพัฒนาจิตใจประชาชน การสงเคราะห์ทางจิต และการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

๑) บทบาทด้านการศึกษา วัดให้สถานที่เป็นโรงเรียนและอาคารเรียน พระเป็นผู้สอนและอบรมเยาวชนให้รู้หนังสือ ให้เป็นผู้มีศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม อนุเคราะห์การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียน ชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุน ด้วยทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียน

๒) บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์ในอดีตและปัจจุบันให้การรักษาพยาบาลแก่ชาวบ้านในทุกระดับความเจ็บป่วย โรคบางโรคหายด้วยแรงศรัทธาที่ผู้ป่วยมีต่อพระ

^{๖๖} วิทยากร เชียงกุล, **พัฒนาชุมชน - พัฒนาสังคม**, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗.

^{๖๗} สมพร เทพสิทธิธา, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สภาอุรวุพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

๓) บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจประชาชน พระสงฆ์ให้ธรรมทางแก่ประชาชน จิตใจที่พัฒนาแล้วจะไม่วุ่นวาย เข้าใจความหมายของ ธรรมย่อมคัมครองผู้ประพฤติธรรม นอกจากนี้ การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ก็สามารถช่วยให้เกิดสุขสงบทางจิตใจได้มาก

๔) บทบาทด้านการสงเคราะห์ทางจิต ด้านนี้พระสงฆ์มีบทบาทและมีส่วนช่วย สุขภาพจิตของประชาชนได้มาก งานสังคมสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง คือ งานสงเคราะห์ทางจิตใจได้มาก

๕) บทบาทด้านการพัฒนาท้องถิ่น ในชนบทพระสงฆ์มีบทบาทในฐานะผู้นำด้านการเสนอความคิดริเริ่ม และระดมความร่วมมือของชาวบ้านในการพัฒนาต่างๆ พระเป็นผู้นำชุมชน งานพัฒนาต่างๆ ต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์ วัดเป็นของประชาชน เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตาม ประเพณีของชาวบ้าน พระภิกษุสามเณรในวัดมีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญ บำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด^{๖๘}

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพ ชีวิตประชาชน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๖ ดังนี้

^{๖๘} สุทธิพงษ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ, **ประมวลธรรมในพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส. สมบูรณ์การพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑๘.

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
ของพระสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
๑. พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต) (๒๕๓๗, หน้า ๑๖)	๑. เป็นสถานศึกษา ๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ๓. เป็นสถานพยาบาล ๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง ๕. เป็นสโมสร ๖. เป็นสถานบันเทิง ๗. เป็นที่ไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท ๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ๙. เป็นคลังพัสดุ ๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง ๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรม
๒. พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ) (๒๕๔๕, หน้า ๑๘-๒๐)	เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือ สังคม
๓. ขำเลียง วุฒิจันทร์ (๒๕๒๖, หน้า ๙-๑๓)	๑. ควรจัดตั้งโรงเรียน ๒. ควรตั้งสุขศาลา สถานี อนามัย ๓. ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ๔. ควรตั้ง สภาตำบล ๕. ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม ๖. กิจกรรม ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ๗. กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
๔. พัฒน์ สุจำนง และคณะ (๒๕๒๕, หน้า ๒๓-๒๖)	๑. ยึดถือประชาชนเป็นหลัก ๒. ยึดทรัพยากรของ ชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคนวัตถุ ๓. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ๔. หลักการปกครองตนเอง ๕. หลักการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ๖. การพัฒนา จะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อน ๗. การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่าย ๆ ๘. ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนา
๕. พรประภา กิจโกศล (๒๕๓๔, หน้า ๔๒)	พระสงฆ์มีบทบาทภาวะผู้นำสำคัญในการชักชวนให้ ประชาชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการ มีการวางแผนและดำเนินงานและได้รับแบ่งปัน ผลประโยชน์เท่าเทียมกัน และมีการพัฒนาจิตใจของ ประชาชนควบคู่กันไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และหลักการสำคัญคือการยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนเอง โดยมีพระสงฆ์และวัดแกนนำเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมในสิ่งที่เหมาะสม โดยควรยึดหลักที่ว่าประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดี มีความสามัคคี และสามารถแก้ไขปัญหาของสังคมในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เจริญยั่งยืน จึงต้องมีการบริหารจัดการและลงมือปฏิบัติอย่างรอบคอบระมัดระวังด้วยการคำนึงถึงประโยชน์ของพระสงฆ์ วัด ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเป็นที่ตั้งเสมอ

๒.๓ หลักพุทธธรรม

ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้ทำการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ให้ประสบผลสำเร็จด้วยหลักอิทธิบาท ๔ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔

หลักอิทธิบาท ๔ คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งๆ เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔^{๖๙} คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ หมายถึง ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

^{๖๙}ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑ ; อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในอังคุตตรนิกาย ทุก
นิบาต ได้กล่าวถึง อธิติบาท ในอธิติบาทสูตร ดังนี้

อธิติบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) ๔ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑) เจริญอธิติบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความ
เพียรสร้างสรรค์)

๒) เจริญอธิติบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความ
เพียรสร้างสรรค์)

๓) เจริญอธิติบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความ
เพียรสร้างสรรค์)

๔) เจริญอธิติบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและ
ความเพียรสร้างสรรค์)^{๗๐}

อธิติบาท ๔ คือ คุณธรรมนำให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่าง

๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ๓) จิตตะ เอาใจฝึกฝึใน
สิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔) วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผล^{๗๑}

จากอธิติบาทสูตร ดังกล่าว มีผู้อธิบายความหมายของ อธิติบาท ๔ ไว้อย่างสนใจ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อธิติบาท ๔ คือ ฉันทะ (ความพอใจ คือ ความ
ต้องการที่จะทำ ฝึใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความ
เพียรคือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย) จิตตะ
(ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝึไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน
เลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญา
พิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อสงสัยหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล
คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง)^{๗๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อธิติบาท แปลว่า บาทฐานแห่ง
ความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จ
ในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อธิติบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

^{๗๐}ที่.ป.(ไทย). ๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

^{๗๑}อภิ.วิภงค.(ไทย) ๓๕/๒๕๒

^{๗๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๐.

๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไปทุกข้อ

วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจน ประสพ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัวทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่^{๗๓}

ในขณะที่ สมพร เทพลีธา ได้กล่าวถึง อธิบิบาท ๔ ว่าเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ควรปลูกฝัง ให้มีขึ้นในจิตใจและพัฒนาให้เจริญงอกงามจนกลายเป็นมโนธรรม เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่

๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป

๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียร ทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดอถอย

๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเสื่อมถอยไป

๔) วิมังสา ความใคร่ครวญหรือทบทวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตรา หาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล^{๗๔}

จากความหมายและความสำคัญของหลักอธิบิบาท ๔ ที่นักวิชาการแต่ละท่านได้อธิบาย ไว้สามารถสรุปได้ว่าการทำงานคือการใช้หลักอธิบิบาท ๔ อันมี ๑) ใจรักงาน ๒) มีความพากเพียรใน งาน ๓) ใจจดจ่ออยู่กับงาน ๔) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั้นเอง อันจะเป็นหนทาง

^{๗๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

^{๗๔} สมพร เทพลีธา, **คุณธรรมและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

นำไปสู่การพัฒนาทักษะในการทำงานของตนเองหรือผู้อื่นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร อันจะทำให้ตนเองผู้อื่นและองค์กรเกิดความสุขและเจริญยิ่งขึ้นไป

๒.๓.๒ ความสำคัญและองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญและองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้หลายท่าน ดังนี้

อิทธิบาท ๔ : ทางแห่งความสำเร็จนอกจากการที่จะมีความไม่สันโดษ และสันโดษที่ถูกต้องแล้ว เพราะฉันทะทำให้ใจมาอยู่กับงาน สิ่งที่ทำ สิ่งที่เป็นเป้าหมายทำให้เกิดจิตใจฝักใฝ่ เมื่อใจฝักใฝ่ก็ทำงานด้วยความแน่วแน่จริงจัง สภาพที่จิตแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กระทำนั้น เราเรียกว่าเป็นสมาธิ เพราะฉะนั้น ฉันทะก็นำไปสู่สมาธิ สมาธิในการทำงานเกิด ได้ด้วยการมีฉันทะ เมื่อมีสมาธิและใจก็รักงานนั้น ทำงานด้วยใจรัก ใจก็เป็นสุข เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานด้วยฉันทะก็มีจิตใจเป็นสุข ใจเป็นสมาธิสมาธิก็ทำให้เป็นสุขเพราะจิตใจสงบแน่วแน่ เมื่อทำจิตใจให้เป็นสมาธิแน่วแน่ ตั้งใจจริงจัง ใจรักงานนั้น ตั้งใจทำเต็มที่ มีความเพียรพยายาม ผลสำเร็จของงานก็เป็นผลสำเร็จที่ดีเรียกว่านำไปสู่ ความเป็นเลิศของงานนั้น หมายความว่า งานนั้นจะสำเร็จผลอย่างดีเลิศ อันนี้ก็เลยพันกันไปหมด เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ฉันทะเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งใน อิทธิบาท ๔ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ เมื่อพูดมาถึงอิทธิบาทแล้ว ก็จะต้องโยงไปถึงคุณธรรมข้ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะอิทธิบาทมี ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือข้อที่พูดมาแล้ว ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่ตั้งงาม รักวัตถุประสงค์ของงานนั้น ข้อต่อไปนี้เป็น วิริยะ ความเพียร ความพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือถ้าจะพูดให้สั้น ง่าย ๆ ก็บอกว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวนนี้เป็นอิทธิบาท ๔ ฉันทะเป็นข้อที่ ๑ ตามปกติถ้ามีฉันทะแล้ว มันก็ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้ออื่นในอิทธิบาท ๔ ตามมา มันสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน พอมีฉันทะใจรักแล้ว มันก็เกิดความเพียรพยายามเมื่อมีความเพียรพยายามใจก็ฝักใฝ่จดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น มีใจจดจ่อเอาใจใส่แล้วก็สามารถจะใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนเรื่องราวนั้น ไตร่ตรองถึงข้อบกพร่อง ข้อที่ควรแก้ไขหาทางทดลองปรับปรุงอะไรต่างๆ เหล่านี้มันก็ตามกันมา ๑) ฉันทะ ๒) วิริยะ ๓) จิตตะ ๔) วิมังสา เป็นชุดกันทีเดียว^{๗๕}

การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อิทธิบาท แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ มงคลประกอบ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ คือมีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน ๒) วิริยะ คือพากเพียรทำ รักแล้วต้องขยัน ความขยันคือ ภาคปฏิบัติของการความรักในงานจะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไร ส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จ การทำงานถ้าขาดความขยัน ความชำนาญก็จะไม่เกิด ๓) จิตตะ คือจดจ่อจดจิด หมายความว่า ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงในสิ่งนั้นอย่าง

^{๗๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

ลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท ใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จ ๔) วิมังสา คือวินิจฉัย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั่นเอง เมื่อเราทำงานอะไรก็ตาม ให้พินิจพิเคราะห์ สร้างสรรค์พัฒนา พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของนักวิจัยชั้นยอดของโลกพระองค์ทรงสามารถสร้างปัญญาขึ้นมาใหม่จากเหตุการณ์ที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไร หากเราจำพุทธประวัติได้ก็จะพบว่า สาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าแต่เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช ก็เป็นเพราะว่าพระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์^{๗๖}

สรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะ คือมีใจรัก ทำงานด้วยใจรักงาน ๒) วิริยะ คือพากเพียรทำ รักแล้วต้องขยัน ความขยันคือ ภาคปฏิบัติของการความรักในงานจะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไร ส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จ การทำงานถ้าขาดความขยัน ความชำนาญก็จะไม่เกิด ๓) จิตตะ คือจดจำจ่อจิต ในการทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงไปในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท ใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จ ๔) วิมังสา คือวินิจฉัย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั่นเอง เมื่อเราทำงานอะไรก็ตาม ให้พินิจพิเคราะห์ สร้างสรรค์พัฒนางานให้เกิดการพัฒนาในการพัฒนา ชุมชนมากที่สุด

^{๗๖} พระมหาหวมชัย วชิรเมธี, **คนสำราญ งานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

ตารางที่ ๒.๗ หลักอิทธิบาท ๔

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, ๒๕๓๙.</p>	<p>หลักอิทธิบาท ๔ คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้</p>
<p>ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓ ; อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.</p>	<p>สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น</p>
<p>มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, ๒๕๓๙. ที.ป.(ไทย). ๑๑/๓๐๖/ ๒๗๗.</p>	<p>อิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) ๔ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปานสังขาร ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร และ ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร</p>
<p>มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, ๒๕๓๙. อภิ.วิภังค.(ไทย) ๓๕/๒๙๒</p>	<p>อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมนำให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่างคือ ๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔) วิมังสา หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผล</p>
<p>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๔๖, หน้า ๑๖๐)</p>	<p>อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ: ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป วิริยะ: ความเพียรคือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง จิตตะ : ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา: ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้ออัยงหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง</p>

ตารางที่ ๒.๗ หลักอิทธิบาท ๔ (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๕๑, หน้า ๓๙)</p>	<p>อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน</p>
<p>สมพร เทพสิทธา (๒๕๕๒, หน้า ๒๙)</p>	<p>อิทธิบาท ๔ เป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในจิตใจ และพัฒนาให้เจริญงอกงามจนกลายเป็นมโนธรรม เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ ความคิด ๔) วิมังสา ความใคร่ครวญหรือทดลอง</p>
<p>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๓, หน้า ๑๙)</p>	<p>อิทธิบาทมี ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่ดีงาม รักวัตถุประสงค์ของงานนั้น ข้อต่อไปนี้เป็น วิริยะ ความเพียร ความพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือถ้าจะพูดให้สั้น ง่าย ๆ ก็บอกว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวน</p>
<p>๕. Steiner, Lars. (2015 : 85).</p>	<p>๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model of) ๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of)</p>

๒.๔ ข้อมูลบริบทของการวิจัย

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกล่าจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมให้แก่เรามาแล้วเป็นส่วนมากแม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการของอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์เกื้อกูลต่อการพัฒนาชุมชน

๑) พระภิกษุภิกษุวิสุทธวิโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

วัดประดู่ นำกิจกรรม นำชาวบ้านติดป้าย เขตอภัยทาน และ ติดป้ายประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์ ในคลองวัดประดู่ ยึดหลักศีลข้อที่ ๑ มีเมตตาธรรม คำจุนโลกและประชาชนรับทราบนโยบาย ไม่มีการลอบทำการประมง จับสัตว์น้ำ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ในลำคลองหน้าวัดประดู่ พระอารามหลวง และเพื่อเป็นการอนุรักษ์พืชพันธุ์ และสัตว์น้ำ ให้มีการเจริญเติบโต และขยายพันธุ์ ต่อไปได้

ส่งเสริมสนับสนุน ให้ประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพ โดยการจัดอบรมฝึกอาชีพการทำน้ำสมุนไพร และขนมผักกาด โดยผู้นำชุมชน ร่วมกัน กศน. ตำบลวัดประดู่ จัดอบรมที่ กศน.ตำบลวัดประดู่ ให้ชุมชนมีความรู้ สร้างอาชีพเสริมโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน สามารถเพิ่มรายได้ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้ประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาศีลข้อที่ ๒ (การไม่ลักขโมย ไม่ทุจริต ไม่คดโกง)

ส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการรักษาอุโบสถศีล ทุก ๆ วันธรรมสวนะ โดยประชาชนในหมู่บ้าน จะมาปฏิบัติธรรมถือศีล ๘ ณ วัดประดู่ พระอารามหลวง ตลอดทั้งปี ทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรม มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาศีลในข้อที่ ๓ (การประพฤติผิดในกาม) ให้เกิดความสุข ความอบอุ่นในครอบครัว

จัดกิจกรรม บรรยายธรรมะ เรื่องการรักษาศีล ๕ และการแสดงตนเป็นพุทธมามกะที่วัด ประดู่ พระอารามหลวง โดยมีคณะครู นักเรียน และประชาชนในหมู่บ้าน มาเข้าร่วมกิจกรรม ทุกๆ ปี ในวันเปิดเทอมการศึกษา เพื่อให้ตระหนักถึงการพุทธศาสนิกชนที่ดี ยึดมั่นในสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์มีศีล ๕ และ ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

ได้มีการติดป้ายประชาสัมพันธ์องค์เหล่าเข้าพรรษา และจัดโครงการบวชชีพราหมณ์ ประจำปี ทุก ๆ ปีในช่วงเทศกาลวันวิสาขบูชา วันสำคัญของโลก โดยการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งนั้น จะนำผู้เข้าร่วมโครงการ ขึ้นไปปฏิบัติธรรม ที่สำนักเขาพระพุทธบาท ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เพราะเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติธรรม และเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล และ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผีกจิตใจ ให้มีสมาธิ มีสติ สัมปชัญญะ ทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

คดีทำร้ายร่างกายทะเลาะวิวาทภายในหมู่บ้าน บ้านบางกะรี มีสถิติเท่ากับศูนย์ เพราะทุกครั้งที่ชาวบ้านเกิดการเข้าใจผิดหรือผิดใจกันแบบรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ก็จะมีการประชุมชี้แจงเหตุผลขอขมา (คนผิด) ซึ่งกันและกันในที่สุดเรื่องราวก็จบ เกิดความสามัคคีกัน เป็นการสมานฉันท์

คดีเกี่ยวกับละเมิดทรัพย์สินในหมู่บ้าน บ้านบางกะรี มีสถิติน้อยมากในช่วงปี ๒๕๕๙ เพราะทางวัดและหมู่บ้าน รณณรงค์ให้ประชาชน มาถือศีล๕ ทุกวันพระ ๘ คำ ๑๕ คำ ซึ่งเจ้าอาวาส จะให้คติธรรม เรื่องศีล ธรรมะต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันได้ โดยเล่าเรื่องในสมัยพุทธกาล

คดีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศศีล ๕ บ้านบางกะรี มีสถิติน้อยมากในช่วงปี ๒๕๕๙ เพราะทางวัดและหมู่บ้าน รณณรงค์ให้ประชาชนยึดมั่นศีล ข้อ ๓ กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณี มนุษย์เราจะต้องรู้จักคำว่ามักน้อยสันโดษยินดีในสิ่งที่มีอยู่

คดีเกี่ยวกับการหลอกลวงดูหมิ่นของหมู่ที่ ๒ บ้านบางกะรีไม่มี เพราะทุกคนต่างมีอาชีพสุจริต ไม่มีการเล่นการพนัน และไม่มีการจับกลุ่มดูหมิ่นนินทา เหยียดหยามกัน เป็นจุดชนวนแห่งการโกรธแค้น ต้องอาศัยทำกิจกรรม สร้างความรักความผูกพัน และเกิดความเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน

คดียาเสพติด ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำในท้องถิ่นจาก กำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยเป็นแกนนำดึงประชาชนเข้าร่วมทำกิจกรรมกับวัด โดยเข้าฟังธรรมะ มีการแผ่ระวาง คอยดูแลตักเตือน อบรม เพื่อเป็นการชำระจิตใจ

คณะสงฆ์วัดประดู่ พระอารามหลวง รณณรงค์ให้สมาชิกในครอบครัวหมู่ ๒ บ้านบางกะรี สัมครเข้าร่วมโครงการรักษาศีล ๕ โดยการนำของผู้ใหญ่ถาวร ชันธุ์สุวรรณ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ บ้านบางกะรี และประชาชนในหมู่บ้าน ร่วมการรับสมัคร โดยมีการติดป้ายประชาสัมพันธ์ เชิญชวน และขั้นตอนการสมัครเข้าร่วมโครงการ ณ กุฏิสงฆ์ของวัดประดู่พระอารามหลวง ในวันเข้าพรรษา และ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

จัดทำป้ายรณณรงค์ ให้รักษาศีล ๕ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดย หมู่ที่ ๒ บ้านบางกะรี ได้ทำการติดตั้งป้ายหมู่บ้านศีล ๕ ณ กศน.ตำบล วัดประดู่ หมู่ที่ ๒ บ้านบางกะรี และใช้เป็นสถานที่ประชาคมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน

จัดโครงการบวชชีพรามณ์ประจำทุก ๆ ปี ในวันสำคัญทางพระศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มีการปฏิบัติธรรม เจริญวิปัสสนากรรมฐาน โครงการนี้มีคณะวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้ควบคุมดูแล โดยได้นำประชาชนในหมู่บ้านและประชาชนโดยทั่วไป ขึ้นไปปฏิบัติธรรม ณ สำนักเขาพระพุทธบาท ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของวัดประดู่ พระอารามหลวง และเพื่อเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

วัดประดู่ พระอารามหลวง จัดให้มีงานสงกรานต์ประจำปีทุกปี เพื่อสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย โดยมีการทำบุญตักบาตร แห่นางสงกรานต์ สรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำพระ และรดน้ำขอพรผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เพื่อให้ อีกทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีที่สำคัญเพื่อให้ยึดมั่นในความกตัญญู กตเวทิตาคุณ ต่อผู้มีพระคุณ

ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม และ ๕ ธันวาคม ของทุกปี วัดประดู่ พระอารามหลวง จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมน้อมถวายพระพรชัยมงคลเป็นพระราชกุศล แต่ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล พระเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ ๙ เป็นประจำทุก ๆ ปีซึ่งในงานจะมีการถืออุโบสถศีล ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งและถวายพระพร เป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ในวันออกพรรษา ทุกๆปี ทางวัดประดู่ พระอารามหลวง จัดกิจกรรมตักบาตรเทโวโรหณะ โดยนำประชาชนชาว หมู่ ๒ บ้านบางกะรี และ เชิญชวนประชาชนโดยทั่วไป เข้าร่วมกิจกรรมสมทานศีล ปาฐกถธรรม เจริญจิตภาวนา บูชารอยพระพุทธบาท และ ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง ณ สำนักเขาพระพุทธบาท ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมและอยู่ในความดูแลของวัดประดู่ พระอารามหลวง โดยจัดพาหนะรับ - ส่ง ประชาชนที่ไปร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริม และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

วัดประดู่ พระอารามหลวง จัดกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ให้เยาวชนในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริม ปลุกจิตสำนึกให้ห่างไกล สิ่งเสพติด ในการลด ละ เลิก อบายมุขและสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม เป็นหนทางแห่งความหายนะ ซึ่งมีการอบรม ในช่วงระยะเวลาที่บรรพชา มาเป็นสามเณร

ทุกวันพระ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ วัดประดู่ พระอารามหลวง จัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรเป็นประจำ โดยพุทธศาสนิกชนก็จะไปร่วมทำบุญตักบาตร ถวายอาหารคาวหวานแต่พระสงฆ์สมทานศีล(รับศีล) และฟังพระธรรมเทศนาที่วัดในวันธรรมสวนะนี้ ชาวบ้านก็จะละเว้นการประพฤติกิจที่เป็นบาปต่างๆ การสมทานศีลในวันนี้ เช่น รับศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ซึ่งเรียกว่า อุโบสถศีล พระสงฆ์จะได้แสดงพระธรรมเทศนา หรือ ธรรมสากัจฉา หรือ สนทนาธรรมกัน ซึ่งนับว่าเกิดเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง

มีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ทุก ๆ วันที่ ๘ ของเดือน โดยมีพระสงฆ์เข้าร่วมประชุมพูดคุย ทำความตกลงเป็นมิตรร่วมกัน แก้ปัญหา สร้างความสามัคคีของชุมชน โดยมีการบรรยายธรรม ปลุกความสามัคคีในหมู่บ้าน ใช้หลักธรรม มาบูรณาการ ในการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมเกิดความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและลดเงื่อนไขความแตกแยกในสังคมอันจะนำมาซึ่งความรัก ความสามัคคีและความปรองดองสามัคคีของคนในแต่ละชุมชน

ส่งเสริมอบรมบรรยายธรรมะ ค่านิยม ๑๒ ประการ ให้กับผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่บ้าน ที่วัดประดู่ พระอารามหลวง และ สถานที่ที่ประชาคมหมู่บ้านบางกะวี เช่น

๑. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม
๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
๘. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๑๐. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี
๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

๑๒. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

ชุมชนส่งเสริมเปิดวัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย หลายประการ ทั้งในด้านอุปนิสัย สังคม และ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ในอดีตพุทธศาสนิกชนนิยมไปวัดเพื่อทำบุญ ตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ สมาทานศีล (รับศีล) ฟังพระธรรมเทศนา และบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนาที่วัด

ผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่ ๒ บ้านบางกระรี้ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลวัดประดู่ จัดแห่เทียน และถวายเทียนพรรษา ณ วัดประดู่ พระอารามหลวง เป็นประจำทุกปี เพื่ออนุรักษ์ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ยกกระดับจิตใจของคนในชุมชนให้สูงขึ้น

ส่งเสริมสนับสนุน ให้ประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพ โดยการจัดอบรมฝึกอาชีพการทำขนม แปรรูป จากกล้วยโดยผู้นำชุมชน ร่วมกัน กศน. ตำบลวัดประดู่ จัดอบรมที่ กศน.ตำบลวัดประดู่ ให้ชุมชนมีความรู้ สร้างอาชีพเสริมโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน สามารถเพิ่มรายได้ และสร้าง คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้ประชาชนในชุมชน

ผู้นำชุมชน โดยผู้ใหญ่ถาวร ชันธุ์สุวรรณ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ บ้านบางกระรี้ ได้นำชาวบ้าน มาฝึกการปลูกพืชผักสวนครัว โดยใช้วัสดุเป็นยางรถยนต์ มาเป็นภาชนะใส่ดินและปุ๋ย ปลูกพืชผักสวนครัวไว้รับประทานในครัวเรือนของตนเอง เป็นการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง โดยเน้น ปลูกเอง กินเอง เหลือแบ่งขาย

ทางชุมชน ร่วมกับโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒนา(วัดประดู่)ในพระราชาูปถัมภ์ฯ และวัดประดู่ พระอารามหลวง จัดให้มีโครงการมัคคุเทศก์น้อย นำพานักเรียนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ ศึกษาและเที่ยวชมพิพิธภัณฑของทางวัด เพื่อปลูกฝังให้เยาวชน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ที่สำคัญของท้องถิ่น และสามารถถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไปได้ ศึกษาเรียนรู้

ชุมชน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการคัดเลือก บ้านและครอบครัวในชุมชน ที่มีความสุข ใช้หลักในการดำเนินชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีศีลธรรมประจำใจ โดยมีการ คัดเลือกและมอบรางวัลในเทศกาลวันสงกรานต์ประจำปี ที่ กศน.ตำบลวัดประดู่ เป็นประจำทุกปี

ผู้นำชุมชน และ ชาวบ้านในชุมชน ส่งเสริม กิจกรรม ลงแขกกลอง โดยการรวมประชา รัฐ ช่วยกันกำจัดวัชพืช กวาดถนน พัฒนาความสะอาดวัด และมีการพัฒนาทำความสะอาดในบริเวณ วัดเป็นประจำทุกวันอาทิตย์

ประชาชนในชุมชน ร่วมใจกันส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี การทำบุญตักบาตร และถวาย ผ้าจ่านาพรรษา และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยก่อนที่จะรับพรอย่างน้อยก็ต้องฟังเทศน์ สอนธรรมะ โดยยกอาณิสย์ของผู้ที่ถือศีล ๑ ศีลทำให้สวย ๒ ศีลทำให้รวย ๓ ศีลทำให้ชีวิตสูงส่ง ๔ ศีล ทำให้รอดปลอดภัย

จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชน ร่วมกับผู้สูงอายุในชุมชน มีโครงการกิจกรรมออก กำลังกาย เต้นแอโรบิก เพื่อเสริมสร้างสุขภาพพลานามัย ให้มีสุขภาพทางกายและทางใจ ที่เข้มแข็ง โดยจัดโครงการ เดือนละ ๑ ครั้ง ที่กศน.ตำบลวัดประดู่ ซึ่งเป็นที่จัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

ด้านสัมมาอาชีพ สัมมาอาชีพ ๑ ในมรรค ๘ ประการ ส่งเสริมโดยอาชีพสุจริตธรรม โดย ผู้ใหญ่ถาวร ชันธุ์สุวรรณ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ บ้านบางกระรี้ ได้นำประชาชนในชุมชน เข้าอบรม ให้ ความรู้ มีอาชีพที่สุจริต เช่น การอบรมและทดลองการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ เมื่อวันที่ ๑๓ - ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ กศน.ตำบลวัดประดู่ เพื่อเป็นอาชีพเสริม อีกทั้งเป็นการเรียนรู้ วิทยาการใหม่ ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ที่ทันสมัยในการพัฒนาชีวิตได้ยั่งยืน

ประชาชนในชุมชน มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน ทำริบบิ้น และ ย้อมผ้าสีด้า ให้ประชาชนในหมู่บ้าน ได้สวมใส่ เพื่อน้อมถวายความอาลัย ในการเสด็จ สวรรคตของ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช แสดงออกถึงความจงรักภักดี และ ความสามัคคี น้อมนำพระราชดำริ และ พระราชกรณียกิจของพระองค์ มาปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดสันติสุข อย่างยั่งยืน สงเคราะห์เข้าในหลักธรรมะ สังคหวัตถุ ๔ ประการ ๑ โอบอ้อมอารี ๒ วชิโรหิเร ๓ สงเคราะห์ ช่วยเหลือกัน ๔ อยู่กันแบบพี่แบบน้อง มีอะไรก็แบ่งปัน เอื้ออาทร

ทางผู้นำชุมชน ร่วมกับทางวัดประดู่ พระอารามหลวง ได้แจกทุนการศึกษาแก่เยาวชน พระภิกษุ - สามเณร ที่เรียนระดับประถม มัธยม อุดมศึกษา จนจบ เพื่อส่งเสริมการศึกษา ต่อ การศึกษาเท่านั้นจะเป็นสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้สมบูรณ์

ผู้นำในชุมชน ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน เข้าร่วมกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์ กับทาง หน่วยงานราชการ ช่วยเหลือหมู่บ้านอื่น ๆ ในการดำเนินการพัฒนา ถนน คู คลอง กำจัดวัชพืช ร่วมกัน เพื่อสร้างความสามัคคี และ แก้ไขปัญหาในชุมชนร่วมกัน

ทางชุมชนร่วมกับ กศน.ตำบลวัดประดู่ ได้จัดงานวัดกตัญญูโดยการรตน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ ใน เทศกาลวันสงกรานต์ให้ เด็ก ๆ ตระหนักถึงพระคุณของบุพการี พ่อ - แม่ - ปู่ - ย่า - ตา - ยาย มี พระคุณแก่เราอย่างสูงรวมทั้ง พระภิกษุผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มอบของขวัญแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ในวัน ผู้สูงอายุ อีกทั้งชุมชนยังร่วมกับวัดประดู่ พระอารามหลวงจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในช่วงเดือน เมษายนของทุกปี เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความกตัญญู กตเวทิตาคุณให้เยาวชนในชุมชน

ผู้นำชุมชน ได้นำประชาชนในชุมชน และ เยาวชนและ กศน.ตำบลวัดประดู่ ร่วมพัฒนา หมู่บ้าน ถนน หนทาง ภายในบริเวณวัด เช่น การไปปลูกป่าชายเลน และ ปล่อยปูแสม ที่สำนักสงฆ์ แม่พิมพ์ ตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อพัฒนาป่าชายเลน โดยให้หลัก บ.ว.ร ที่นางาน สำเร็จมาแล้ว เป็นหมู่บ้านตำบลตัวอย่างแบบอย่างทั่วประเทศ ของกรมพัฒนาชุมชน ในรูปการแสดง จิตอาสาทำกิจกรรม โดยเน้นหลักความสามัคคีธรรมของบุคคล 3 กลุ่ม คือ

๑ บ. คือ กลุ่มชาวบ้าน ๒ ว. คือ วัดกลุ่มภิกษุ-สามเณร ๓ ร. คือ กลุ่มราชการและ โรงเรียน

๒) พระครูพิพิธพัฒนโกศล เจ้าคณะตำบลคลองโคน อำเภอมือเมือง จังหวัด สมุทรสงคราม

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ป่าชายเลนกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต เนื่องจากพื้นที่ป่าจำนวนมากถูก ทำลายจน หมดสภาพ และพื้นที่ที่เหลือได้รับผลกระทบจนเสื่อมสภาพไปเป็นจำนวนมากไม่น้อย จนเหลือ เนื้อที่ลดน้อยลงทุกปี พระครูพิพิธพัฒนโกศลที่จำพรรษาในพื้นที่ป่าชายเลนนั้น ถือเป็นผู้แนะนำ ทางด้านจิตใจ และยังเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชาย เลนทุกครั้ง ที่ได้รับนิมนต์ในงานเทศน์ต่างๆ และใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อีกทาง โดยเผยแพร่ หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกให้เห็นคุณค่าของป่าชายเลนที่ยากต่อการประเมิน เป็นตัวเงิน หรือคุณค่าทางเศรษฐกิจ จะอนุรักษ์ไว้เพื่อประโยชน์ทางด้านประมงชายฝั่ง ป้องกันชายฝั่ง รักษาความสมดุลชายฝั่ง และเป็นแหล่งรวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งจะมีส่วนช่วยกระตุ้น ให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ นอกจากนี้พระครูพิพิธพัฒนโกศลยังอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้พื้นที่ของวัดของตน จัดเป็นสถานที่ประชุมและทำกิจกรรมในการ อนุรักษ์ต่างๆ ของนักศึกษา และในกรณีที่เกิดปัญหาในด้านตัดสินใจในโครงการต่างๆ พระครูพิพิธ พัฒนโกศลจะเป็นผู้แนะนำ เสนอแนะและแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข ให้กับ

ประชาชนและยังเป็นที่ปรึกษาปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ เกี่ยวกับป่าชายเลนสู่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชายเลน ก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ

พระครูพิพิธพัฒนโกศลให้การสนับสนุนประสานความร่วมมือ งบประมาณในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ภายในชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดโครงการปฏิบัติธรรมอบรมธรรมะกับสิ่งแวดล้อม ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานตามแผนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติอันมีลักษณะโดดเด่นในความสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชายเลนและสัตว์ ที่มีคุณค่า เป็นสถานการที่ให้ประชาชนได้เข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจด้วยมีทิวทัศน์ที่สวยงาม และยังเป็นที่ศึกษาหาความรู้ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ คือการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่ออำนวยประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างยั่งยืน

พระครูพิพิธพัฒนโกศลนั้นถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ท้องถิ่นในการอนุรักษ์ต่างๆ โดยชี้หลักธรรมชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งพลังงาน อาหาร และที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติ เป็นแนวชายป้องกันผิงทะเลจากการกัดเซาะพังทลาย กำบังคลื่นลม กระแสน้ำและพายุ และที่ดูดซับน้ำเสียจากบ้านเรือน เป็นแหล่งวัตถุดิบผลิตภัณฑ์จากไม้ ที่ใช้ในการก่อสร้าง และอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น สิ่งทอและหนังสัตว์ และยังเป็นแหล่งเชื้อเพลิง เช่น การทำถ่านจากไม้ในป่าชายเลน เป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตอาหาร ยา และเครื่องดื่ม แหล่งแร่ดีบุก และประมงใกล้ชายฝั่ง แหล่งอาศัยของลูกปลา ลูกกุ้ง และสัตว์น้ำวัยอ่อนอื่นๆ เป็นที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น หอยแมลงภู่ กุ้ง ปลาในกระชัง เป็นต้น โดยพระครูพิพิธพัฒนโกศลอนุญาตให้ใช้พื้นที่วัดเพื่อเก็บรักษาพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่ใกล้สูญพันธุ์ และพันธุ์ไม้ที่ใช้ในการปลูก และใช้ที่ดินเพื่อการเลี้ยงสัตว์น้ำพร้อมให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชายเลนเกี่ยวกับระบบนิเวศ โดยการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน โดยการปลูกป่า ปัจจุบันกรมป่าไม้มีนโยบายที่จะขยายและสนับสนุนการปลูกป่าชายเลนเพิ่มขึ้น ทั้งในส่วนของราชการ และส่วนของเอกชน ตามพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณชายฝั่งทะเล ทั้งที่ผ่านการทำเหมืองแร่ หรือพื้นที่นาทิ้ง หรือนาข้าวที่เลิกไปแล้ว ซึ่งมีอยู่มากมาย และมีโอกาสที่จะฟื้นฟูให้เป็นป่าชายเลนขึ้นมาได้ นอกจากนี้พื้นที่ดินงอกตามชายฝั่งทะเลก็เป็นพื้นที่ที่จะสามารถปลูกป่าชายเลนขึ้นมาได้

พระครูพิพิธพัฒนโกศลให้การสนับสนุนงานให้ข้อมูลวิจัยทุกสาขาเกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อศึกษาผลกระทบจากโครงการหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่และยังเข้าร่วมกิจกรรมของประชาคมเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยสนับสนุนงานวิจัยทุกสาขาเกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่งานวิจัยที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนการจัดการ และการฟื้นฟูป่าชายเลน โครงการพัฒนาทุกชนิดและทุกขนาดที่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และต้องศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อกำหนดการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่คาดว่าจะเกิดจากโครงการอย่างเหมาะสม

แต่ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็ไม่ควรจัดทำ โครงการในพื้นที่ป่าชายเลน ส่งเสริมการสร้างสื่อที่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับป่าชายเลนทั้งภาครัฐและเอกชนต่อไปในอนาคต

๓) พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา เจ้าอาวาสวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

บทบาทการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาสังคมของอำเภออัมพวา ได้แก้ปัญหาที่ถูกจุดในเรื่องของการศึกษาในสมัย ๒๕๒๔ ซึ่งได้เปิดโรงเรียนประยูรราชภูมิสามัคคีขึ้น ที่วัดหนองกะพง เพื่อแก้ไขปัญหาการเดินทางของเด็กนักเรียนที่ต้องเดินทางไกลไปศึกษา ซึ่งได้มีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยให้การสนับสนุนพื้นฐานการดำรงชีวิตตามวิถีพอเพียง และพัฒนาให้ชุมชนน่าอยู่โดยส่งเสริมแก้ไขปัญหาเรื่องการศึกษา ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาสังคมขั้นพื้นฐาน เช่น โครงการอบรมนักเรียนก่อนสอบ การมอบทุนการศึกษาเด็กเรียนดีแต่ขาดทุนการศึกษา ข้อดี ทำให้ชาวบ้านที่ยากจนไม่ได้รับการศึกษา สามารถได้รับโอกาสเข้ารับทุนการศึกษา และยังเป็นจุดศูนย์กลางของการศึกษา เพราะในปัจจุบันได้ส่งเสริมให้เปิดโรงเรียนถาวรวิทยาเปิดสอนในระดับ เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ไปถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามได้มีนโยบายส่งเสริมเรื่องการศึกษา นักรธรรมชั้นตรี ถึงนักรธรรมชั้นเอก และสนับสนุนแผนกธรรมบาลี โดยมอบหมายให้วัดอินทารามเป็นผู้สอนอบรมนักรธรรมก่อนสอบและธรรมศึกษาก่อนสอบ ทำให้พระสงฆ์ที่มาเข้าร่วมอบรมสามารถสอบได้เป็นจำนวนมาก จากในอดีตที่สอบกันได้น้อย ซึ่งถือเป็นการสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อนำความรู้มาสั่งสอนประชาชน เพื่อเกิดความสงบสุข และในอนาคตต้องการให้ทางคณะสงฆ์เห็นความสำคัญของการศึกษาควรจัดให้มีการอบรมนักรธรรมก่อนสอบทุกจังหวัด ในขณะที่หลายคนกำลังให้ความสำคัญกับปัญหาการเมืองไทยหรือปัญหาภายในองค์กรต่างๆ แต่ปัญหาอีกประการที่หลายคนละเลยไปที่สร้างความรุนแรงในสังคมไม่แพ้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน นั่นก็คือ “ปัญหา ยาเสพติด” ปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาสังคมที่มีความร้ายแรงระดับชาติ ทุกสังคมชุมชนต่างได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติดในทุกวันนี้ วัดอินทารามนั้นได้เปิดเป็นศูนย์บำบัดยาเสพติด ซึ่งมีผู้ป่วยจากทั่วประเทศหลายพันคนเข้าร่วมโครงการบำบัดยาเสพติด ซึ่งทำให้เยาวชนสามารถเลิกยาเสพติดได้ โดยใช้หลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ ในการรักษา

อำเภออัมพวา ถือเป็นศูนย์กลางของการสร้างงานให้กับชุมชนให้มีรายได้จากผลผลิตในสวนของตนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของชุมชน ซึ่งเป็นการรวมตัวของชาวสวนมะพร้าวที่ผลิตน้ำตาลมะพร้าวซึ่งถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ ทางวัดจึงจัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลมะพร้าวโดยมีวัดอินทารามเป็นศูนย์กลาง ในการจำหน่ายน้ำตาลมะพร้าว และยังเป็นศูนย์กลางจัดตลาดผลไม้ เพื่อจำหน่ายสินค้า สัมโอบในราคาชาวสวนเพื่อพยุงราคาไม่ให้ตกต่ำ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน และสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนสร้างอาชีพด้วยตนเอง จำหน่ายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง วัดอินทารามมีการสร้างภาคีและเครือข่ายความร่วมมือ ในลักษณะ “พหุภาคี” เพื่อประสาน “พลังสร้างสรรค์” ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน โดยมีองค์กรวัดเป็นแกน

นำ ส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้านอาทิเช่นโครงการเปิดตลาดน้ำ เพื่อจำหน่ายสินค้าในชุมชนที่ห่างไกล ความเจริญและส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าของชุมชนในการจัดงานต่างๆ ภายในสถานที่ของวัด ซึ่งเป็น การให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนในพื้นที่และใกล้เคียงที่ให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น โดยใช้ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ในสมัยปัจจุบันอำเภออัมพวา ยังคงรักษา การเทศน์มหาชาติชาดก จัดงาน สลากภัตประจำปี ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานจนเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของสังคมชาว พุทธไทย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดและประชาชนเกิดความสามัคคี และยังมีเทศน์ สอนเพื่อการกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านโดยทั้งผู้นำปัญญาชน ให้เห็นภัยคุกคามของการครอบงำ ทางวัตถุและจิตใจที่ปัจจุบันได้รับอารยธรรมจากตะวันตก ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยแบบเดิม เปลี่ยนแปลงไป ส่วนทางวัดก็มีการจัดงานประจำปีเป็นประจำซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ไปด้วยเช่นกันและยังสร้างแหล่งเรียนรู้ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา วัฒนธรรมของชาวอำเภออัมพวา โดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้าอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทางเทคโนโลยีและ อุตสาหกรรมนั้น จะต้องมีการบูรณาการหรือประสานประโยชน์เข้าด้วยกันระหว่างการพัฒนาทาง เศรษฐกิจกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าวัดอินทารามนั้นเป็นแหล่ง ท่องเที่ยววัดหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ทำน้ำหน้าวัดมีการอนุรักษ์ปลูกต้นลำพู เลี้ยงปลา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมปลูกต้นลำพูเพื่ออนุรักษ์

อำเภออัมพวา ถือเอาน้ำหน้าวัดที่มีพื้นที่มาก ซึ่งในปัจจุบันวัดต่างๆ ได้ทำการขายพื้นที่ของ ตน จนทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยการตัดไม้หรือถมคลอง ทำให้ระบบนิเวศน์ต่างไปจากเดิม จากปัญหานี้ วัดอินทารามได้มีการณรงค์ให้มีการปลูกต้นลำพู ถือเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ และยังมี การสร้างศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนที่คลองโค่น และยังมีสนับสนุนโครงการลงแขกลงคลอง โดยให้การ สนับสนุนให้ชาวบ้านรวมตัวกัน จัดทำความสะอาดถนน ปลูกต้นไม้และเก็บขยะในลำคลองพื้นที่ของ ตนจนสามารถเกิดความสามัคคีโดยใช้หลักธรรมอิทธิบาท ๔

๔) พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒน์ (บุญเลิศ เตชปุญโญ) เจ้าคณะอำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ โครงการครบครัวคุณธรรม พาลูกจูงหลานห่างไกลยาเสพติดซึ่งเป็นโครงการที่ช่วยในเรื่องการ พัฒนาจิตใจ เพื่อให้เกิดจิตสำนึก

โครงการ ขอข้าวให้อ่อง (โครงการอาหารกลางวัน) การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนที่มี นักเรียนระดับ ก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา เป็นสิ่งสำคัญ มากเพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัย ที่กำลังเจริญเติบโตในทุกๆ ด้าน คือ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม เพื่อให้เด็กมีอาหารกลาง มีคุณค่าตามหลักโภชนาการ

อีกทั้ง ในวัดในอำเภอบางคนที ยังเป็นศูนย์รวมของการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ นั่นคือ โครงการลงแขกลงคลองนั่นเอง ปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่ หันกลับมาเห็นคุณค่าของแม่น้ำลำคลอง ว่าน้ำนั้นมีประโยชน์ต่อชีวิตคนเรามากมาย ที่จะต้องร่วมกันดูแลรักษาไว้คงอยู่ให้คนรุ่นต่อไป

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีผู้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ ในจังหวัดไว้อย่างมากมาย ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้มากมาย ดังนี้

เลอภพ ไสรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้แสดงความชัดเจนใน ๓ บทบาทคือ ๑) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ๒) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ ๓) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้น จะขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัยของการเมือง ซึ่งมีที่มาของอำนาจทางการเมืองแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการมาจากการปฏิวัติ รัฐประหาร มาจากการมีฐานอำนาจทางการเมืองทหารหนุนหลัง ที่มีความผันผวนมากในอดีต หรือแม้แต่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่อำนาจบริหาร จะมาจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ แต่สื่อก็ยังประสบปัญหาการแสดงบทบาท เพราะยังมีปัจจัยอื่นๆ เข้าไปกระทบ จนทำให้แต่ละบทบาทแสดงได้ไม่สมบูรณ์ อย่างเช่นแนวทางขององค์กรสื่อสารมวลชนมุ่งเน้นผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการเกิดสื่อใหม่ที่หลากหลาย จากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้ไม่สามารถที่จะควบคุมได้ด้วยกลไกที่มีสำหรับแนวทางพัฒนาสื่อมวลชนในด้านบทบาททางการเมืองส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น แยกออกตามบทบาทในแต่ละด้านคือ ๑) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง มีแนวทางในการพัฒนาคือ การพัฒนาเนื้อหาข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้คือ ๑.๑) มีคุณภาพจากการคัดกรอง และผ่านการตรวจสอบจากผู้มีหน้าที่ ซึ่งมีประสบการณ์ และต้องไม่มีปัจจัยอื่นใด มามีผลต่อการตัดสินใจ นอกเหนือจากการ ที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ ต่อสังคมเป็นหลัก ๑.๒) มีความรวดเร็ว ถูกต้องในเหตุการณ์ หรือประเด็นที่เกิดขึ้น ๑.๓) การจัดพื้นที่ที่ต้องเพียงพอ ที่จะรองรับเนื้อหาที่ครอบคลุม รอบด้านในประเด็นเดียวกัน ๒) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง ทิศทางในการพัฒนาของสื่อมวลชนคือ การชี้แนะ วิพากษ์ วิจารณ์ จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญคือ ๒.๑) มีข้อมูลที่มาจาก ความถูกต้องเป็นจริง และการตัดสินใจ โดยเหตุผลที่มาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือ ๒.๒) มีเป้าหมายในการรณรงค์ ให้อยุติความขัดแย้งทางการเมือง ส่งเสริมให้เกิดความรัก สามัคคีในสังคม ๒.๒) กระตุ้นให้สังคมเกิดการยอมรับกฎหมาย ของประเทศ ๒.๓) ทำการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ไร้อคติ และไม่ชี้หน้า ภายใต้อิทธิพลกดดัน ของปัจจัยต่างๆ และ ๓) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง ในกรณีนี้ สื่อมวลชนต้องพัฒนาให้เกิดความพร้อมของพื้นที่ ดังองค์ประกอบต่อไปนี้คือ ๓.๑) ให้อุทิศพื้นที่ทางการเมืองใช้พื้นที่อย่างเท่าเทียมในประเด็นเดียวกัน ๓.๒) ให้อำนาจการเมืองอื่นที่ไม่ได้ขัดแย้ง หรือภาคประชาสังคม นักวิชาการ

ได้ร่วมใช้พื้นที่ในประเด็นที่ขัดแย้ง ๓.๓) ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ ในประเด็นการเมืองได้ใช้พื้นที่อย่างทั่วถึง และเสมอภาค^{๗๗}

ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นมีความสุขที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้, มีความภาคภูมิใจที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองเป็นผู้ที่สืบทอดทางพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ และมีความภาคภูมิใจที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

๒. การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นมีความภาคภูมิใจที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองเป็นผู้ที่สืบทอดทางพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ, มีความสุขที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้และติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิตในวัดของท่าน อยู่ในระดับมาก

๓. การรับรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น แนะนำเกี่ยวกับการเรียนรู้ให้แก่พระนิสิต, มีความสุขที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้, มีความภาคภูมิใจที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองเป็นผู้ที่สืบทอดทางพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ และได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้กับนิสิต อยู่ในระดับการรับรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตอยู่ในระดับมาก

๔. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษาต่างกันการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีสถานภาพการเป็นผู้นำและอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวนพระภิกษุ สามเณรที่จำพรรษาต่างกัน การมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน แต่พระสังฆาธิการที่มีอายุ วุฒิการศึกษาทางสามัญ ต่างกัน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๗๘}

^{๗๗} เลอภพ โสรรัตน์, “บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย”, **วิทยานพนธ์ปริญญา รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ, ๒๕๕๔)..

^{๗๘} ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระมหาไพโรจน์ กนโก และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า ๑. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ ด้านการเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท และด้านการให้ความร่วมมือ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการรับฟังปรึกษาหารือ

๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีพรรษาแตกต่างกัน โดยภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาตั้งแต่ ๒๐ พรรษาขึ้นไป มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา สูงกว่าพระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่ำกว่า ๒๐ พรรษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน โดยพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาตั้งแต่ ๒๐ พรรษาขึ้นไป มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา สูงกว่าพระสังฆาธิการที่มีพรรษาต่ำกว่า ๒๐ พรรษา เช่นเดียวกัน

๓. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

๔. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสมณศักดิ์ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

๕. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่งทางการปกครอง โดยภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อนำมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามวิธีการของ Scheffe พบว่า พระสังฆาธิการระดับจังหวัดและระดับอำเภอ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา สูงกว่าพระสังฆาธิการระดับตำบลและระดับเจ้าอาวาส เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท ด้านการให้ความร่วมมือ และด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจ^{๗๙}

^{๗๙}พระมหาไพโรจน์ กนโก และคณะ, “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

อรรถรณ ปิณฑน์โอวาท ได้วิจัยเรื่อง “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิเทศชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง (ตุลาคม ๒๕๔๑-สิงหาคม ๒๕๔๔)” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนทั้งสองจังหวัดที่มาร่วมผลิตและดำเนินรายการยังเป็น “ปัญญาชนคนชั้นกลาง” ในระยองเจ้าหน้าที่สถานียังคงดำเนินการผลิตรายการวิเทศชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ในทั้งสองจังหวัด ประชาชนระดับรากหญ้ายังไม่มีโอกาสผลิตรายการ ร่วมบริหารรายการวิเทศชุมชน ไม่คุ้นเคยกับแนวคิดของวิเทศชุมชนแต่พอเข้าใจการดำเนินรายการวิทยุแบบประชาธิปไตย ๒. ประชาชนในฐานะผู้ฟังมีความพอใจรายการวิเทศชุมชนในระดับหนึ่งและเสนอการปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบของรายการ ๓. หากได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ ๒๐% ตามที่พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงฯ กำหนดไว้ ประชาชนอาจมีทางเลือกในระยะแรกคือใช้เวลาร่วมกับสถานีวิทยุของรัฐที่มีอยู่แล้ว และค่อยพัฒนาเป็นเจ้าของสถานีในระยะหลัง โดยรวมตัวของคลื่นความถี่ การดำเนินงานในรูปของวิเทศชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการร่วมมือกับกระทรวงหลักๆ ก็จะได้ผลมากเช่นกัน ๔. เงินทุนอาจได้มาจากการจัดสรรของ กสท. การรับทุนอุดหนุนจากการไม่แสวงกำไรการทำโฆษณา จากธุรกิจรายย่อยภายในชุมชนนั้นๆ การปันผลกำไรของวิทยุภาคเอกชน ส่วนการเก็บเงินจากสมาชิกคงต้องค่อยเป็นค่อยไปเพราะผู้ฟังยังไม่เห็นประโยชน์เต็มที่ ๕. ปัญหาบุคลากรคือประชาชนระดับรากหญ้าขาดความรู้และทักษะในการออกอากาศและจัดรายการซึ่งอาจแก้ไขได้โดยอาศัยความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุของรัฐและสถาบันการศึกษาให้การฝึกอบรม ความไม่สม่ำเสมอของการมาจัดรายการอาจแก้ไขได้โดยให้ผลัดเวรกันมาจัด โดยผู้นำชุมชนเป็นแกนนำสำคัญ โดยควรมีการทำงานผ่าน อบต. เยาวชนควรได้รับการสนับสนุนให้มาจัดรายการเพราะถือเป็นการศึกษาระยะยาวในเรื่องสื่อมวลชนและสิทธิของประชาชน ๖. ปัญหาเรื่องระเบียบกฎหมายอาจแก้ไขได้โดยการออกอากาศเป็นภาษาถิ่นซึ่งควรได้รับการสนับสนุน การมีใบประกาศเป็นสิ่งจำเป็นแต่ควรทดสอบประเมินผลในลักษณะให้ทราบระเบียบกฎหมายของการจัดรายการมากกว่าเป็นการทดสอบการอ่านออกเสียง ๗. ปัญหาเรื่องเทคโนโลยีอุปกรณ์อาจแก้ไขได้โดยระยะแรกอาจให้ใช้ร่วมกับสถานีวิทยุของรัฐก่อน หรือในระยะแรกอาจให้ทดลองออกอากาศโดยใช้หอกระจายข่าว หลังจากนั้นอาจจะเช่าอาคารทำสถานีของชาวบ้านเองพร้อมอุปกรณ์เครื่องส่งรุ่นเก่าที่อาจหาได้ในราคาถูก ๘. รายการวิเทศชุมชนที่ประชาชนรากหญ้าสนใจในฐานะจะเป็นผู้จัดรายการคือ รายการเกี่ยวกับปากท้อง รายการศิลปวัฒนธรรม โคลงกลอน ศาสนา รายการทายปัญหา รายการวัยรุ่น รายการทั้งหมดนี้ควรมีเพลงคั่นบ้าง ของรางวัลในการจูงใจให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมควรมีบ้างแต่ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นที่สุด^{๕๐}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์นั้นมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพราะพระสงฆ์

^{๕๐} อรรถรณ ปิณฑน์โอวาท, “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิเทศชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง (ตุลาคม ๒๕๔๑-สิงหาคม ๒๕๔๔)” รายงานการวิจัย, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

เป็นผู้นำทางสังคม และมีแนวทางหรือรูปแบบในการพัฒนาได้เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการในการถ่ายทอดหลักธรรมสู่ประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาคุณภาพตนเองได้จริง

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

นักวิจัย	ผลการวิจัย
๑. เปรมจิตต์ แทนสถิต (๒๕๔๕)	เรื่อง “การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ด้วยตนเองในวิชาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม : รายงานผลการวิจัย” ผลการวิจัยพบว่า นิสิตกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนแบบที่พัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ไม่แตกต่างจากนิสิตกลุ่มควบคุมที่ใช้การบรรยาย ประกอบการอภิปราย ที่ระดับความมีนัยสำคัญ ๐.๐๕ ($t < ๑.๙๘$) และนิสิตปีที่ ๑ กลุ่มที่พื้นวิทยาศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านิสิตชั้นปีอื่นๆ กลุ่มที่ไม่มีพื้นวิทยาศาสตร์ และนิสิตที่เรียนภาคปลายจำนวนน้อย (๗๐ คน) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านิสิตที่เรียนภาคต้นที่มีจำนวนมากกว่า (๒๘๓ คน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P \leq ๐.๐๕$ ($t > ๑.๙๘$) ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน ๓ ลักษณะระหว่างกลุ่ม เพศ และชั้นปี พบว่า มีความสัมพันธ์ ๒ ลักษณะระหว่างชั้นปี และพื้นการศึกษา (กลุ่ม) ($F=๖.๔๘๒$) แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในทั้ง ๓ ลักษณะ ($F=๐.๔๔๘$) และจากผลการสำรวจความพึงพอใจของการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ๓๐% ของนิสิตกลุ่มทดลองที่ส่งแบบสำรวจคืน พอใจ

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
๒. ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, (๒๕๕๓)	เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๓. การรับรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง นครราชสีมา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง
๓. พระมหาไพโรจน์ กนโก และคณะ, (๒๕๕๓)	เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า ๑. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง
๔. เลอภพ ไสรัตน์, (๒๕๕๔)	เรื่อง “บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้แสดงความชัดเจนใน ๓ บทบาท คือ ๑) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ๒) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ ๓) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง
๕. อรวรรณ ปิรันธนโหวาท, (๒๕๕๔)	เรื่อง “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิถุชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง (ตุลาคม ๒๕๕๑-สิงหาคม ๒๕๕๔)” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนทั้งสองจังหวัดที่มาร่วมผลิตและดำเนินรายการยังเป็น "ปัญญาชนคนชั้นกลาง" ในระยองเจ้าหน้าที่สถานียังคงดำเนินการผลิตรายการวิถุชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ในทั้งสองจังหวัด ประชาชนระดับรากหญ้ายังไม่มีโอกาสผลิตรายการ ร่วมบริหารรายการวิถุชุมชน ไม่คุ้นเคยกับแนวคิดของวิถุชุมชนแต่พอเข้าใจการดำเนินรายการวิถุแบบประชาธิปไตย

๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

มีผู้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์ ในจังหวัดไว้อย่างมากมาย ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

เปรมชญา ชนะวงค์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอดอนสักพื้นที่ริมฝั่งทะเลในป่าดอนสักสภาพพื้นที่เป็นที่ดอนสลับกับที่ราบ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ทั้งป่า ดิน น้ำ แร่ทะเล มีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดในอ่าวบ้านดอน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมทั้งในด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษา มีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๗ โรงเรียน ความสัมพันธ์ชุมชนยังมีระบบเครือญาติ มีภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ยังปรับใช้ได้ตามยุคสมัย อาชีพของชุมชนหาประมงชายฝั่ง การทำเกษตรกรรม ระบบการเมืองการปกครองในอดีตมีผู้นำที่อนุเคราะห์ด้วยธรรมปัจจุบันยึดผลประโยชน์ ทุนทางสังคมมีรูปแบบเชิงสาระและโครงสร้างมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ทุนคน ทุนสถาบัน ทุนวัฒนธรรม และทุนองค์ความรู้ ทุนคน คนมีคุณภาพในด้านสุขภาพปานกลาง มีจิตใจดีโอบอ้อมอารี สติปัญญาเฉลียวฉลาด ทุนวัฒนธรรมมีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาที่เป็นบ่อเกิดความเชื่อและประเพณีเฉพาะถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์ของตนที่เติมเต็มทุนชีวิตให้สมบูรณ์ สถาบันครอบครัวที่เคยเข้มแข็งอ่อนแอลง สถาบันศาสนาที่เป็นแกนของชุมชนปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน สถาบันการเมืองการปกครองเดิมปกครองด้วยธรรมและมีธรรมาภิบาลปัจจุบันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมดอนสักเดิมมีรูปแบบเชิงสาระที่เป็นคุณค่าเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความสามัคคี การให้และแบ่งปัน การตอบแทน การเอื้ออาทร ค่านิยม การแลกเปลี่ยนและบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในรูปแบบเชิงโครงสร้างมีกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการฟื้นฟู^{๑๑}

จรีพร กาญจนการุณ ได้วิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน” ผลการวิจัยพบว่า

แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และยอมรับร้อยละ ๑๐ ขึ้นไป มี ๒๒ แห่ง จำแนกได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ๑ แห่ง และแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ๒๑ แห่ง นอกจากนั้นมีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมโดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก ๒ แห่ง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแหล่งที่มีต่อตัวเอง และต่อชุมชนแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ป่าชายเลนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนรู้จักและรับรู้มากที่สุดว่ามีความสำคัญมีคุณค่าต่อตนเองและต่อชุมชนในระดับสูง เป็นแหล่ง

^{๑๑} เปรมชญา ชนะวงค์ และคณะ , “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม”, รายงานการวิจัย, (สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี), ๒๕๕๓.

การเรียนรู้ที่ชาวชุมชนเห็นประโยชน์มากที่สุด และเห็นว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ควรนำมาพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ แนวทางการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนบางขุนเทียนในอนาคตเป็นแนวทางที่ควรต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งศึกษาเชิงนิเวศวิทยา และสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ ส่วนแนวทางการพัฒนาป่าชายเลนบางขุนเทียนต้องเน้นผสมผสานการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน ความต้องการและความเจริญความทันสมัยของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยต้องใช้การมีส่วนร่วมและอาศัยความร่วมมือจากชุมชนทุกชั้นตอน^{๘๒}

อดุลย์ วงศ์ศรี ได้วิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง :การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ๗ ประการคือ ชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาและเลือกแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการสมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และสมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักในปัญหา จากการที่สมาชิกในชุมชนประสบปัญหาและรับรู้เอง เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากิน การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จะร่วมกันวิเคราะห์เป็นกลุ่มย่อย หรือที่ประชุมหมู่บ้านชุมชนเลือกแนวทางแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูกสมาชิกชุมชนร่วมวางแผนในที่ประชุมหมู่บ้านแล้วดำเนินการในลักษณะของการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรสถาบันและประเมินโดยสมาชิกและผู้เข้าร่วมกัน ๒. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้และเนื้อหา องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรากฏในงานวิจัยส่วนใหญ่ ได้แก่ การศึกษาประสบการณ์จากชุมชนอื่น การศึกษาดูงาน การทัศนศึกษาการสนทนาปรึกษาหารือและเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมอย่างเป็นทางการการปฏิบัติจริง ฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน และฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน ได้แก่ชุมชนบุคคล องค์กรภายนอก เนื้อหา องค์ความรู้ ประกอบด้วย เนื้อหาด้านปัญหา ความต้องการพัฒนาและด้านการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชน โดยที่เนื้อหาทั้งสองด้านที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่คือ เรื่องการทำมาหากิน ๓. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นการแก้ปัญหาเกิดจากชุมชนเอง ปัจจัยภายนอกที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่แนวคิดและการปฏิบัติของนักพัฒนาจากภายนอกการสนับสนุนจากองค์กร

^{๘๒}จूरिพร กาญจนการุณ, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน”, *ดุขฎิณีพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

แหล่งทรัพยากรภายนอก ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น^{๘๓}

ปาน กิมปี ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า

๑. เครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหา และความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้ เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานภายในชุมชน และมีการขยายเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายในภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจ และหรือองค์กรวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก ๒. กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่พบในเครือข่ายการเรียนรู้ มีทั้งกิจกรรมในด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และแก้ปัญหา อันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านพัฒนาข่าวสารข้อมูล และด้านพัฒนาทักษะและอาชีพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ โดยองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การใช้ความรู้จากการศึกษาแบบทางการ เสริมต่อการศึกษานอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย อันเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ๓. ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญคือ ๓.๑ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญและความต่อเนื่องของรัฐ ต่อนโยบายการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของชุมชน ความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ๓.๒ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหาของชุมชน ตลอดจนความสามารถในการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายโดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง^{๘๔}

ดารณี รักดี ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพ ที่เกิดจากกระบวนการการเรียนรู้ในวิถีชีวิต มีบทบาทมากกว่าการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน ๒. การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต

^{๘๓}อดุลย์ วงศ์ศรี, “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาภิमान”, *ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๘๔}ปาน กิมปี, “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”, *ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา*, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๐.

มีรูปแบบการศึกษาที่ชุมชนเป็นฐานความรู้ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ โดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้การอบรมเพิ่มเติมแก่ผู้นำ เพื่อเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มส่วนใหญ่ ใช้การอบรมให้ความรู้ภาคทฤษฎี ศึกษาดูงานและปฏิบัติจริงในแหล่งความรู้ในชุมชน ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองในอาชีพ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชุมชนแบบนี้ ที่สำคัญคือ ผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนจะต้องมีความรู้ทักษะ และความสามารถในการสร้างเครือข่ายด้านอาชีพ คนในชุมชนมีความศรัทธาในผู้ให้ความรู้และชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน โดยมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง ๓. การศึกษาขั้นพื้นฐานอาชีพ ซึ่งมีโรงเรียนเป็นฐานความรู้จัดการศึกษาตามนโยบาย และหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โรงเรียนที่ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายการพึ่งตนเองทางอาชีพ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปรับหลักสูตรด้านอาชีพท้องถิ่น และพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพให้นักเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้ด้านอาชีพที่ได้รับไปใช้ในชุมชน ปัจจัยสำคัญของการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนคือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและอาชีพ ครูผู้สอนเน้นการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและมีความสัมพันธ์ที่ดีภายในโรงเรียน^{๕๕}

จุไรรัตน์ บุญที่สุด ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม กรณีศึกษา พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินฺธโร) วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ๑. พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินฺธโร) มีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ นั้นเพราะพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมโดยใช้หลักศาสนาช่วยวางรากฐานความเจริญแก่สังคมซึ่งท่านได้พัฒนาในด้านการปกครอง การศึกษา การสงเคราะห์ การสาธารณูปการ สาธารณะสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระศาสนา เพื่อช่วยส่งเสริมให้สังคมปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินฺธโร) มีการประยุกต์แนวคิดในการพัฒนาสังคมพบว่าท่านได้นำหลักธรรมมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการปกครองได้อย่างเหมาะสมในการได้ปกครองคณะสงฆ์ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม โดยถือพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ด้านการศึกษาได้วางรากฐานโดยส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญศึกษาและระดับอุดมศึกษาโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ทำการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนของพระพุทธองค์ ด้วยการแสดง พระธรรมเทศนาในวาระโอกาสและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและมีการจัดตั้งหน่วยและบุคลากรในการเผยแผ่โดยเฉพาะ เช่นงานพระธรรมทูต ให้การอบรมประชาชนในแต่ละโอกาส ด้านการสาธารณูปการ ท่านได้ดำเนินการสนับสนุนการก่อสร้างถาวรวัตถุและบูรณะปฏิสังขรณ์

^{๕๕} ดารณี รักดี, “การพัฒนาารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง”, **คชฎีนิพนธ์ปริญาครุศาสตรคชฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๐.**

เสนาสนะต่างๆ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ท่านได้ให้การสนับสนุนการก่อสร้างแก่งหน่วยงานราชการ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล และองค์การภาคประชาชนตามความเหมาะสม^{๕๖}

เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู ได้วิจัยเรื่อง บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามมากกว่า ด้านการวางแผนการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความร่วมมือกับชุมชน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ตามลำดับ บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทในการปฏิบัติการพัฒนาสังคมของวัด เป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขพื้นฐาน และด้านการศึกษา ทุกด้านมีบทบาทในการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง^{๕๗}

กริชพัฒน์ ภูวนา ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”, ผลการศึกษาพบว่า โดยสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านดอนมันมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน ๒) วิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ ๓) ทดลองและประเมินผลการใช้ ๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน รูปแบบนี้สามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาร่วมกัน สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาด้วยฐานะที่เท่าเทียมกัน ดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมความเข้มแข็งประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป^{๕๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน จะต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และอาศัยความร่วมมือกันจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งเรื่องของนโยบาย งบประมาณ บุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันประสานงานกัน เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลและยั่งยืนต่อไป

^{๕๖} จูไรรัตน์ บุญที่สุด, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม กรณีศึกษา พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินธโร) วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์), ๒๕๕๖.

^{๕๗} เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย”. รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี), ๒๕๔๙.

^{๕๘} กริชพัฒน์ ภูวนา, “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

นักวิจัย	ผลการวิจัย
๑. เปรมชญา ชนะวงศ์ และคณะ, (๒๕๕๓),	เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอดอนสักพื้นที่ริมฝั่งทะเลในป่าดอนสักสภาพพื้นที่เป็นที่ดอน สลับกับที่ราบ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ทั้งป่าดิน น้ำ แร่ทะเลมีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดในอำเภอดอน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม สังคมวัฒนธรรมชุมชน มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณี ที่เป็นทุนทางสังคมทั้งในด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษามีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๗ โรงเรียน ความสัมพันธ์ชุมชนยังมีระบบเครือข่าย มีภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ยังปรับใช้ได้ตามยุคสมัย อาชีพของชุมชนทำประมงชายฝั่ง การทำเกษตรกรรม ระบบการเมืองการปกครองในอดีตมีผู้นำที่อนุเคราะห์ด้วยธรรมปัจจุบันยึดผลประโยชน์
๒. จุรีพร กาญจนการุณ, (๒๕๕๖),	เรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน” ผลการวิจัยพบว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และยอมรับ ร้อยละ ๑๐ ขึ้นไป มี ๒๒ แหล่ง จำแนกได้เป็น แหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ๑ แหล่ง และแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ๒๑ แหล่ง นอกจากนั้นมีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมโดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก ๒ แหล่ง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแหล่งที่มีต่อตัวเอง และต่อชุมชนแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ป่าชายเลนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนรู้จักและรับรู้มากที่สุดว่ามีความสำคัญมีคุณค่าต่อตนเองและต่อชุมชนในระดับสูง เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนเห็นประโยชน์มากที่สุด และเห็นว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ควรนำมาพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ แนวทางการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนบางขุนเทียนในอนาคตเป็นแนวทางที่ควรต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งศึกษาเชิงนิเวศวิทยา และสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ ส่วนแนวทางการพัฒนาป่าชายเลนบางขุนเทียนต้องเน้นผสมผสานการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน

ตารางที่ ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
๓. อุดลย์ ว่างศรี	<p>เรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง :การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยลำดับขั้นตอน ๗ ประการคือ ชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาและเลือกแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการสมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และสมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักในปัญหา จากการที่สมาชิกในชุมชนประสบปัญหาและรับรู้เอง เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากิน การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จะร่วมกันวิเคราะห์เป็นกลุ่มย่อย หรือที่ประชุมหมู่บ้าน ชุมชนเลือกแนวทางแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูกสมาชิกชุมชนร่วมวางแผนในที่ประชุมหมู่บ้านแล้วดำเนินการในลักษณะของการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรสถาบันและประเมินโดยสมาชิกและผู้นำร่วมกัน ๒. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้และเนื้อหา องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรากฏในงานวิจัยส่วนใหญ่ ได้แก่การศึกษาประสบการณ์จากชุมชนอื่น ฐานการเรียนรู้ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน และฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน ได้แก่ ชุมชนบุคคล องค์กรภายนอก เนื้อหา องค์ความรู้ ประกอบด้วย เนื้อหาด้านปัญหา ความต้องการพัฒนาและด้านการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชน โดยที่เนื้อหาทั้งสองด้านที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่คือ เรื่องการทำมาหากิน ๓. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน</p>

ตารางที่ ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน (ต่อ)

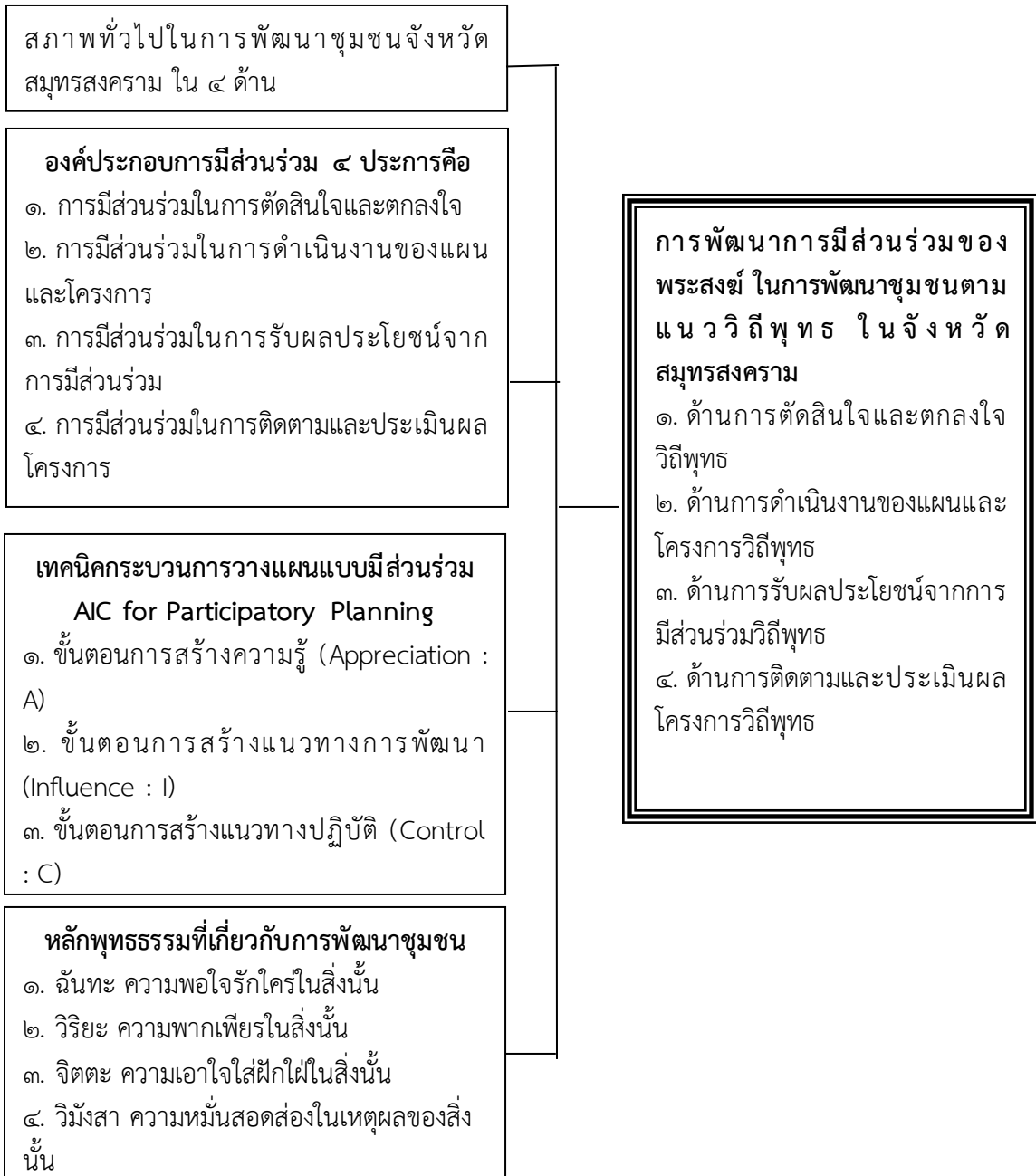
นักวิจัย	ผลการวิจัย
๕. ปาน กิมปี, (๒๕๔๐),	<p>เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหา และความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้ เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานภายในชุมชน และมีการขยายเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายในภาครัฐ เอกชน ชุมชน ธุรกิจ และหรือองค์กรวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก</p>
๖. ดารณี รักดี, (๒๕๔๐)	<p>เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ๑. ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพ ที่เกิดจากระบบการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ความรู้ทักษะ และความสามารถในการสร้างเครือข่ายด้านอาชีพมีบทบาทมากกว่าการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน ๒. การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากระบบการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต มีรูปแบบการศึกษาที่ชุมชนเป็นฐานความรู้ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ โดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้การอบรมเพิ่มเติมแก่ผู้นำ เพื่อเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มส่วนใหญ่ ใช้การอบรมให้ความรู้ภาคทฤษฎี ศึกษาดูงานและปฏิบัติจริงในแหล่งความรู้ในชุมชน ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองในอาชีพ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชุมชนแบบนี้ ที่สำคัญคือ ผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆนั้นเพราะพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมโดยใช้หลักศาสนาช่วยวางรากฐานความเจริญแก่สังคมซึ่งท่านได้พัฒนาในด้านการปกครอง การศึกษา การสงเคราะห์ การสาธารณสุขการ สาธารณะสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระศาสนา เพื่อช่วยส่งเสริมให้สังคมปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลัก</p>

ตารางที่ ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>๗. จูไรรัตน์ บุญที่สุด, (๒๕๕๖)</p>	<p>เรื่อง บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากกว่า ด้านการวางแผนการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมของวัดโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความร่วมมือกับชุมชน และด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ตามลำดับ บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทในการปฏิบัติการพัฒนาสังคมของวัด เป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขพื้นฐาน และด้านการศึกษา ทุกด้านมีบทบาทในการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง</p>
<p>๘. กริชพัฒน์ ภูวนา, (๒๕๕๔)</p>	<p>เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”, ผลการศึกษาพบว่า โดยสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านดอนมันมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา ความต้องการของชุมชน ๒) วิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ ๓) ทดลองและประเมินผลการใช้ ๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน รูปแบบนี้สามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาร่วมกัน สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาด้วยฐานะที่เท่าเทียมกัน ดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมความเข้มแข็ง ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป</p>

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแนวทาง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตลอดจนการนำหลักธรรมมาประยุกต์ และปัญหาอุปสรรคแนวทางแก้ไขดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามเบื้องต้น หลังจากนั้นทำการจัดสนทนา กลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันรูปแบบดังกล่าวและปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนสรุปเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มหลักๆ คือ

กลุ่มที่ ๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๓๐ รูป/คน ได้แก่

๑.๑ กลุ่มพระสังฆาธิการ เจ้าคณะผู้ปกครองในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๗ รูป ประกอบด้วย

๑) พระสมุทรธรรมคณิ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๒) พระราชวชิรติลก เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๓) พระภวานาวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

๔) พระครูปราโมทย์ปัญญาวัฒน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ) เจ้าคณะอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๕) พระครูปิยธรรมากร เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๖) พระครูพิพิธพัฒนโกศล เจ้าคณะตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๗) พระครูสถิตกมลธรรม เจ้าคณะตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๒ กลุ่มเจ้าอาวาส ตัวแทนพระสงฆ์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๘ รูป ประกอบด้วย

๘) พระครูวิมลภาวนาจารย์ เจ้าอาวาสวัดบุญรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๙) พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๐) พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ฐานวโร) เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๑) พระครูสังฆรักษ์วิทยา ญาณธมโม เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๒) พระอธิการวชิรดินทร์ ธรรมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๓) พระปลัดเจริญ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๔) พระมหาธนวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดคลองโค่น ตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๕) พระมงคล ปัญญาทีโป เจ้าสำนักสงฆ์ ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ ตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓ กลุ่มข้าราชการ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑๖) นายจิระ แก้วมณี นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๗) นายณัฐภัทร์ เอมอ่อน นาย อำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๘) นายวีระพงษ์ อ่างทอง พัฒนาการอำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๑๙) นางจินตนา กลิ่นช้าง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๐) นายถิน พิสุจน์ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔ กลุ่มผู้นำชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๔ คน ประกอบด้วย

๒๑) นายสุรสิทธิ์ จาตุรัส ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๒) นายสุภค กลิ่นหอม กำนันตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๓) นายอุบล คุ่มล้วนล้อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๔) นายดิเรก แก้วมณี กำนันตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๕ กลุ่มชาวบ้าน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๖ คน ประกอบด้วย

๒๕) นายธีระ ดอกไม้เงิน ชาวบ้านตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๖) นายธเนศ ฤกษ์ดี ชาวบ้านตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๗) นายเทือง แสงกร ปราชญ์ชาวบ้านตำบลคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม

๒๘) นายประนอม แนนแนบ ชาวบ้านตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัวพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม

๒๙) นายจรูญ กาญจนสะอาด ชาวบ้านตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัวพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม

๓๐) นายสรวุฒิ วงศาโรจน์ ชาวบ้านตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัวพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม

กลุ่มที่ ๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน
๑๒ รูป/คน ได้แก่

๑. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์
๒. พระครูสมุทรธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกะพง อำเภอมัวพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
๓. พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์
๔. ผศ.ดร. อุทัย สติมัน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
ดุสิต
๕. รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
๖. นายสุเทพ เพ็งอุดม กำนันตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัวพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
๗. นายอรุณ แสงสุขภู พัฒนาการอำเภอมัวพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
๘. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์
๙. ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
๑๐. ดร.อำนาจ บัวศิริ อธิการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
๑๑. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตร
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
๑๒. พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

๑) **แบบสัมภาษณ์ (Interview Form)** เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๒) **แบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form)** เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในการนี้ด้วยรูปแบบการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จะเป็นไปในลักษณะของการประชุมกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็นข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเกิดจากการสนทนา โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่กล่าวมาได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงเป็นไปในลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

โดยมีขั้นตอนการสร้างลักษณะ และการตรวจสอบของเครื่องมือ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑.๑ ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๑.๒ กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑.๓ กำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

๑.๔ สร้างเครื่องมือ

๑.๕ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๑.๖ ปรับปรุงแก้ไข

๑.๗ จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) และแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๒ กลุ่ม

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ใน

จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เช่น ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตำแหน่ง วนเดือนปีที่ให้สัมภาษณ์ สถานที่ให้สัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูล เป็นต้น

ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑๔ ข้อ คือ

๑) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ เป็นอย่างไร

๒) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ เป็นอย่างไร

๓) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม เป็นอย่างไร

๔) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ เป็นอย่างไร

๕) กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน มีอะไรบ้าง

๖) กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ มีอะไรบ้าง

๗) กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพผังประสงค์ มีอะไรบ้าง

๘) กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ มีอะไรบ้าง

๙) กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการแบ่งความรับผิดชอบ มีอะไรบ้าง

๑๐) กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านแผนปฏิบัติการ มีอะไรบ้าง

๑๑) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ ควรเป็นอย่างไร

๑๒) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ ควรเป็นอย่างไร

๑๓) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ควรเป็นอย่างไร

๑๔) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ ควรเป็นอย่างไร

๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. นำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามในการสนทนากลุ่มเฉพาะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เชิงเอกสาร ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ดังนี้

(๑) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้

๒) การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(๑) **ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

(๒) **ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

๓) การสนทนากลุ่มเฉพาะ

จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อเสนอแนะถึงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๒ รูป/คน ณ ห้องประชุมเธียร์เตอร์ B ๕๐๘-๕๐๙ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถดำเนินการดังนี้

๑) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นผู้ทรงวุฒิ ๓๐ ท่าน มาจำลองเป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามขั้นต้น (Basic Model) ก่อนจะนำไปขอคำชี้แนะจากที่ปรึกษาคุณุณีนิพนธ์

๓) หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาถึงรูปแบบเบื้องต้นในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามขั้นต้น (Basic Model) ก่อนที่จะพัฒนาไปเป็นคำถามหลักสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๒ ท่าน

๔) สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ก่อนที่จะมีการประมวลผลและสร้างรูปแบบต่อไป

สรุปกระบวนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นพระสังฆาธิการ เจ้าคณะผู้ปกครอง เจ้าอาวาส ตัวแทนพระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓๐ รูป/คน จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น และทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ ท่าน เพื่อสร้างรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ซึ่งดำเนินการวิจัยในลักษณะของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อสังเคราะห์เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามเบื้องต้น หลังจากนั้นทำการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันรูปแบบดังกล่าวและปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนสรุปเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๒ กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการลงพื้นที่วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการพูดคุยกับชาวบ้านในจังหวัดสมุทรสงคราม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ถึงสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามใน ๔ ด้านคือ (๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ (๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ (๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม และ (๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับดังนี้

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจ พบว่า

๑) พระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะต่างๆ รวมถึงเจ้าอาวาสบางวัด โดยเฉพาะวัดใหญ่ๆ ส่วนใหญ่แล้วจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน พระสังฆาธิการหลายวัดมีบทบาทสำคัญในการผลักดันโครงการต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เช่น โครงการในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุ โครงการพิทักษ์เมืองแม่กลอง ที่เน้นการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการในการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดในชุมชน เป็นต้น บทบาทสำคัญที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจนั้น ทางพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐ ชุมชน โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและเป็นที่ไว้วางใจของข้าราชการ และประชาชน เมื่อชุมชนมีปัญหาใดๆก็ตาม คนในชุมชนก็มักจะมาปรึกษากับพระสงฆ์ที่ตนเองนับถือ ผู้นำชุมชนจะมาขอความคิดเห็นจากพระสงฆ์ มาขอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนกับพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ให้คำแนะนำไปก็มักจะนำไปปฏิบัติตามเสมอ^๑

๒) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้นส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส บางรูปเป็นเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับสูง เช่น หลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัด หลวงพ่อเจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น ส่วนพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระลูกวัดเป็นพระบวชใหม่ หรือหลวงตาที่มีอายุมาก พระชราภาพ เป็นต้น จะไม่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนสักเท่าไรหรอก จะมีก็เพียงแค่มิเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าอาวาสเท่านั้น^๒

๓) ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น พระสงฆ์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนหลายๆกิจกรรม ทั้งนี้หลายๆวัดในจังหวัด

^๑สัมภาษณ์ พระภิกษุวิมลญาณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระครูวิมลญาณ, เจ้าอาวาสวัดภูมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สมุทรสงครามดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทางวัดจะดำเนินการโดยปรึกษาคณะกรรมการวัดก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว จึงสามารถดำเนินกิจกรรมนั้นได้ จึงกล่าวได้ว่าการตัดสินใจและตกลงใจในการพัฒนาชุมชนนั้นไม่เพียงแต่เจ้าอาวาสเท่านั้นที่ตัดสินใจทำแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นการตัดสินใจร่วมกันกับคณะกรรมการวัดและชาวบ้าน^๓

๔) เมื่อคณะสงฆ์หรือชุมชนจะดำเนินการกิจกรรมใดๆก็ตามที่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนแล้ว เจ้าอาวาสเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ในจังหวัดสมุทรสงครามสิ่งที่เป็นจุดเด่นของจังหวัดก็คือชุมชนจะมีการประชุมผู้นำชุมชน พระสงฆ์และชาวบ้านเป็นประจำทุกเดือน อย่างเช่นตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นตำบลใหญ่ ประกอบด้วยหลายหมู่บ้าน จะจัดให้มีการประชุมชาวบ้านกันทุกเดือน เวียนให้แต่ละชุมชนผลัดกันเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุม และทุกครั้งจัดประชุม ก็จะมีผู้นำชุมชนทุกชุมชน ตัวแทนสาธารณสุข ตัวแทนตำรวจ ตัวแทนโรงเรียน และตัวแทนพระสงฆ์เข้าร่วมประชุมด้วยเสมอ เมื่อมีข้อโต้แย้งที่ไม่สามารถสรุปได้ ก็จะนิมนต์ให้หลวงพ่อบรรพชาช่วยตัดสินใจ และชาวบ้านจะเชื่อฟังเสมอ^๔

๕) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการโครงการต่างๆ ในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการแต่งตั้งไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด และคณะกรรมการเฉพาะโครงการ โดยมี การเชิญคณะกรรมการทุกคนที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และร่วมกันตัดสินใจและตกลงใจในทุกๆโครงการที่จัดขึ้น พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นศูนย์รวมของประชาชนและชุมชน ฉะนั้นประชาชนและชุมชนจึงให้ความไว้วางใจให้พระสงฆ์เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งให้การอุปถัมภ์โครงการที่พระสงฆ์จัดขึ้น^๕

๖) เจ้าอาวาสท่านสามารถตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ได้ทันที โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาชนและชุมชน กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านก็จะสนับสนุนงบประมาณให้ท่านบ้างตามสมควร นอกจากนี้ยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านช่วยเหลือกิจกรรมหรือโครงการที่ทางวัดจัด ในการประชุมร่วมกันกับทางวัดสิ่งหนึ่งที่พวกเรายึดถือเป็นแนวปฏิบัติก็คือ การตัดสินใจทำเฉพาะกิจกรรมที่

^๓สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ นายสุภัค กลิ่นหอม, กำนันตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ นายสุรสิทธิ์ จาตุรัส, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประหยัด ลงทุนน้อย แต่ได้ผลประโยชน์มาก^๖ อาทิเช่น โครงการปฏิบัติธรรมของทางวัดซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี ทางชุมชนมองว่าเป็นกิจกรรมที่ทางวัดทำอยู่แล้วเป็นประจำ และประชาชนให้ความสนใจมาก ประโยชน์ก็มากเช่นกัน เมื่อชาวบ้านมีสุขภาพจิตที่ดี ชุมชนก็ดีด้วย เรียกว่าได้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งสองทาง ดังนั้นกิจกรรมที่ชุมชนสนับสนุนให้ทางวัดเป็นผู้ดำเนินการจึงเน้นไปที่การพัฒนาจิตใจของประชาชน ทั้งนี้พระสงฆ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษารายละเอียด เรียนรู้วิธีการในการบริหารโครงการอย่างเป็นระบบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยปรึกษากับเจ้าคณะผู้ปกครอง เช่น เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น และพระสงฆ์จำเป็นต้องยกเลิกโครงการที่มีการลงทุนสูง แต่ได้ประโยชน์น้อย เช่น โครงการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัด แต่ควรหันมาสร้างศาสนทายาทให้เข้มแข็งเพื่อช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนา และชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป^๗

๓) ชาวบ้านและผู้นำชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามต่างให้การยอมรับในตัวพระสงฆ์ ในฐานะที่ท่านผู้นำทางจิตวิญญาณ ชาวบ้านและผู้นำชุมชนจึงเคารพการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี หน่วยงานภาครัฐต่างเห็นความสำคัญของพระสงฆ์และทางวัด จึงสนับสนุนกิจกรรมที่พระสงฆ์และทางวัดทำอย่างต่อเนื่อง อย่างเช่นที่วัดอินทารามทำโครงการช่วยเหลือพี่น้องประชาชนที่ได้รับความทุกข์ยาก แรกๆก็ไม่มีหน่วยงานไหนยื่นมือเข้ามาช่วย พอนานๆเข้า ทำเรื่อยๆ ทำสม่ำเสมอ ทำเป็นประจำ จนเป็นที่ยอมรับจากชาวบ้านและชุมชน พอครั้งต่อไป ก็มีคนมาช่วยเอง โดยไม่ต้องกล่าวบอก สิ่งที่ทางวัดตัดสินใจทำลงไป ก็เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมทั้งสิ้น^๘

๔) ในการพัฒนาชุมชนของจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้นำชุมชนมีการเชิญพระสงฆ์มาเป็นคณะกรรมการของชุมชนอย่างน้อยหนึ่งรูปเสมอ และเชิญท่านมาเข้าร่วมประชุมทุกครั้งเพื่อร่วมกันตัดสินใจทำโครงการต่างๆ ของชุมชน ชุมชนมักขอคำปรึกษาจากท่านในเรื่องต่างๆ สอบถามความคิดเห็นของท่านก่อนทุกครั้ง ในหลายๆครั้งการตัดสินใจของพระสงฆ์ก็นำไปสู่ข้อยุติของการประชุม เพราะทุกคนต่างเคารพ และยำเกรงในบารมีของท่าน ความขัดแย้งในชุมชนก็ลดน้อยลงตามลำดับ^๙

๕) เจ้าอาวาสส่วนใหญ่ท่านเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน หน่วยงานราชการ เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในการดำเนินโครงการต่างๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วย บางวัดที่มีศักยภาพสูง มีทั้งงบประมาณ มีทั้งบุคลากร มีทั้งวัสดุอุปกรณ์พร้อม ก็ง่ายต่อการตัดสินใจในการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ

^๖สัมภาษณ์ นายประนอม แนมแนบ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ พระอธิการวชิรดินทร์ ธมฺมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์ พระครูปิยธรรมากร, เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์ นายประนอม แนมแนบ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ได้ง่าย บางกิจกรรมหรือโครงการสามารถทำได้ทันที เช่น เมื่อเราคิดจะทำโครงการลงแขกลงคลอง ระดมชาวบ้านให้มาช่วยเหลือกัน บำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชน พวกเราชาวบ้าน และผู้นำชุมชน ก็จะไปขอความอนุเคราะห์จากทางวัดให้ช่วยเหลือด้านต่างๆ ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนวัดที่มีเงินน้อย มีคนน้อย ก็ต้องอาศัยแรงศรัทธาจากประชาชน หรือรอการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และภาคเอกชนสนับสนุน จึงจะการขับเคลื่อนกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาวัดและชุมชน ก็ทำได้ยาก หลายๆกิจกรรมก็ไม่ได้มีส่วนร่วมกับชุมชนเลย อันนี้ต้องพัฒนากันไป^{๑๐}

๑๐) กิจกรรมที่พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามจัดขึ้นทุกกิจกรรม ล้วนแต่มีประโยชน์ต่อชุมชนและส่วนรวมทั้งสิ้น สิ่งที่น่าชื่นชมก็คือทางวัดเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนเอง ทางวัดจะถามญาติโยมก่อนว่า กิจกรรมหรือโครงการใดบ้างที่ญาติโยมประสงค์ให้ทางวัดจัดขึ้น เมื่อญาติโยมแสดงเจตจำนง ประสงค์จะจัดกิจกรรมใด ทางวัดก็จะสนับสนุนเสมอ ญาติโยมจะมีโอกาสได้กำหนดและวางแผนนโยบายในการพัฒนาชุมชนร่วมกับทางวัดและหน่วยงานราชการ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ^{๑๑}

๑๑) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจที่ผ่านมานั้น บางวัดประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เนื่องจากพระสงฆ์มีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์สูง ทำให้การตัดสินใจใดๆนั้น ล้วนถูกต้อง และมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนวัดที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้น ส่วนหนึ่งมาจากตัวพระสงฆ์เองที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงาน และการพัฒนาชุมชน การตัดสินใจที่ผิดพลาด และการขาดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเร่งพัฒนากันก่อนสิ่งอื่น^{๑๒}

สรุปได้ว่าสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจนั้น พระสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือตกลงใจในการดำเนินการพัฒนาชุมชนนั้น ส่วนใหญ่คือพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครอง ระดับพระผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม อาทิเช่น ๑) ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ๒) ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน ๓) ในฐานะมีความรู้ความสามารถ ๔) ในฐานะมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนเป็นเวลานาน ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น พระสงฆ์นั้นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน หลายๆวัดในจังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมใน

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายอุบล คุ้มถ้วนล้อม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูปิยะธรรมมากร, เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระราชวชิรดิลก, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทางวัดจะดำเนินการโดยปรึกษาคณะกรรมการวัดก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบ ก็จะดำเนินการพัฒนาได้ทันที ที่ผ่านมานั้นพระสงฆ์บางรูป ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามสาเหตุหลักที่ทำให้พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมักตัดสินใจผิดพลาดเกิดจากอาศัยนิสัยและความเคยชินส่วนตัว ขาดข้อมูลที่นำเชื่อถือหรือมีข้อมูลที่ไม่ดี มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวังในการตัดสินใจ เช่น มีความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นต้น สำหรับแนวทางในเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้ เพราะในปัจจุบันพระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีโครงการในการอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการระยะสั้น ซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์จังหวัดนั้นๆ ในการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายถวายความรู้ รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ สรุปลภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามด้านการตัดสินใจและตกลงใจ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. พระสังฆาธิการหลายวัดมีบทบาทสำคัญในการผลักดันโครงการต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เช่น โครงการในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุ โครงการพิทักษ์เมืองแม่กลอง ที่เน้นการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการในการป้องกันและปราบปรามปัญหาเสพติดในชุมชน เป็นต้น	๓	๓, ๘, ๕
๒. พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐ ชุมชน ตัวแทนสาธารณสุข ตัวแทนตำรวจ ตัวแทนโรงเรียน และตัวแทนพระสงฆ์เข้าร่วมประชุมด้วยเสมอ	๓	๓, ๒๒, ๒๓
๓. การตัดสินใจและตกลงใจในการพัฒนาชุมชนนั้นไม่เพียงแต่เจ้าอาวาสเท่านั้นที่ตัดสินใจทำแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นการตัดสินใจร่วมกันกับคณะกรรมการวัดและชาวบ้าน	๔	๙, ๒๑, ๒๘, ๕
๔. พระสงฆ์มีความรู้ มีความสามารถ และมีประสบการณ์สูง ทำให้การตัดสินใจใดๆนั้น ล้วนถูกต้อง และมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม	๑	๒

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ พบว่า

๑) พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด เมื่อชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมใดๆก็ตาม พระสงฆ์ก็จะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ อย่างเช่นที่ผ่านมาจากชุมชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากชุมชนของเรามีปัญหาเกี่ยวกับผักตบชวา ทำให้แม่น้ำลำคลองไม่สะอาด ปัญหาการทิ้งขยะในแม่น้ำลำคลอง ซึ่งส่งผลให้ธรรมชาติถูกทำลาย ชาวบ้านและชุมชนก็ช่วยกันลงแรงกาย ช่วยกันกำจัดสิ่งปฏิกูลดังกล่าว โดยได้รับความช่วยเหลือจากทุกฝ่าย หลายชุมชนก็ผลัดกันมาช่วย พระสงฆ์และวัดก็เข้ามาช่วยเหลือเช่นกัน พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือชุมชนในหลายๆเรื่อง สนับสนุนทั้งเงินในการซื้อน้ำมันเรือและเครื่องจักรบ้าง บางวัด บางรูปก็สนับสนุนน้ำดื่ม บางรูปก็เอาแรงกายมาช่วยชาวบ้าน บางรูปก็มาให้กำลังใจชาวบ้านที่มาร่วมกันทำกิจกรรม นับเป็นสิ่งที่ดีมากที่ชุมชนของเรามีพระสงฆ์ที่ดีและน่าเลื่อมใส^{๑๓}

๒) กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือ โครงการลงแขกลงคลอง จังหวัดสมุทรสงครามได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด แต่ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป กลับกลายเป็นว่าในปัจจุบันพวกเรากลับประสบกับปัญหามลพิษทางน้ำ ทางธรรมชาติเป็นอย่างมาก จึงเป็นที่มาของโครงการลงแขกลงคลอง คือโครงการที่พวกเรา ชาวบ้านและพระสงฆ์ช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำจัดวัชพืชในแม่น้ำลำคลอง กำจัดขยะ รวมถึงการขุดลอกคูคลองที่ตื้นเขินเป็นต้น นอกจากนี้ชาวบ้านจะช่วยกันแล้ว หน่วยงานราชการเองก็ให้ความสำคัญ สนับสนุนงบประมาณ และส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยเหลือ คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเองก็ให้ความสำคัญกับโครงการดังกล่าว เป็นนโยบายของเจ้าคณะผู้ปกครองที่ต้องการให้พระสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือชาวบ้าน อาทิเช่น เมื่อชาวบ้านเขาร่วมกันทำกิจกรรม พระสงฆ์ก็เสียสละแรงกาย แรงใจ คอยสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน^{๑๔}

๓) กิจกรรมหรือโครงการที่ชุมชนและชาวบ้านทำขึ้นมา ได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์และวัดเป็นอย่างดี หลายๆครั้งที่ชาวบ้านและชุมชนจัดกิจกรรมขึ้น ส่วนใหญ่ก็จัดกันในวัด พระสงฆ์ท่านก็เป็นธุระในการจัดสถานที่บ้าง สนับสนุนอุปกรณ์ที่ต้องใช้งานบ้าง เช่น เครื่องเสียง โต๊ะ เก้าอี้ กิจกรรมหรือโครงการที่จัดในวัด ล้วนแต่ประสบความสำเร็จ อย่างเดือนที่ผ่านมา

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายจิระ แก้วมณี, นายกองดีการบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวัฒน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลก็มาตรวจสุขภาพให้ชาวบ้านในวัด ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี หรือล่าสุดก็ไปจัดประชุมชาวบ้าน ก็ได้อาศัยศาลาการเปรียญของวัดจัดกิจกรรม หลวงพ่อท่านก็เมตตาอนุเคราะห์สถานที่ มีเลี้ยงข้าว เลี้ยงน้ำด้วย ชาวบ้านก็พอใจมาก^{๑๕}

๔) ชาวบ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่ ได้รับความเมตตาจากหลวงพ่เจ้าอาวาสให้ใช้พื้นที่ของวัดในการสร้างอาชีพและนารายได้สู่ชุมชน ชาวบ้านก็นำเอาผลไม้ พืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาไหว้พระ ผู้สูงอายุในชุมชนก็นำสินค้ามาขาย ทำให้มีรายได้ และไม่เหงา ดีกว่าอยู่บ้าน^{๑๖}

๕) ส่วนใหญ่โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้น เป็นโครงการที่พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการร่วมกับหน่วยงานราชการหรือชุมชน โดยพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการสนับสนุนสิ่งของที่จำเป็น แรงงานคน การระดมมวลชน การช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ การบอกกล่าวให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม เป็นต้น^{๑๗}

๖) ในการพัฒนาชุมชนนั้น สิ่งที่ต้องชื่นชมก็คือพระสงฆ์และวัดได้สร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างห้องสมุด สร้างพิพิธภัณฑสถานในวัด ทำให้เด็กๆ ในชุมชนได้มีแหล่งเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ปัญหาเด็กติดเกมส์ก็ดูน้อยลงไป ถ้าจะให้ดีทุกๆ วัดควรสร้างห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ จะเป็นของวัดโดยทางวัดจัดเอง แล้วมีประชาชน ชาวบ้านช่วยเหลือ ทางราชการสนับสนุน หรือให้หน่วยงานราชการจัดขึ้นเองแล้วให้ทางวัดดูแล อาจใช้สถานที่เสนาสนะของวัดหรือจะสร้างขึ้นใหม่ พระภิกษุสามเณรในวัดเป็นผู้ดูแลรักษา จัดการให้การบริการแก่ประชาชน เป็นต้น^{๑๘}

๗) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามได้ดำเนินการกิจกรรมและโครงการในการพัฒนาชุมชน โดยเน้นเรื่องการศึกษาเป็นสำคัญ มีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันพระ มีการไลน์สวดให้ประชาชนดู มีการแสดงธรรมตามเสียงตามสาย นอกจากนี้พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามยังมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ เช่น เมื่อวัดมีที่ดิน ก็จัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ขึ้น

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายจรรยา กาญจนสะอาด, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายประนอม แนนแนบ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายสุภักดิ์ กลิ่นหอม, กำนันตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เป็นส่วนหนึ่งของวัด จัดตั้งสุขศาลา สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลของรัฐประจำหมู่บ้านตำบลภายในวัดหรือในเขตวัด เช่นเดียวกันกับการตั้งสถานศึกษา อย่างวัดอินทารามก็มีโรงเรียนอยู่ในวัด^{๑๙}

๘) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามยังมีส่วนร่วมสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ส่งเสริมการศึกษาโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี ส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์โดยพัฒนาวัดให้เป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนโดยพัฒนาวัดให้สถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา^{๒๐}

๙) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการพัฒนาชุมชน อาทิเช่น จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนภายในวัด จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น^{๒๑}

๑๐) ที่ผ่านมาจากวัดได้ดำเนินการพัฒนาชุมชน ช่วยเหลือชาวบ้านในลักษณะการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านต่างๆแก่ประชาชน เช่น การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ การระงับข้อพิพาทข้อขัดแย้งของชาวบ้าน การอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ของวัด จัดกิจกรรมต่างๆ การจัดตั้งมูลนิธิ กองทุนเพื่อการกุศล การส่งเสริมอาชีพของประชาชน การให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นต้น ที่โดดเด่นคือโครงการออมวันละบาท คล้ายๆกับมาปนกิจสงเคราะห์ โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านออมเงินวันละหนึ่งบาท สะสมไปเรื่อยๆ โดยผู้ที่เป็นสมาชิกนั้น จะได้รับเงินสนับสนุนเมื่อเสียชีวิต หรือสิ้นสุดการเป็นสมาชิก^{๒๒}

๑๑) พระสงฆ์ให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่วัด เช่น ศาลาการเปรียญ ลานวัด บริเวณวัด ประชุมชาวบ้าน ให้เป็นหน่วยเลือกตั้ง ทำกิจการบริการหรือสงเคราะห์ประชาชนด้านต่างๆ

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสมุทรคุณ (วิสิทธิ์ ฐานวโร), เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายติเรก แก้วมณี, กำนันตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูสถิตกมลธรรม, เจ้าคณะตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายถิน พิสุจน์, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

จัดงานรื่นเริง จัดงานหารายได้เพื่อสาธารณกุศลตลอดจนการให้ที่ดินแก่วัดสร้างสาธารณสถานต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ห้องสมุดหรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน^{๒๓}

๑๒) ที่ผ่านมาพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชน โดยการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน^{๒๔} จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรม การเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมนำเด็กเข้าวัดอบรมจิต โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากปัญหาของเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงครามมีมาก เช่น ปัญหายาเสพติดในเด็ก และเยาวชน ปัญหาเด็กติดเกมส์ ปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ปัญหาทะเลาะวิวาท เป็นต้น^{๒๕}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด เมื่อชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมใดๆก็ตาม พระสงฆ์ก็จะคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือ โครงการลงแขกกลอง พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือชุมชนในหลายๆเรื่อง สนับสนุนทั้งเงินในการซื้อน้ำมันเรือ และเครื่องจักรบ้าง บางวัด บางรูปก็สนับสนุนน้ำดื่ม บางรูปก็เอาแรงกายมาช่วยชาวบ้าน บางรูปก็มาให้กำลังใจชาวบ้านที่มาร่วมกันทำกิจกรรม นับเป็นสิ่งที่ดีมากที่ชุมชนของเรามีพระสงฆ์ที่ดีและน่าเลื่อมใส จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหรือโครงการที่ชุมชนและชาวบ้านทำขึ้นมา นั้น จะได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์และวัดเป็นอย่างดี หลายๆครั้งกิจกรรมที่ชาวบ้านและชุมชนจัดขึ้นมา หากจัดขึ้นภายในวัดพระสงฆ์ก็จะเป็นธุระในการจัดสถานที่บ้าง สนับสนุนอุปกรณ์ที่ต้องใช้งานบ้าง ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมขึ้นระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน (บวช)

นอกจากนี้ยังพบว่า มีโครงการที่พระสงฆ์เข้าไปดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชน อาทิเช่นการให้ใช้พื้นที่ของวัดในการสร้างอาชีพและนำรายได้สู่ชุมชน โดยให้ชาวบ้านนำผลไม้ พืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ มาค้าขาย การสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างห้องสมุด สร้างพิพิธภัณฑสถานในวัด การให้บริการความรู้แก่ประชาชนโดยการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันพระ การแสดงธรรมผ่านเสียงตามสาย การจัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษาภายในวัด การจัดตั้งสุขศาลา สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ส่งเสริมการศึกษาโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักเรียน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์โดยพัฒนาวัดให้เป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่ง

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายจิระ แก้วมณี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระราชวชิรดิถก, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายจิระ แก้วมณี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนโดยพัฒนาวัดให้สถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา การสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนภายในวัด การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ การระงับข้อพิพาทข้อขัดแย้งของชาวบ้าน การอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่างๆ การจัดตั้งมูลนิธิ กองทุนเพื่อการกุศล การส่งเสริมอาชีพของประชาชน การให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ โครงการออมวันละบาท การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม การเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมนำเด็กเข้าวัดอบรมจิต โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก

ส่วนใหญ่โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้น เป็นโครงการที่พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการร่วมกับหน่วยงานราชการหรือชุมชน โดยพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการสนับสนุนสิ่งของที่จำเป็น แรงงานคน การระดมมวลชน การช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ การบอกกล่าวให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม เป็นต้น สามารถสรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ ได้ดังตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม
ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือชุมชนในหลายๆเรื่อง สนับสนุนทั้งเงินในการซื้อน้ำมันเรือและเครื่องจักรสนับสนุนน้ำดื่ม คอยให้กำลังใจชาวบ้าน สนับสนุนสิ่งของที่จำเป็น แรงงานคน การระดมมวลชน การช่วยประชาสัมพันธ์ โครงการ การบอกกล่าวให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม เป็นต้น	๔	๑๖, ๔, ๒๙, ๑๓,
๒) กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือโครงการลงแขกลงคลอง ดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องเด็กและเยาวชน โดยการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	๓	๔, ๒, ๑๖
๓) เจ้าอาวาสให้ใช้พื้นที่ของวัดในการสร้างอาชีพและนํารายได้สู่ชุมชน	๒	๒๘, ๒๖
๔) วัดได้สร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างห้องสมุดสร้างพิพิธภัณฑ์ในวัด โครงการในการพัฒนาชุมชนโดยเน้นเรื่องการศึกษาเป็นสำคัญ	๒	๒๒, ๑๐
๕) ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ส่งเสริมการศึกษาโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์โดยพัฒนาวัดให้เป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน	๑	๒๔

๔.๑.๓ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมพบว่า

๑) ผลประโยชน์ที่พระจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนก็คือ ประชาชนชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธรูปเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน^{๒๖}

๒) พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณาความดีความชอบให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ให้รับผิดชอบ^{๒๗}

๓) หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรในการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ประชาชนไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ ให้ความเคารพยำเกรง และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ประชาชนคอยให้การสนับสนุน และปกป้องคุ้มครองพระพุทธรูป วิดวาอาราม และพระสงฆ์เป็นอย่างดี^{๒๘}

๔) พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธรูป และเป็นการเผยแผ่พระพุทธรูปด้วย ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและชุมชน วัดวาอารามมีความเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ ได้รับเกียรติยศ รางวัล ชื่อเสียง และเป็นต้นแบบให้ติดตามจากคนในสังคม^{๒๙}

๕) ประชาชนให้ความสนใจพระพุทธรูป และเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น สถานศึกษาให้การสนับสนุน นำเด็กและเยาวชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมของทางวัดเพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหภายในชุมชนของทุกฝ่าย และเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นเป็นประจำ^{๓๐}

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทธิโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิทยา ญาณธมโม, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาธวัชวัน อาทิจจวิโส, เจ้าอาวาสวัดคลองโค่น ตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๖) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามได้โอกาสเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มีการจัดสรรด้านวัน เวลา และสถานที่ที่เหมาะสม และมีการบริหารจัดการและให้บริการที่ดี มีคุณภาพแก่ประชาชน เอาใจใส่ ไม่ทอดทิ้งธุระ และมีการสอดส่องพฤติกรรมของพระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามตลอดเวลา ตลอดถึงแก้ไขและระงับอธิกรณ์ที่จะเกิดขึ้นด้วย สร้างภาพลักษณ์ใหม่และมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมดีๆ ให้แพร่หลาย^{๓๑๑}

๗) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่มีจิตเมตตาในการอนุเคราะห์ประชาชนในชุมชนอยู่แล้ว จึงไม่หวังในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่จะเน้นในเรื่องของคุณภาพจิตใจของประชาชนมากกว่า^{๓๑๒}

๘) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามควรเน้นการพัฒนาศาสนทายาทควบคู่กับการพัฒนาชุมชนและประชาชน ให้มีคุณภาพพร้อมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ศาสนทายาทเหล่านั้นเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคตต่อไป เน้นการพัฒนาศาสนบุคคลมากกว่าการพัฒนาศาสนสถาน หรือการบริหารจัดการวัดเชิงพุทธพาณิชย์ แต่ควรพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นการปฏิบัติธรรม การพัฒนาจิตใจ เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดกับประชาชน^{๓๑๓}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชน ชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณาความดีความชอบให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ให้รับผิดชอบ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรในการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ประชาชนไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ ให้ความเคารพยำเกรง และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ประชาชนคอยให้การสนับสนุน และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม และพระสงฆ์เป็นอย่างดี ประชาชนให้ความสนใจพระพุทธศาสนา และเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น สถานศึกษาให้การสนับสนุน นำเด็กและเยาวชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมของทางวัดเพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของทุกฝ่าย และเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นเป็นประจำ ส่วนที่สอง เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม

^{๓๑๑} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ ตำบลคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑๒} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธพัฒนโกศล, เจ้าคณะตำบลคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑๓} สัมภาษณ์ พระราชวชิรดิลก, เจ้าคณะอำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ร่วม คือ พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุ พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตใจของประชาชน

ตารางที่ ๔.๓ สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) ประชาชน ชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน	๓	๓, ๑๑, ๑๔
พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณาความดีความชอบให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ให้รับผิดชอบ	๒	๙, ๑๑
๒) พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย	๑	๑๑
๓) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามได้โอกาสเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก	๒	๑๕, ๒
๔) ไม่หวังในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่จะเน้นในเรื่องของคุณภาพจิตใจของประชาชน	๑	๖

๔.๑.๔ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ พบว่า

๑) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเปิดโอกาสให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยและนำเอาข้อตำหนิมาปรับปรุงพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ^{๓๔}

๒) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเอาใจใส่ในทุกกิจกรรมที่จัดขึ้น และมีการพัฒนา กิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คณะสงฆ์จังหวัดมีนโยบายในการกำกับติดตามและ ประเมินผลการดำเนินโครงการของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด และให้วัดทุกวัดจัดทำรายงานผลการ พัฒนาชุมชนส่งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบลำดับ^{๓๕}

๓) พระสังฆาธิการระดับสูงให้ความสำคัญ และมีแนวนโยบายในการกำกับดูแลกิจกรรม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่พระสงฆ์จัดขึ้น คณะสงฆ์เอาใจใส่ และให้ความสำคัญในการกำกับติดตาม ผลการดำเนินงานของทุกโครงการ โดยให้พระสังฆาธิการรายงานผลการดำเนินงานทุกครั้ง ตามลำดับ^{๓๖} ชั้น

๔) คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการติดตามผลการดำเนินโครงการ มีการประชุม คณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อรายงานปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโครงการสม่ำเสมอ มีการสังเกตพฤติกรรมของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปและมีนโยบายให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง^{๓๗}

๕) ในการประเมินผลและติดตามการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ทางชุมชนเอง มีการประชุมกันทุกเดือนอยู่แล้ว ทุกครั้งที่มีการประชุมก็สรุปผลการดำเนินกิจกรรมในรอบเดือนที่ผ่านมา เพื่อให้ชาวบ้านทราบและร่วมกันแสดงความคิดเห็น รวมถึงการสอบถามความคิดเห็นจากตัวพระสงฆ์ ด้วย^{๓๘}

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทธิโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาธวัช อาทิจจวิโส, เจ้าอาวาสวัดคลองโค่น ตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาธิโป, เจ้าสำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ ตำบลคลองโค่น อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๓) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการมีการติดตามและประเมินผลโครงการอย่างใกล้ชิด ไม่มีการปล่อยปะละเลย หรือสั่งการให้ผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการแต่เพียงลำพัง มีการสรุปโครงการทุกครั้ง และเสนอให้ผู้บังคับบัญชาทราบตามลำดับชั้น หรือรายงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นต้น^{๓๙}

๔) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการจัดประชุมคณะกรรมการ คณะทำงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อประเมินโครงการ มีการสรุปวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของโครงการ มีการกำกับติดตามงานอย่างใกล้ชิด และมีการแก้ไขข้อบกพร่องที่ได้จากการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา^{๔๐}

๕) การประเมินผลโครงการนั้นใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในชุมชน ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญๆ เวลาชาวบ้านมารวมตัวกันเยอะๆ สิ่งหนึ่งที่สังเกตได้คือรอยยิ้มและเสียงหัวเราะของชาวบ้าน ความสุขกายสุขใจของชาวบ้าน บางโอกาสก็ได้เข้าไปสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้านและผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนากิจกรรมให้ดียิ่งขึ้น^{๔๑}

๖) เมื่อเสร็จสิ้นโครงการหรือกิจกรรม ก็จะมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาเข้าพบเจ้าอาวาสเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน บางโอกาสก็จะเล่าจุดบกพร่องในการทำงาน ปัญหาการกระทบกระทั่งระหว่างกันและกัน ตัวหลวงพ่อก็จะเป็นกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาเหล่านั้นอยู่เสมอ^{๔๒}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ พบว่า พระสงฆ์ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในการติดตามและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการในการสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้าน สอบถามความรู้สึกจากชาวบ้าน แล้วนำผลที่ได้ไปร่วมประชุมกับชุมชนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่อไป วิธีที่สองที่พระสงฆ์ใช้ก็คือการเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้านที่ชุมชนจัดขึ้นแล้วสะท้อนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้แต่ละชุมชนฟังเพื่อร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีที่สามเป็นนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด และให้วัดทุกวัดจัดทำรายงานผลการพัฒนาชุมชนส่งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบตามลำดับ

^{๓๙}สัมภาษณ์ พระอธิการวิชิตดิษฐ์ ธรรมสรโณ, เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐}สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระครูปิยะธรรมาการ, เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒}สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๔ สรุปสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม
ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเปิดโอกาสให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยและนำเอาข้อตำหนิมาปรับปรุงพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ	๑	๓
๒) คณะสงฆ์จังหวัดมีนโยบายในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด และให้วัดทุกวัดจัดทำรายงานผลการพัฒนาชุมชนส่งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบตามลำดับ	๒	๙, ๑๒
๓) คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการติดตามผลการดำเนินโครงการ มีการประชุมคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อรายงานปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโครงการสม่ำเสมอ	๓	๑๔, ๑๕, ๔
๔) การประเมินผลโครงการนั้นใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในชุมชน ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญๆ	๒	๕, ๑๓

๔.๒ กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

กระบวนการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ ๒ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดนั้น มีอยู่ ๒ กระบวนการคือ กระบวนการที่หนึ่ง กระบวนการการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC for Participatory Planning ประกอบด้วย ๑. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) ๒. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) ๓. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) และกระบวนการที่สองคือ กระบวนการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ตามหลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

จากการลงพื้นที่ในการวิจัยด้วยการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้นำชุมชน และตัวแทนชาวบ้าน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๔.๒.๑ กระบวนการในการสร้างความรู้ (Appreciation : A)

กระบวนการในการสร้างความรู้ (Appreciation : A) เป็นขั้นตอนในการทำความเข้าใจเบื้องต้น หรือข้อตกลงเบื้องต้นในการพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) ชุมชนของเรามีปัญหาเรื่องน้ำประปา เกิดปัญหาเรื่องน้ำประปาไม่พอใช้ในปลายสาย เนื่องจากเป็นประปาส่วนภูมิภาค ช่วงปลายสายน้ำจะอ่อน น้ำเดินทางไกล แรงดันน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ชาวบ้านร้องเรียนกันมาเยอะ ทางองค์การบริหารส่วนตำบล หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบก็เร่งดำเนินการอย่างเต็มที่ ชุมชนก็ทำการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ให้ชาวบ้านทราบ เคยนำเรื่องนี้ไปปรึกษาหารือกับหลวงพ่เจ้าอาวาส ให้ท่านช่วยเหลือ ท่านก็เทศน์สอนชาวบ้านให้ประหยัดน้ำ และฝึกความอดทน เมื่อชาวบ้านรับรู้รับทราบแล้วก็ช่วยกันพัฒนาในเบื้องต้น ทางวัดได้ประสานงานไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้นำรถประปามาอัดแรงดันน้ำ ทำให้ปลายทางสามารถใช้น้ำได้ปกติแล้ว^{๔๓}

๒) ปัญหาสำคัญของชุมชนก็น่าจะเป็นเรื่องของถนนหนทาง ตอนนี้ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทำให้ถนนหนทางสะดวกขึ้น การจราจรไม่ติดขัด เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญจังหวัดหนึ่ง ช่วงวันหยุดก็มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้การจราจรติดขัด ประกอบกับถนนบางเส้นทางมีหญ้าขึ้นรกสูง บดบังการจราจร

^{๔๓}สัมภาษณ์ นายจิระ แก้วมณี, นายกองัดการบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เป็นอันตรายแก่ผู้สัญจรไปมา จึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษาหารือกับหลวงพ่อด่าน ท่านก็เมตตาให้คำแนะนำ มาว่า ให้กำนันนัดประชุมผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนชาวบ้าน เล่าปัญหานี้ให้เขาฟัง และขอความร่วมมือ จากเขา แบ่งงานให้เขาช่วยกันทำ เพราะเรามีโครงการลงแขกลงคลองอยู่แล้ว ชาวบ้านก็จะได้มีส่วนร่วม ร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ส่วนเรื่องงบประมาณ หรือเครื่องตัดหญ้าทางวัดจะสนับสนุนให้^{๔๕}

๓) ชุมชนเหมืองใหม่ประสบกับปัญหาเรื่องขยะ สืบเนื่องจากถังขยะที่ อบรม จัดให้มีไม่ เพียงพอ ทางหลวงพ่อด่านก็ช่วย อบรม หาถังขยะมาให้ชาวบ้าน สอนให้ชาวบ้านรู้จักการคัดแยกขยะ ว่าขยะอะไรสามารถนำกลับมาใช้ได้ ขยะอะไรขายได้ ท่านก็จะแนะนำญาติโยมไป ทุกวันนี้ปัญหาเรื่อง ขยะก็ดีขึ้นตามลำดับ เพราะได้อาศัยวัดช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง^{๔๕}

๔) ปัญหาที่หนักที่สุด คือ การกำจัดวัชพืชในลำคลองไม่หมด มีแนวทางแก้ปัญหาโดย เพิ่มมูลค่าให้กับวัชพืชโดยการทำปุ๋ยหมัก ทำกระเปาะ แต่ว่ยังไม่เป็นที่ยอมรับ ทำให้ปัญหาไม่หมดไป ชาวบ้านก็เคยไปปรึกษากับทางวัด ทางวัดก็ช่วยเหลือด้วยการจัดอบรมฝึกอาชีพให้ เปิดลานวัดให้เป็น สถานะที่จัดจำหน่ายสินค้า แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงาน ราชการให้เข้ามาส่งเสริมเป็นสินค้าโอท็อป^{๔๖}

๕) นอกจากปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ประปา ถนนหนทางแล้ว จังหวัดสมุทรสงครามของ เราก็อยังมีปัญหาทางสังคมอีกด้วยที่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหาย่างทันที่ทางวัดเคยเสนอโครงการไป ยังสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัด โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการบวชศีลจาริณี โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม ก็ได้รับการ สนับสนุนเป็นอย่างดี หลวงพ่อได้ให้นโยบายกับพระวิทยากรไปว่า เอาลูกเขามาบวชเรียน ก็ต้อง ดูแลลูกเขาให้ดีที่สุด ทำให้เขาเป็นคนดีของสังคม แม้จะเป็นเวลาระยะสั้นก็ตาม ดีกว่าปล่อยให้ลูกเขา ติดยาเสพติด เป็นปัญหาของชุมชนอีก^{๔๗}

๖) ทางวัดมีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่ประชาชน และชาวบ้านด้วยการเปิดเป็นสำนัก เรียน นอกจากจะสอนพระภิกษุสามเณรภายในวัดแล้ว ก็ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด ออกไปสอนหนังสือตามโรงเรียนด้วย ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ปีหนึ่งๆ ก็มีครูและนักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษาเป็นจำนวนมาก สิ่งที่น่าชื่นชมก็คือ สอนให้เขาเข้าใจชีวิต ให้ใช้

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายดิเรก แก้วมณี, กำนันตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายจรูญ กาญจนสะอาด, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมือง จังหวัด สมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายดิเรก แก้วมณี, กำนันตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทโธโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความอดทน ซึ่งก็ประสบความสำเร็จ พอสมควร^{๔๘}

๓) ทางวัดจัดเวทีประชุมชาวบ้านบ่อยครั้งแทบทุกเดือน ในแต่ละครั้งหลวงพ่ोज้าอวาสาจะเป็นผู้สะท้อนปัญหาของชุมชนให้ชาวบ้านฟัง และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน พระสงฆ์ก็จะช่วยชุมชนประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนให้ชาวบ้านฟัง พระก็จะเทศน์สอนญาติโยมทุกวันพระ^{๔๙}

๔) ทางวัดเคยจัดอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และอบรมเกี่ยวกับสัมมาชีพ ส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้าน เคยเปิดวัดให้เป็นตลาด สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน นับเป็นโครงการที่ดีโครงการหนึ่งที่ทางวัดทำ และทำอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้^{๕๐}

๕) ทางวัดส่งเสริมให้ชาวบ้านตระหนักรู้ และเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน สอนให้ชาวบ้านรักและหวงแหนชุมชนของตนเองและร่วมกันพัฒนา รณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเอง เริ่มจากบ้านของตนเองก่อน ทำบ้านให้หน้าอยู่หน้ามอง แล้วขยายไปยังชุมชน รวมถึงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเสริมเข้าไปด้วย^{๕๑}

สรุปได้ว่ากระบวนการในการสร้างความรู้ (Appreciation : A) เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์นั้น ประกอบด้วยกระบวนการ ๙ กระบวนการคือ

- ๑) การสะท้อนปัญหาให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างแท้จริง
- ๒) การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน
- ๓) คณะสงฆ์ร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชุมเวทีชาวบ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
- ๔) พระสงฆ์ช่วยชุมชนประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ชาวบ้านรู้ รวมถึงเทศน์อบรมสั่งสอนชาวบ้านด้วย
- ๕) ส่งพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถไปสอนศีลธรรมตามสถานศึกษา รวมถึงลงพื้นที่ชุมชน สร้างความตระหนักรู้และปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีแก่ชุมชน

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูปิยะธรรมาการ, เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คุเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดน์ (บุญเลิศ เตชบุณโย), เจ้าคณะอำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๖) จัดอบรมให้ความรู้เรื่องสัมมาชีพ เปิดวัดให้เป็นตลาด สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน และชุมชน

๗) สอนชาวบ้านให้รู้จักพอเพียง อดทน ใช้ชีวิตบนความไม่ประมาท

๘) ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน รักษัและหวงแหนชุมชนของตนเอง และร่วมกันพัฒนา

๙) พัฒนาวัดของตนเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

สามารถสรุปกระบวนการในการสร้างความรู้ตามตารางที่ ๔.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ สรุปกระบวนการในการสร้างความรู้

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่	
๑) การสะท้อนปัญหาให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างแท้จริง	๒	๑๖, ๒๔	
๒) การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน	๒	๒๔, ๒๙	
๓) คณะสงฆ์ร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชุมเวทีชาวบ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน รัักษัและหวงแหนชุมชนของตนเอง และร่วมกันพัฒนา	๑	๔	
๔) พระสงฆ์ช่วยชุมชนประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ชาวบ้านรู้ ร่วมถึงเทศน์อบรมสั่งสอนชาวบ้าน ด้วย สอนชาวบ้านให้รู้จักพอเพียง อดทน ใช้ชีวิตบนความไม่ประมาท	๑	๕	
๕) ส่งพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถ ไปสอนศีลธรรมตามสถานศึกษา ร่วมถึงลงพื้นที่ชุมชน สร้างความตระหนักรู้และปลูกจิตสำนึก ความเป็นพลเมืองที่ดีแก่ชุมชน	๑	๓	
๖) พัฒนาวัดของตนเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน จัดอบรมให้ความรู้เรื่องสัมมาชีพ เปิดวัดให้เป็นตลาด สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน และชุมชน	๑	๑๓	

๔.๒.๒ กระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I)

กระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) เป็นขั้นตอนในการคิดกิจกรรมหรือโครงการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) จังหวัดสมุทรสงครามให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมมากเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งเน้นไปที่การดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนและแหล่งน้ำ ส่งเสริมให้ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ปลูกต้นไม้ เพิ่มพื้นที่สีเขียว อนุรักษ์ทำความสะอาดแม่น้ำลำคลองและถนนหนทาง ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับมาอยู่ในสภาพที่ปกติ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาโครงการนี้ก็คือวัด โดยเน้นไปที่วัดที่อยู่ติดแม่น้ำลำคลอง ให้ท่านเป็นแกนนำชาวบ้านในการอนุรักษ์ตรงนี้^{๕๒}

๒) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชน ปัญหาที่พบของชาวบ้านจังหวัดสมุทรสงครามก็คือ อาการเจ็บป่วยด้วยโรคอ้วน โรงเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ส่วนใหญ่พบในผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชนซึ่งรับผิดชอบโดยสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล มีการเข้าไปตรวจสุขภาพของประชาชนเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่ไปทำกันที่วัด มีการตรวจสุขภาพของพระสงฆ์ และชาวบ้าน การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแก่พระสงฆ์และชาวบ้าน การอธิบายถึงขั้นตอนการดูแลรักษาสุขภาพ การให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน ทางวัดให้ความร่วมมือและคอยอำนวยความสะดวกแก่ทางทีมแพทย์ พยาบาลเป็นอย่างดี พระสงฆ์บางรูปมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ก็จะทำให้ความรู้แก่ชาวบ้านในการรักษาสุขภาพของตนเอง^{๕๓}

๓) กิจกรรมป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน นับเป็นปัญหาสำคัญอันดับต้นๆของจังหวัดสมุทรสงคราม เพราะเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการมั่วสุม ขาดเรียน ส่งผลกระทบต่อครอบครัว เกิดปัญหาอาชญากรรมในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เช่น การทะเลาะวิวาท การลักเล็กขโมยน้อย กระทั่งต่อความปลอดภัยของประชาชนในการดำเนินชีวิต โครงการยุทธการพิทักษ์เมืองแม่กลอง เป็นแนวคิดของทางผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์อย่างชุมชนวัดหนองกะพองเองก็ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของปัญหาเสพติด เมื่อทางราชการขอความร่วมมือมาทางวัดก็ช่วยประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ตระหนักรู้ถึงปัญหา

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ยาเสพติด ทางวัดจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่ออบรมและขัดเกลาจิตใจของเด็กและเยาวชนให้ห่างไกลจากปัญหายาเสพติด^{๕๔}

๔) กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่วัดทุ่งเศรษฐีทำมายาวนาน เพราะตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของผู้สูงอายุซึ่งจัดเป็นปูชนียบุคคลของชุมชน เมื่อถึงคราววันสำคัญๆ ทางวัดก็จะจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเสมอ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การมอบเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของจำเป็นให้แก่ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน เป็นการสงเคราะห์ญาติโยมที่เคยมาทำบุญที่วัด เมื่อท่านเหล่านี้เจ็บไข้ได้ป่วยทางวัดก็ไม่ได้ทอดทิ้ง^{๕๕}

๕) กิจกรรมที่ทางวัดคลองโค่นทำเป็นประจำทุกปีคือโครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีชาวบ้านและญาติโยมจำนวนมากมาปฏิบัติธรรมที่วัด โดยเฉพาะงานสำคัญที่กำลังจะมาถึงคืองานสวนมนต์ข้ามปี ในปีนี้ทางวัดได้จัดให้ประชาชนได้ร่วมกันทำความดี อธิษฐานจิตทำความดีกันข้ามปี มีมหรสพภายในวัด เปิดวัดให้ญาติโยมได้มาเที่ยวและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด^{๕๖}

๖) โครงการที่ทำอยู่ในปัจจุบัน คือ ปรับภูมิทัศน์ เช่น การตัดหญ้า ลงแขกลงคลอง พัฒนาวัด ในทุกโครงการที่ทำ อย่างเช่น การตัดหญ้า การพัฒนาวัด การพัฒนาคลอง เราเรียกว่า ลงแขกลงคลอง ทำทั้งหมด ๑๐ ตำบล ในตำบลเหมือนใหม่การลงแขกลงคลองมีปัญหา คือ ไม่สามารถกำจัดผักตบชวาให้สูญพันธุ์ไป น้ำไม่ค่อยไหลทำให้เกิดสาหร่ายได้ง่าย ชาวบ้านไม่ให้ตัดต้นไม้ กิ่งส้มโอ ลิ่นจี่ เจ้าของสวนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่สามารถตัดกิ่งต้นไม้ที่ยื่นออกมาถนนได้ เมื่อมีการกิจจากส่วนกลางมาไม่สามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมตามแผนได้ ทำให้การปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ^{๕๗}

๗) ในปีที่ผ่านมาโครงการหรือกิจกรรมที่โดดเด่นที่สุดของท่านนายก คือ การทำถนนทุกเส้นให้ดีหมด แต่ก่อนถนนจะโดนน้ำท่วมหมดแต่ตอนนี้ได้ทำให้ถนนสูงขึ้นแล้ว ได้ปรับปรุงใหม่หมด ยกกระดับหมดจบปัญหาเรื่องน้ำท่วมถนน แต่ก็จะมีถนนบางเส้นที่ชาวบ้านไม่ให้ที่เราก็กไม่มีปัญหาที่จะทำ ทำทุกวิถีทางไม่ว่าจะเอาผู้ว่ามาคุยก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ เงินที่ใช้ตัดถนนเป็นของกรม เพราะเงินของท้องถิ่นมันไม่มากพอ เราก็ตัดได้แค่เส้นเล็กๆ แต่เส้นใหญ่ๆที่เป็นจำนวนเงิน ๕-๑๐ ล้านบาท

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑูยา ญาณธมโม, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระมหาธวัช ภาทิจจวิโส, เจ้าอาวาสวัดคลองโค่น ตำบลคลองโค่น อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายถิน พิสุจน์, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ขึ้นไปต้องขอกรมต้องให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมาช่วย ตนที่ได้รับประโยชน์ทางตรงก็คือชาวบ้าน นักท่องเที่ยว^{๕๘}

๘) ทางวัดได้พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดการเรียนการสอนให้พระภิกษุสามเณรและชาวบ้าน มีห้องสมุดเคลื่อนที่ทางเรือ มีห้องคอมพิวเตอร์ให้เด็กๆได้เรียนรู้ ในปีที่ผ่านมาทางวัดได้จัดกิจกรรมวันเด็ก มีการแจกของขวัญให้แก่เด็กๆในชุมชน มีการจัดกิจกรรมเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ มีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในชุมชน มีการสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ที่ถูกทอดทิ้ง และชาวบ้านที่ยากจน และได้รับความเดือดร้อน ทางวัดก็นำข้าวสาร อาหารไปให้ชาวบ้าน^{๕๙}

๙) ทางวัดทำโครงการฅาปนกิจสงเคราะห์แก่ชาวบ้าน ปัจจุบันมีสมาชิกหลายร้อยคน ทำมาเป็นสิบปีแล้ว ทุกวันนี้ก็ประสบความสำเร็จดี ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและหน่วยงานราชการ ตอนนี้กำลังวางแผนจัดโครงการส่งเสริมการออมให้แก่ชาวบ้าน โดยการจัดตั้งธนาคารพระพุทธศาสนาภายในวัดขึ้น ฅรณรงค์ให้ชาวบ้านรู้จักการออมเงิน การสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น ส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้รู้จักการประหยัด มัธยัสถ์ ก็ได้ผลดี^{๖๐}

๑๐) ทางวัดร่วมกับชุมชนทำโครงการพุทธเกษตร โดยเอาผลผลิตของชาวบ้านมาขายที่วัด เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามมีผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมาก เช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ กล้วย เป็นต้น ตลอดเส้นทางของจังหวัดจะเต็มไปด้วยผลผลิตทางการเกษตร จึงเชิญชวนให้ญาติโยมเที่ยววัดจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเกษตร เที่ยววัด ไหว้พระ เติมขนสวณผลไม้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน^{๖๑}

๑๑) ทางวัดจัดโครงการแจกข้าวสารให้ห้อง โดยทางวัดจะรับบริจาคข้าวสารอาหารแห้งจากญาติโยมผู้มีจิตศรัทธา เมื่อรวบรวมได้จำนวนมากก็นำมาแจกจ่ายให้กับเด็กๆ ในชุมชน เน้นเด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัวที่ยากจน ทำแบบนี้มานานหลายปีแล้ว ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี อีกโครงการหนึ่งที่ทางวัดทำก็คือโครงการตลาดน้ำในบ่อเพื่อเสริมสร้างอาชีพให้ชาวบ้าน ทางวัดพัฒนาตลาดน้ำขึ้นมา ให้ชาวบ้านเอาสินค้าในชุมชนมาค้าขาย สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านและชุมชน ส่งเสริมทางท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย^{๖๒}

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายจิระ แก้วมณี, นายองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธพัฒนโกศล, เจ้าคณะตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระราชวรดิถี, เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิทยา ญาณธมโมเจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๑๒) ทางวัดดอนมะโนราห์ ตำบลดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ทำกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ดนตรีไทย โดยนำเด็กยากจนในชุมชนมาฝึกดนตรีไทย และนำไปแสดงในงานต่างๆ ได้ทุนการศึกษาให้แก่เด็กๆ ซึ่งชาวบ้านและชุมชนก็ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ทุกวันนี้มีเด็กๆ หลายคนที่มาฝึกดนตรีไทย โดยเจ้าอาวาสหาครูมาสอนให้ และหลายคนก็ฝึกจนชำนาญสามารถประกอบอาชีพได้^{๒๖๓}

สรุปกระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์นั้น พบว่า พระสงฆ์ร่วมกับชาวบ้าน และผู้นำชุมชนระดมกันประชุมและสำรวจสภาพปัญหาของชุมชน เมื่อได้ข้อสรุปแล้ว ก็ช่วยกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถสรุปกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ได้ดังนี้

๑. โครงการลงแขกกลองคลอง เป็นโครงการเด่นของชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนช่วยกันพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง

๒. โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นโครงการในลักษณะการดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลนและแหล่งน้ำ โดยเฉพาะวัดที่ตั้งอยู่ริมน้ำ จะร่วมมือกับชาวบ้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรอบวัด และแม่น้ำริมคลอง มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดหน้าวัดด้วย

๓. โครงการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน โดยพระสงฆ์เข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชนตามแนววิถีพุทธ

๔. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น เพราะตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของผู้สูงอายุ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การมอบเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของจำเป็นให้แก่ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน

๕. โครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทางวัดได้จัดให้ประชาชนได้ร่วมกันทำความดี อบรมจิตใจของตนเอง โครงการอุปสมบทหมู่ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการบวชศีลจารีณี

๖. โครงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๗. โครงการส่งเสริมการออมให้แก่ชาวบ้าน รณรงค์ให้ชาวบ้านรู้จักการออมเงิน การสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น ส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้รู้จักการประหยัด มัธยัสถ์

๘. โครงการส่งเสริมดนตรีไทย แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งทางวัดดอนมะโนราห์ ตำบลดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ มีการมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน

^{๒๖๓}สัมภาษณ์ พระปลัดเจริญ คเวสโก, เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๙. โครงการตลาดน้ำเพื่อชุมชน โดยทางวัดพัฒนาตลาดน้ำให้ชาวบ้านเอาสินค้าเกษตรในชุมชนมาค้าขายภายในวัด สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

สามารถสรุปกระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนาตามตารางที่ ๔.๕ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ สรุปกระบวนการในการสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. โครงการลงแขกลงคลอง เป็นโครงการเด่นของชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนช่วยกันพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง	๒	๑, ๒๐
๒. โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดหน้าวัดด้วย	๒	๑, ๑๖
๓. โครงการป้องกันปัญหาเสพติด	๑	๙
๔. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การมอบเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของจำเป็นให้แก่ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน	๑	๑๑
๕. โครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๑	๑๔
๖. โครงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โครงการพุทธเกษตร สร้างสัมมาชีพ โครงการตลาดน้ำเพื่อชุมชน	๓	๖, ๑๑, ๙
๗. โครงการส่งเสริมดนตรีไทย แก่เด็กและเยาวชน	๑	๑๓

๔.๒.๒ กระบวนการในการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

กระบวนการในการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) เป็นขั้นตอนในการเสนอรายละเอียดของกิจกรรมหรือโครงการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

ตารางที่ ๔.๖ การแบ่งความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

ชื่อโครงการ	โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน
ผู้รับผิดชอบหลัก	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงคราม
ผู้ร่วมดำเนินการ	คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
๑.มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	๑. ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ ๒. ร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการ ๓. สนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ
๒.มีส่วนร่วมในการลงมือทำ	๑. ร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “ลงแขกกลอง” ๒. ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าให้ สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ๓. ออกแรงช่วยทำความสะอาดชุมชน ๔. รณรงค์ให้ประชาชน อนุรักษ์และท่วงแหวน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง
๓.มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	๑. วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน ๒. วัดได้รับการพัฒนา สวยงาม และสะอาดมากขึ้น ๓. นักท่องเที่ยวมาทำบุญเพิ่มมากขึ้น
๔.มีส่วนร่วมในการประเมินผล	๑. มีการกำกับและติดตามการดำเนินการทุกระยะ ๒. มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงครามเป็นเจ้าภาพหลัก และมีคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นผู้สนับสนุน โดย ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ ร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการ สนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ ร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “ลงแขกกลอง” ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าให้ สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ออกแรงช่วยทำความสะอาด

สะอาดชุมชน และรณรงค์ให้ประชาชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ซึ่งทำให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน วัดได้รับการพัฒนา สวยงาม และสะอาดมากขึ้น นักท่องเที่ยวมาทำบุญเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ ๔.๗ การแบ่งความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
โครงการป้องกันปัญหายาเสพติด

ชื่อโครงการ	โครงการป้องกันปัญหายาเสพติด
ผู้รับผิดชอบหลัก	ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรสงคราม
ผู้ร่วมดำเนินการ	คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
๑. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	๑. ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ ๒. ร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการ ๓. สนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ
๒. มีส่วนร่วมในการลงมือทำ	๑. ร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “ค่ายคุณธรรม จริยธรรม” ๒. จัดอบรมเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ๓. ประชาสัมพันธ์และบอกกล่าวถึงโทษภัยของยาเสพติด ๔. รณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันสอดส่องพฤติกรรมของคนในชุมชน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน
๓. มีส่วนร่วมในการรับรู้ผลประโยชน์	๑. ชุมชนปราศจากยาเสพติดให้โทษ ๒. ลดจำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ๓. ได้เด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ
๔. มีส่วนร่วมในการประเมินผล	๑. มีการกำกับและติดตามการดำเนินการทุกระยะ ๒. มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า โครงการป้องกันปัญหายาเสพติด มีที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นผู้รับผิดชอบหลัก และมีคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม . ในฐานะที่ปรึกษาโครงการร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการและสนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ โดยร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “ค่ายคุณธรรม จริยธรรม” จัดอบรมเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ประชาสัมพันธ์และบอกกล่าวถึงโทษภัยของยาเสพติด รณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันสอดส่องพฤติกรรมของคนในชุมชน และหาแนวทางแก้ไขปัญหา

ร่วมกัน ทำให้ชุมชนปราศจากยาเสพติดให้โทษ ลดจำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ได้เด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ

ตารางที่ ๔.๘ การแบ่งความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ชื่อโครงการ	โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
ผู้รับผิดชอบหลัก	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม
ผู้ร่วมดำเนินการ	คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม
๑. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	๑. ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ ๒. ร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการ ๓. สนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ
๒. มีส่วนร่วมในการลงมือทำ	๑. ร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “สัจจะออมทรัพย์” ๒. ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น ๓. ประชาสัมพันธ์และบอกกล่าวถึงการออม และการเก็บเงินหลังเกษียณอายุ ๔. รณรงค์ให้ประชาชนรู้จักประหยัด เห็นคุณค่าของเงิน และช่วยเหลือผู้สูงอายุ
๓. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	๑. ผู้สูงอายุอารมณ์ดี ๒. ผู้สูงอายุมีเงินเก็บ ๓. ผู้สูงอายุไม่ถูกทอดทิ้ง
๔. มีส่วนร่วมในการประเมินผล	๑. มีการกำกับและติดตามการดำเนินการทุกระยะ ๒. มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงครามเป็นเจ้าภาพหลัก มีคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามในฐานะที่ปรึกษาโครงการ ร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการโครงการ และสนับสนุนปัจจัย บุคลากร และวัสดุในการขับเคลื่อนโครงการ โดยร่วมพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรม “สัจจะออมทรัพย์” ตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น ประชาสัมพันธ์และบอกกล่าวถึงการออม และการเก็บเงินหลังเกษียณอายุ

รณรงค์ให้ประชาชนรู้จักประหยัด เห็นคุณค่าของเงิน และช่วยเหลือผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุอารมณ์ดี ผู้สูงอายุมีเงินเก็บ และผู้สูงอายุไม่ถูกทอดทิ้ง

๔.๒.๓ กระบวนการในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ (อิทธิบาทธรรม)

กระบวนการในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ (อิทธิบาทธรรม) เป็นขั้นตอนในการพัฒนาชุมชนตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) ในการพัฒนาชุมชนนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือ การสร้างฉันทะ ความพึงพอใจให้เกิดขึ้น ตัวพระสงฆ์จะต้องสร้างแรงบันดาลใจในการช่วยเหลือชุมชนให้เกิดขึ้น ซึ่งตรงส่วนนี้พระสงฆ์ส่วนใหญ่ท่านมีอยู่แล้ว พระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นนักพัฒนาที่เสียสละ ดังจะเห็นได้จากโครงการและกิจกรรมที่พระสงฆ์ทำในชุมชนมีมากมาย การที่พระสงฆ์ลงมือทำด้วยตนเอง นับเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่พระสงฆ์รุ่นต่อๆมา ได้สืบทอดอุตมการณ์นี้ต่อไป^{๖๔}

๒) อิทธิบาทธรรม เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ ผู้ใดปรารถนาความสำเร็จ ผู้นั้นพึงมาอิทธิบาทธรรม พระสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน จะทำงานอะไร ไม่ว่าจะเป็นการสร้างวัด หรือพัฒนาชุมชนก็ตามก็จำเป็นต้องยึดหลักอิทธิบาทธรรมในการทำงาน พระสงฆ์เหล่านั้นก็จะทำงานได้ประสบความสำเร็จ^{๖๕}

๓) ข้อแรกนี้ยากมาก การจะทำให้ใครเกิดศรัทธา และอุทิศตนเพื่อคนอื่น ทำได้ยากมาก แต่อุดมการณ์นี้ถูกปลูกฝังในต่อพระสงฆ์มาเป็นเวลายาวนานหลายพันปีแล้ว อุดมการณ์ที่ว่าคือการอนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่มหาชนเป็นอันมาก ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสกับพระอรหันตสาวก ๖๐ รูป ก่อนออกไปประกาศพระพุทธศาสนา อุดมการณ์ที่จะช่วยเหลือคนจึงสืบทอดเรื่อยมานับจากวันนั้นถึงวันนี้^{๖๖}

สรุปกระบวนการในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ (อิทธิบาทธรรม) พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมช่วยให้พระสงฆ์พัฒนาชุมชนได้สำเร็จ สิ่งแรกที่ต้องปลูกหรือสร้างให้เกิดขึ้นคือ ฉันทะ สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้น แม้ว่าการสร้างแรงบันดาลใจหรือการปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องยากก็ตาม แต่ด้วยอุดมการณ์ในการอนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่มหาชนเป็นอันมากซึ่งสืบทอดมาเป็นพันปี ก็ทำให้พระสงฆ์มีแรงบันดาลใจในการพัฒนาชุมชนได้ไม่ยากนัก ประการที่สองคือการสร้างความเพียรพยายามให้เกิดขึ้น ข้อนี้ไม่ต้องสงสัย จากผลงานที่ผ่านมาพระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม มีผลงานในการพัฒนาชุมชนจำนวนมาก มีโครงการมากมายที่ทำ

^{๖๔}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕}สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, เจ้าอาวาสวัดภูมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖}สัมภาษณ์ พระภาวนาวิสุทธิโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

แล้วประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เกิดขึ้นบนความเพียรของพระสงฆ์ทั้งสิ้น ประการที่สามการพัฒนาจิตตะคือความเอาใจใส่ในงานให้เกิดขึ้น พระสงฆ์ทุกรูปในจังหวัดสมุทรสงครามเอาใจใส่ ไม่ทอดธุระต่องานที่ได้รับผิดชอบ จนเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน คณะสงฆ์เองก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาพระสงฆ์ด้วย อาทิเช่นทุกครั้งที่มีการประชุม เจ้าคณะพระสังฆาธิการก็มีการสอบถามพระสงฆ์ถึงกิจกรรมที่ทำ ผลการดำเนินการเป็นอย่างไร มีการรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบเสมอ ผลกระทบในกทางลบก็เกิดขึ้นน้อย ซึ่งตรงกับข้อสุดท้ายคือวิมangsa การหมั่นตรวจสอบงานที่ทำ แล้วปรับปรุงให้ดียิ่งๆขึ้น

ตารางที่ ๔.๙ สรุปกระบวนการในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ (อิทธิบาทธรรม)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่	
๑. สิ่งแรกที่ต้องปลูกหรือสร้างให้เกิดขึ้นคือ ฉันทะ สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาชุมชนให้ เกิดขึ้น (ฉันทะ)	๑	๑๑	
๒. การสืบทอดอุดมการณ์ในการอนุเคราะห์ ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่มหาชนเป็นอัน มาก ส่งผลให้พระสงฆ์มีความเพียรในการ ช่วยเหลือชุมชนเรื่อยมา (วิริยะ)	๑	๑๔	
๓. การเอาใจใส่ ไม่ทอดธุระต่องานที่ได้ รับผิดชอบ จนงานสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ (จิตตะ)	๓	๖, ๑๑, ๙	
๔. การรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบ การหมั่น ตรวจสอบงานที่ทำ แล้วปรับปรุงให้ดียิ่งๆขึ้น (วิมangsa)	๑	๑๓	

๔.๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓.๑ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ)

จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจพบว่า

๑) จะตัดสินใจและตกลงใจทำเรื่องใด สิ่งแรกที่พระสงฆ์จะต้องทำก็คือ การศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย ศึกษาถึงผลกระทบที่จะตามมา และที่สำคัญคือต้องถามชาวบ้านก่อน ว่าชาวบ้านต้องการอะไร ชาวบ้านเห็นด้วยกับวัดไหม แล้วชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลืออะไรได้บ้าง^{๖๗}

๒) ในการตัดสินใจและตกลงใจของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนนั้น ถือได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้มาก การที่พระสงฆ์จะตัดสินใจทำนั้น ท่านมักทำบนพื้นฐานความต้องการของชาวบ้าน และความพร้อมของวัดด้วย บางครั้งตัดสินใจทำกิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านต้องการ แต่ทางวัดไม่มีความพร้อม เช่น ไม่มีเงิน ไม่มีคน ก็ทำไม่ได้ ดังนั้นในการตัดสินใจและตกลงใจของพระสงฆ์จึงต้องประกอบด้วย ๒ ส่วนคือ ส่วนแรกคือความต้องการของชาวบ้าน ส่วนที่สองคือความพร้อมของวัด หากพร้อมทั้งสองส่วนก็ลงมือทำได้^{๖๘}

๓) พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน เพราะฉะนั้นเมื่อทางประชาชนหรือชุมชนมีกิจกรรมหรือโครงการอะไร ก็มักจะมาขอคำปรึกษาจากทางพระสงฆ์อยู่เป็นประจำ เพื่อขอความคิดเห็นและแนวทางในการปฏิบัติที่ดีต่อไป^{๖๙}

๔) พระสงฆ์ในฐานะเจ้าอาวาสวัดสามารถตัดสินใจและตกลงใจในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ เช่น โครงการปฏิบัติธรรม โครงการรักษาศีล โครงการส่งเสริมสัมมาอาชีพ เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมส่วนใหญ่ที่เจ้าอาวาสตัดสินใจ

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, เจ้าอาวาสวัดภูมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายจรูญ กาญจนสะอาด, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายสรายุทธ วงศาโรจน์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

หรือตกลงใจไปนั้นมักจะถามความคิดเห็นของประชาชนก่อนเสมอ หรือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน หรือมอบหมายให้ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระภิกษุสามเณรภายในวัดดำเนินการ^{๗๐}

๕) พระสงฆ์บางรูปมีอำนาจและบารมีสูง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการบริหารองค์การระดับสูงของจังหวัดและอำเภอ ตลอดจนเป็นกรรมการบริหารองค์การต่างๆ ในชุมชน จึงสามารถร่วมวางแผนและพัฒนาวัด และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ได้มีการผลักดันหลายๆ โครงการให้เกิดขึ้น^{๗๑}

๖) พระสงฆ์สามารถพูดสร้างแรงจูงใจให้แก่ประชาชนและผู้นำชุมชนได้ จึงสามารถผลักดันกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้^{๗๒}

๔.๓.๒ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ)

จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

๑) พระสงฆ์จำเป็นต้องศึกษาแผนที่วางไว้ให้ชัดเจน โดยจำเป็นต้องรู้ถึงวัตถุประสงค์ของโครงการหรือแผนนั้นๆ ให้ชัดเจน จะต้องรู้แนวทางในการปฏิบัติตลอดถึงขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างละเอียด และต้องทำความเข้าใจส่วนประกอบต่างๆ ทางเทคนิคของแผน เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตามแผนที่ได้เป็นอย่างดี พระสงฆ์ควรกำหนดบทบาทของผู้ดำเนินการตามแผน และจัดเตรียมบุคคลผู้ปฏิบัติตามแผนและการกำหนดมอบหมายความรับผิดชอบให้ชัดเจน แก่บุคลากรภายในวัดและคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติงาน พระสงฆ์ควรเตรียมแผนดำเนินการหรือแผนปฏิบัติงาน และดำเนินการตามแผน ตามกระบวนการทุกขั้นตอน มีการเตรียมงานล่วงหน้าเพื่อดำเนินการตามแผน และควรแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องในวัดทราบ^{๗๓}

๒) ในปัจจุบันพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี โดยส่วนมากแล้วจะพบว่าพระสงฆ์มักจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเสมอ พระสงฆ์เป็นแกนนำใน

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทธีโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูปิยะธรรมาการ, เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายสุภัค กลิ่นหอม, กำนันตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การจัดกิจกรรมและแผน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ^{๗๔}

๓) พระสงฆ์ต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน มีการกำหนดและมอบหมายภารกิจความรับผิดชอบในโครงสร้างบริหารแผน มีความชัดเจน มีระบบการกำกับตรวจสอบและประเมินผลภายในองค์กร และมีการเสริมแรงผู้ปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์ สมรรถนะองค์กรที่นำแผนสู่การปฏิบัติ มีความเข้มแข็งทั้งศักยภาพ ความสามารถและความพร้อม มีการสนับสนุนและมีความผูกพันของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติทางการเมืองงบประมาณ และวิชาการ^{๗๕}

๔.๓.๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม)

จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

๑) ประชาชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัด และพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณาความดีความชอบให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ ให้รับผิดชอบ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรที่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ประชาชนไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ ให้ความเคารพยำเกรง และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ประชาชนคอยให้การสนับสนุน และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม และพระสงฆ์เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่า ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและชุมชน วัดวาอารามมีความเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ และได้รับเกียรติยศ รางวัล ชื่อเสียง และเป็นที่นับหน้าถือตาจากคนในสังคม^{๗๖}

^{๗๔}สัมภาษณ์ นายสุรสิทธิ์ จาตุรัส, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคุณิ, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงครามอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖}สัมภาษณ์ นายดิเรก แก้วมณี, กำนันตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๒) พระสงฆ์ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ และมีการพัฒนาบุคลากรที่ดีและมีคุณภาพเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของตนเอง^{๗๗}

๔.๓.๔ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ)

จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับชาวบ้านถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

๑) พระสงฆ์จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และฝึกฝนทักษะการติดตามและประเมินผลอยู่บ่อยครั้ง สม่่าเสมอ และมีการรายงานให้ผู้ให้ทราบ^{๗๘}

๒) พระสงฆ์ส่วนใหญ่มักอาศัยประสบการณ์ในการทำงานมาใช้ในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เช่น จากการสังเกตพฤติกรรม หรือการทดสอบ เป็นต้น^{๗๙}

๓) พระสงฆ์มักอาศัยญาติโยมที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ครู ข้าราชการที่เกษียณอายุ เป็นต้น เป็นผู้ช่วยในการออกแบบในการติดตามและประเมินผลโครงการ^{๘๐}

๔) พระสงฆ์ควรหมั่นตรวจสอบ และมีการสรุปผลการดำเนินงานครั้งก่อนมาใช้ประกอบในการตัดสินใจครั้งต่อไป^{๘๑}

สรุปการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้ดังนี้

๑) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ ทำได้โดยการศึกษาข้อมูลของชุมชนให้รอบด้าน ว่าชุมชนของเราเป็นอย่างไร สิ่งที่ชุมชนต้องการมีอะไรบ้าง ปัญหาอะไรที่ต้องรีบแก้ไขโดยด่วน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนว่า เมื่อพัฒนาแล้วจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง คุ่มค่าหรือไหม และผลกระทบที่จะตามมาด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน และประการสุดท้ายคือวัดต้องมี

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายธีระ ดอกไม้เงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายสุเทพ เพ็งอุดม กำนันตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายประนอม แนนแนบ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระมหาธวัช อาทิจจวิโส, เจ้าอาวาสวัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นายจิระ แก้วมณี, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ “เมื่อมีข้อมูลพร้อม รู้ความต้องการของชาวบ้าน วัดมีเงิน มีคน มีวัสดุ มีความพร้อม ก็สามารถตัดสินใจและตกลงใจพัฒนาได้”

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ เริ่มจากการวางแผนงานที่รัดกุม พระสงฆ์ต้องร่วมกับชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน อาทิเช่น ชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามมีการประชุมชาวบ้านทุกเดือนเพื่อวางแผนกันแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน เน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ เมื่อมีการวางแผนที่รัดกุมแล้วจึงลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอน อย่างรอบคอบ ไม่ลัดขั้นตอน ไม่ทำนอกแผน เคารพการตัดสินใจของคนหมู่มาก พระสงฆ์ต้องลงมือทำให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน และเน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน “ทำอะไรต้องบอกให้ชาวบ้านรู้และช่วยกัน”

๓) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งเป็นสามรูปแบบใหญ่ๆคือ รูปแบบแรกเป็นการรับผลประโยชน์โดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น เป็นต้น รูปแบบที่สองเป็นการรับผลประโยชน์โดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข เป็นต้น และรูปแบบสุดท้ายพระสงฆ์หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้นความสุขทางใจ ไม่หวังผลประโยชน์หรือผลกำไรใดๆ “รับโดยตรง รับโดยอ้อม เน้นความสุขทางใจมากกว่าวัตถุ”

๔) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ พระสงฆ์แม้จะมีความรู้ด้านการวัดผลประเมินผลน้อย แต่รูปแบบง่ายๆที่พระสงฆ์ทำคือ การสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ดูว่าชาวบ้านมีความสุขกับกิจกรรมที่ทำไหม เสียงหัวเราะและรอยยิ้มของชาวบ้าน คือผลจากการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ต่อมาใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุยกับชาวบ้าน สร้างความเข้าใจร่วมกัน และสุดท้ายทุกวัดก็จัดทำรายงานเสนอให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ “เน้นสังเกต พูดคุยสอบถาม จัดทำรายงาน”

สามารถสรุปการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามได้ดังตารางที่ ๔.๑๐ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ สรุปการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ		
๑. ศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดี และข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมา	๔	๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔
๒. ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถ้ามความ ต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง	๓	๑๔, ๑๕, ๑๖
๓. วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และ วัสดุ	๑	๒๗
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ		
๑. วางแผนงานที่รัดกุม เน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้	๖	๑, ๒, ๑๗, ๑๘, ๒๘, ๓๑
๒. ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน	๕	๑๑, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗
๓. ทำให้มาก ลดความขัดแย้ง เน้นสร้าง ความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน	๑	๓
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม		
๑. รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธา ในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น	๒	๑๘, ๓๑
๒. รับโดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมาก ขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข	๑	๒๘
๓. หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้น ความสุขทางใจ	๑	๕
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ		
๑. สังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน	๔	๗, ๑๓, ๑๔, ๑๘
๒. สอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการ พูดคุย	๓	๑๔, ๑๕, ๑๖
๓. จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่าง สม่ำเสมอ	๑	๑๓

๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

จากการสรุปการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามในเบื้องต้น (Basic Model) ผู้วิจัยจึงจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๒ รูป/คน ณ ห้องประชุมเธียร์เตอร์ B ๕๐๘-๕๐๙ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. ซึ่งสามารถสรุปผลการสนทนากลุ่มได้ดังนี้

๔.๔.๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจวิถีพุทธ

๑. เสนอให้มีหลักสูตรพระสงฆ์พัฒนา โดยไปศึกษาดูงานกับพระสงฆ์ที่มีผลงานดีเด่น ทางด้านการพัฒนาชุมชน และเสนอให้ผู้วิจัยปรับตัวอุปสรรคการวิจัยให้สอดคล้องกับเรื่องที่ทำ โดยปรับตัวอุปสรรคข้อที่ ๓ จากเดิม รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็น แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม และควรจับหลักในการเขียนให้ชัดเจนไปว่า การมีส่วนร่วมของเดิมมีอยู่แล้ว ประการที่สองให้ไปศึกษารายละเอียดให้ชัด และสามารถเข้าไปส่งเสริมหรือพัฒนาอย่างไร ก็จะทำงานวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น^{๕๒}

๒. ประเด็นสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของเดิมเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมมีมาก มีน้อย อย่างไรบ้างหรือไม่มี คำว่าการพัฒนา พัฒนาผ่านกระบวนการ Process อะไรใครเป็นผู้พัฒนา พระสงฆ์พัฒนาตนเอง หรือคณะสงฆ์เป็นผู้พัฒนา หรือมหาเถรสมาคมเป็นผู้พัฒนา หรือพัฒนาร่วมกับใคร การมีส่วนร่วมร่วมในประเด็นอะไรบ้าง ควรจะนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมหรือแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม^{๕๓}

๔.๔.๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการวิถีพุทธ

การพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมากในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะเรื่องการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ อาทิเช่น โครงการบุญสังฆะประชาชนุเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี เป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนโดยคณะสงฆ์เช่นกัน คณะสงฆ์ได้ช่วยชาวบ้าน เมื่อเฉพาะเจาะจงลงไปที่สมุทรสงครามพบว่า ได้ให้ความสำคัญไปที่คลอง วัดใดมีคลองจะได้เปรียบวัดอื่น การพัฒนาชุมชนเริ่มจากความสัมพันธ์ ระหว่างวัดและชุมชน หลวงพ่อแดงทำเรื่องนี้มายาวนาน เป็นที่น่ายกย่องและเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาทธรรม ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และมองว่าพระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนในปัจจุบัน^{๕๔}

^{๕๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพี นพฺธิสาโร, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

โครงการที่พระสงฆ์ทำมาหลายปี คือ การพัฒนาหมู่บ้าน ถนนหนทาง จัดทำสหกรณ์ส้มโอ ลิ่นจี่ ตลาดน้ำ ทำให้ประชาชนมีความเจริญรุ่งเรือง และมีการขยายไปหลายแห่ง ตลาดน้ำวัดทุ่งเศรษฐี ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสงครามดีขึ้นตามลำดับ เน้นการจัดการความรู้ สร้างเครือข่าย และขยายผล^{๘๕}

หลักในการพัฒนาชุมชน คือ ผู้นำจิตอาสาในการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตอาสาในการพัฒนาชุมชน^{๘๖}

โครงการที่พระสงฆ์ทำคือการส่งเสริมการศึกษา ทำห้องสมุด ต้องการให้ประชาชนอยู่ดีกินดี สมเด็จพระเทพฯทรงเสด็จมาเปิดห้องสมุด และอนุรักษ์ธรรมชาติ วัดอินทารามเป็นวัดแรกที่มีถนนหนทางเดินทางไปมาสะดวก ก็เพราะบารมีของเจ้าอาวาสวัดอินทาราม และล่าสุดท่านไปสร้างวัดที่อำเภอเมือง เป็นการขยายโอกาสให้วัดด้วยกัน ท่านทำโครงการปลูกลิ้นจี่สร้างรายได้ให้ชาวบ้าน นำผลไม้ในชุมชนมาค้าขายภายในวัด เสาร์อาทิตย์มีคนมาก หลักในการทำงานคือ ชาวบ้านอยู่ได้ วัดก็อยู่ได้ เน้นการใช้คนให้ถูกกับงาน^{๘๗}

ให้นำเสนอภูมิปัญญาของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือชุมชน ในด้านสิ่งแวดล้อม ยาเสพติด คุณภาพชีวิตของประชาชน ควรเพิ่มเติมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และโครงการหมู่บ้านศีล ๕ โครงการอื่นๆที่พระสงฆ์เคยทำ ส่วนกรอบแนวคิดการวิจัยเสนอให้ปรับสภาพสังคมเป็นอย่างไรบ้าง มิติในการพัฒนา สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามมีแต่สภาพดีๆ ทำให้มองไม่เห็นสภาพปัญหาเท่าที่ควร เสนอให้นำเสนอสภาพปัญหาให้ชัดๆ ในส่วนของกระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามทำได้ดีแล้ว และควรปรับองค์ความรู้ให้ครอบคลุมทุกวัตถุประสงค์^{๘๘}

๔.๔.๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมวิถีพุทธ

“วัดอยู่ได้ ชุมชนก็อยู่ได้” พระครูพิศิษฐ์ ปรชานาถเป็นแบบอย่างของนักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ การเขียนรายงานการวิจัยเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม มากกว่ารูปแบบหรือกระบวนการ เทคนิคการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนคือ การสร้างศรัทธาให้เกิดกับชาวบ้าน พระสงฆ์เป็นนักปฏิรูปทางเศรษฐกิจ การที่พระสงฆ์ปลูกเสกพระไต้ น้ำ เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร ทุกหนึ่งกิโลเมตรมีวัด มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ มีลิ่นจี่เป็นนวัตกรรมของจังหวัดทั้งหมด เขียนงานวิจัยให้เป็นวิทยานิพนธ์ซึ่งแตกต่างจากพระทางภาคอีสาน

^{๘๕} สันทนา กลุ่มเฉพาะ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกะพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๘๖} สันทนา กลุ่มเฉพาะ พระครูวาทีวรัณ, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๘๗} สันทนา กลุ่มนายสุเทพ เพ็งอุดม, กำนันตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๘๘} สันทนา กลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. อุทัย สติมัน, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ที่เน้นไปเฉพาะด้านของภาคอีสาน ดังนั้นจึงเสนอว่า พื้นที่ในการศึกษาจึงต้องชัด ต้องอธิบายให้ชัดว่าทำไมจึงต้องศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม และทำไมจึงต้องศึกษา ๓ อำเภอ ในส่วนของรูปแบบควรเพิ่มผลประโยชน์ที่จะรับจากการมีส่วนร่วม และเพิ่มภูมิศาสตร์ของจังหวัดสมุทรสงคราม^{๘๙}

๔.๔.๔ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการวิถีพุทธ

ให้นำผลงานของผู้วิจัยนำมาใส่ในงานวิจัย โดยเฉพาะเรื่องหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่ผู้วิจัยเคยเสนองานไว้แล้ว ในเบื้องต้นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม มีคำที่ยังไม่ชัดเจนคือคำว่า “การพัฒนาชุมชน” เพราะในงานวิจัยเล่มนี้คำว่าพัฒนาชุมชนมีหลายมิติ เช่น มิติทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มิติทางด้านการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต มิติทางด้านการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงเสนอว่าผู้วิจัยควรระบุให้ชัดว่า การพัฒนาชุมชนคืองานด้านใด นำเสนอเพียงด้านเดียว ทำให้เวลาผู้วิจัยเสนอกระบวนการในการพัฒนา เป็นเหตุให้ไม่สามารถระบุให้ชัดได้ว่า จะพัฒนาอย่างไร จะทำกระบวนการแบบไหน และเสนอให้เขียนที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัยให้ชัดว่า จังหวัดสมุทรสงครามมีปัญหาอะไร จึงนำมาสู่การแก้ไขปัญหาในจังหวัดสมุทรสงครามในครั้งนี้ ให้นิยามความหมายของคำว่ารูปแบบ หมายถึงอะไร รูปแบบคือกระบวนการหรือไม่ และเสนอให้นำกระบวนการ AIC ไปปรากฏในองค์ความรู้ในการวิจัยด้วย รวมถึงหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา^{๙๐}

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๔.๑๑ ดังนี้

^{๘๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๙๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.อุทัย สติมัน, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๑ สรุปผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

อิทธิบาท ๔ : ปฏิบัติธรรมร่วมกัน กิจกรรมกลุ่มร่วมกัน			
วางแผนพัฒนา การมีส่วนร่วม	การสร้างความรู้	แนวทางการพัฒนา	แนวทางการปฏิบัติ
๑. การตัดสินใจ	ศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมา ก่อนการตัดสินใจ และตกลงใจทำโครงการ ใดๆ รวมถึงการขอ คำปรึกษาจากเจ้าคณะ ผู้ปกครองก่อนด้วย	ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของ ชาวบ้านทุกครั้ง ทำงาน ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง	วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการ บริหารจัดการที่ดี เมื่อมี ความพร้อม
๒. ดำเนินการ	มีการวางแผนงานที่รัดกุม ร่วม กับ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง จัดทำเป็น โครงการเพื่อเสนอขอ งบประมาณสนับสนุน เน้นความคุ้มค่าของการ ลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้	ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ไม่ ลัดชั้นตอน อันทำให้การ ดำเนินงานเสียหายได้ หมั่น ประชุมกันเนื่องนิตย์	ทำงานกับชาวบ้านให้ มาก ลดความขัดแย้งกับ ชาวบ้าน เน้นสร้างความ เข้าใจกับชาวบ้านและ ชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้ และมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน
๓. รับประโยชน์	สังเกตพฤติกรรมของ ชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่า เป็นอย่างไร แล้วนำมา ประมวลผล	สอบถามความรู้สึก ความ พึงพอใจ สัมภาษณ์ ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัด ประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุง แก้ไข	จัดทำรายงานให้พระ ผู้ใหญ่ทราบ อย่าง สม่าเสมอ นำข้อบกพร่อง ที่ได้รับมาหาแนวทางใน การแก้ปัญหาาร่วมกัน ระหว่าง บ้าน วัด และ ชุมชน
๔. ติดตามผล	รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัว พระสงฆ์มากขึ้น คน ทำบุญมากขึ้น ชาวบ้าน ให้ความร่วมมือในการทำ กิจกรรมเพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทใน ชุมชนเพิ่มขึ้น	รับโดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชน เข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้าน อยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข พระพุทธศาสนามั่นคง เน้น ความสามัคคีในชุมชน	หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ ต้องทำ เน้นความสุขทาง ใจมากกว่าทางกายและ วัตถุ จึง ไม่ คิด รับ ผลประโยชน์

1Id 3P 4Par Model (1 Iddhibatha 3 Plan 4 Participation)

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามมี ๔ รูปแบบคือ

๑) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ ทำได้โดยการศึกษาข้อมูลของชุมชนให้รอบด้าน ว่าชุมชนของเราเป็นอย่างไร สิ่งที่ชุมชนต้องการมีอะไรบ้าง ปัญหาอะไรที่ต้องรีบแก้ไขโดยด่วน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนว่า เมื่อพัฒนาแล้วจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง คุ่มค่าหรือใหม่ และผลกระทบที่จะตามมาด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถ้ามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง สนองตอบความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน และประการสุดท้ายคือวัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ “เมื่อมีข้อมูลพร้อม รู้ความต้องการของชาวบ้าน วัดมีเงิน มีคน มีวัสดุ มีความพร้อม ก็สามารถตัดสินใจและตกลงใจพัฒนาได้”

พระสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือตกลงใจในการดำเนินการพัฒนาชุมชนนั้น ส่วนใหญ่คือพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครองระดับพระผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม อาทิเช่น ๑) ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ๒) ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน ๓) ในฐานะมีความรู้ความสามารถ ๔) ในฐานะมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนเป็นเวลานาน ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น พระสงฆ์นี้ว่ามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน หลายๆวัดในจังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายๆฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทางวัดจะดำเนินการโดยปรึกษาคณะกรรมการวัดก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบ ก็จะดำเนินการพัฒนาได้ทันทีที่ผ่านมาั้นพระสงฆ์บางรูป ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามสาเหตุหลักที่ทำให้พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมักตัดสินใจผิดพลาดเกิดจากอาศัยนิสัยและความเคยชินส่วนตัวขาดข้อมูลที่น่าเชื่อถือหรือมีข้อมูลที่ไม่มีดี มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวังในการตัดสินใจ เช่น มีความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นต้น สำหรับแนวทางในเรื่องนี้สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะในปัจจุบันพระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีโครงการในการอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการระยะสั้น ซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์จังหวัดนั้นๆ ในการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายถวายความรู้

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ เริ่มจากการวางแผนงานที่รัดกุม พระสงฆ์ต้องร่วมกับชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน อาทิเช่น ชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามมีการประชุมชาวบ้านทุกเดือนเพื่อวางแผนกันแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน เน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ เมื่อมีการวางแผนที่รัดกุมแล้วจึงลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบ ไม่ลัดขั้นตอน ไม่ทำนอกแผน เคารพการตัดสินใจของคนหมู่มาก พระสงฆ์ต้องลงมือทำให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน และเน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน “ทำอะไรต้องบอกให้ชาวบ้านรู้และช่วยกัน”

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด เมื่อชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมใดๆก็ตาม พระสงฆ์ก็จะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับ

ชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือ โครงการลงแขกลงคลอง พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือชุมชน ในหลายๆเรื่อง สนับสนุนทั้งเงินในการซื้อน้ำมันเรือและเครื่องจักรบ้าง บางวัด บางรูปก็สนับสนุนน้ำ ต้ม บางรูปก็เอาแรงกายมาช่วยชาวบ้าน บางรูปก็มาให้กำลังใจชาวบ้านที่มาร่วมกันทำกิจกรรม นับเป็นสิ่งที่ดีมากที่ชุมชนของเรามีพระสงฆ์ที่ดีและน่าเลื่อมใส จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหรือโครงการที่ ชุมชนและชาวบ้านทำขึ้นมา นั้น จะได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์และวัดเป็นอย่างดี หลายๆครั้ง กิจกรรมที่ชาวบ้านและชุมชนจัดขึ้นมา หากจัดขึ้นภายในวัดพระสงฆ์ก็จะเป็นธุระในการจัดสถานที่ บ้าง สนับสนุนอุปกรณ์ที่ต้องใช้งานบ้าง ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมขึ้นระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน (บวช)

นอกจากนี้ยังพบว่า มีโครงการที่พระสงฆ์เข้าไปดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชน อาทิเช่นการ ให้ใช้พื้นที่ของวัดในการสร้างอาชีพและนำรายได้สู่ชุมชน โดยให้ชาวบ้านนำผลไม้ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ต่างๆ มาค้าขาย การสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ สร้างห้องสมุด สร้างพิพิธภัณฑสถานในวัด การให้บริการ ความรู้แก่ประชาชนโดยการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันพระ การแสดงธรรมผ่านเสียงตามสาย การจัดตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษาภายในวัด การจัดตั้งสุขศาลา สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลการ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดยพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ส่งเสริมการศึกษาโดย พัฒนาวัดให้เป็นสำนักเรียน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี ส่งเสริมการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาโดยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล ส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ โดยพัฒนาวัดให้เป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมอาชีพโดยพัฒนาวัดให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนโดยพัฒนาวัดให้สถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา การสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนภายในวัด การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ การระงับข้อพิพาทข้อขัดแย้งของชาวบ้าน การอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่างๆ การจัดตั้งมูลนิธิ กองทุนเพื่อการ กุศล การส่งเสริมอาชีพของประชาชน การให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ โครงการออมวันละบาท การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม การเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมนำเด็ก เข้าวัดอบรมจิต โดยพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็น อย่างมาก

ส่วนใหญ่โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมคุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนนั้น เป็นโครงการที่พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการร่วมกับหน่วยงาน ราชการหรือชุมชน โดยพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการสนับสนุนสิ่งของที่จำเป็น แรงงานคน การระดม มวลชน การช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ การบอกกล่าวให้ชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม เป็นต้น

๓) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งเป็นสามรูปแบบ ใหญ่ๆคือ รูปแบบแรกเป็นการรับผลประโยชน์โดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มาก ขึ้น คนทำบุญมากขึ้น เป็นต้น รูปแบบที่สองเป็นการรับผลประโยชน์โดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็ง มากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข เป็นต้น และรูปแบบสุดท้ายพระสงฆ์หลายรูปมองเป็นหน้าที่

ที่ต้องทำ เน้นความสุขทางใจ ไม่หวังผลประโยชน์หรือผลกำไรใดๆ “รับโดยตรง รับโดยอ้อม เน้นความสุขทางใจมากกว่าวัตถุ”

การรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชน ชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณาความดี ความชอบให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ให้รับผิดชอบ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรในการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ประชาชนไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ ให้ความเคารพยำเกรง และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ประชาชนคอยให้การสนับสนุน และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม และพระสงฆ์เป็นอย่างดี ประชาชนให้ความสนใจพระพุทธศาสนา และเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น สถานศึกษาให้การสนับสนุน นำเด็ก และเยาวชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมของทางวัดเพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของทุกฝ่าย และเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นเป็นประจำ ส่วนที่สอง เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม คือ พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตใจของประชาชน

๔) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ พระสงฆ์แม้จะมีความรู้ด้านการวัดผลประเมินผลน้อย แต่รูปแบบง่ายๆที่พระสงฆ์ทำคือ การสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ดูว่าชาวบ้านมีความสุขกับกิจกรรมที่ทำไหม เสียงหัวเราะและรอยยิ้มของชาวบ้าน คือผลจากการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ต่อมาใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุยกับชาวบ้าน สร้างความเข้าใจร่วมกัน และสุดท้ายทุกวัดก็จัดทำรายงานเสนอให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ “เน้นสังเกต พูดคุยสอบถาม จัดทำรายงาน”

พระสงฆ์ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในการติดตามและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการในการสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้าน สอบถามความรู้สึกจากชาวบ้าน แล้วนำผลที่ได้นั้นไปร่วมประชุมกับชุมชนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่อไป วิธีที่สองที่พระสงฆ์ใช้ก็คือการเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้านที่ชุมชนจัดขึ้น แล้วสะท้อนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้แก่ละชุมชนฟังเพื่อร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีที่สามเป็นนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด และให้วัดทุกวัดจัดทำรายงานผลการพัฒนาชุมชนส่งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบตามลำดับ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ซึ่งดำเนินการวิจัยในลักษณะของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อสังเคราะห์เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามเบื้องต้น หลังจากนั้นทำการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันรูปแบบดังกล่าวและปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนสรุปเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจนั้น พระสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือตกลงใจในการดำเนินการพัฒนาชุมชนนั้น ส่วนใหญ่คือพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครอง ระดับพระผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม อาทิเช่น ๑) ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน ๒) ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน ๓) ในฐานะมีความรู้ความสามารถ ๔) ในฐานะมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนเป็นเวลานาน ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น พระสงฆ์เห็นว่ามิบทบาท

สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน หลายๆวัดในจังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายๆฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆเกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทางวัดจะดำเนินการโดยปรึกษาคณะกรรมการวัดก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบ ก็จะดำเนินการพัฒนาได้ทันที ที่ผ่านมานั้นพระสงฆ์บางรูป ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามสาเหตุหลักที่ทำให้พระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมักตัดสินใจผิดพลาดเกิดจากอาศัยนิสัยและความเคยชินส่วนตัว ขาดข้อมูลที่น่าเชื่อถือหรือมีข้อมูลที่ไม่ดี มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวังในการตัดสินใจ เช่น มีความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นต้น สำหรับแนวทางในเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้ เพราะในปัจจุบันพระสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีโครงการในการอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการระยะสั้น ซึ่งจัดโดยคณะสงฆ์จังหวัดนั้นๆ ในการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายถวายความรู้

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการดำเนินงานของแผนและโครงการ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด เมื่อชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมใดๆก็ตาม พระสงฆ์ก็จะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือ โครงการลงแขกลงคลอง พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือชุมชนในหลายๆเรื่อง สนับสนุนทั้งเงินในการซื้อน้ำมันเรือและเครื่องจักรบ้าง บางวัด บางรูปก็สนับสนุนน้ำดื่ม บางรูปก็เอาแรงกายมาช่วยชาวบ้าน บางรูปก็มาให้กำลังใจชาวบ้านที่มาร่วมกันทำกิจกรรม นับเป็นสิ่งที่ดีมากที่ชุมชนของเรามีพระสงฆ์ที่ดีและน่าเลื่อมใส จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหรือโครงการที่ชุมชนและชาวบ้านทำขึ้นมา นั้น จะได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์และวัดเป็นอย่างดี หลายๆครั้งกิจกรรมที่ชาวบ้านและชุมชนจัดขึ้นมา หากจัดขึ้นภายในวัด พระสงฆ์ก็จะเป็นธุระในการจัดสถานที่บ้าง สนับสนุนอุปกรณ์ที่ต้องใช้งานบ้าง ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้นระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน (บวช)

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชน ชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธรูปเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณาความดีความชอบให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ให้รับผิดชอบ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรในการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ประชาชนไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ให้ความเคารพยำเกรง และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ประชาชนคอยให้การสนับสนุนและปกป้องคุ้มครองพระพุทธรูปศาสนา วัดวาอาราม และพระสงฆ์เป็นอย่างดีประชาชนให้ความสนใจพระพุทธรูปศาสนา และเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น สถานศึกษาให้การสนับสนุน นำเด็กและเยาวชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมของทางวัดเพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนเกิดความตระหนัก

ถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของทุกฝ่าย และเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นเป็นประจำ ส่วนที่สอง เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม คือ พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตใจของประชาชน

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการติดตามและประเมินผลโครงการ พบว่า พระสงฆ์ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในการติดตามและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการในการสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้าน สอบถามความรู้สึกจากชาวบ้าน แล้วนำผลที่ได้นั้นไปร่วมประชุมกับชุมชนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่อไป วิธีที่สองที่พระสงฆ์ใช้ก็คือการเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้านที่ชุมชนจัดขึ้น แล้วสะท้อนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้แก่ละชุมชนฟังเพื่อร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีที่สามเป็นนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด และให้วัดทุกวัดจัดทำรายงานผลการพัฒนาชุมชนส่งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบตามลำดับ

๕.๑.๒ กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

กระบวนการในการสร้างความรู้ (Appreciation : A) เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์นั้น ประกอบด้วยกระบวนการ ๙ กระบวนการคือ

- ๑) การสะท้อนปัญหาให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างแท้จริง
- ๒) การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน
- ๓) คณะสงฆ์ร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชุมเวทีชาวบ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
- ๔) พระสงฆ์ช่วยชุมชนประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ชาวบ้านรู้ รวมถึงเทศน์อบรมสั่งสอนชาวบ้านด้วย
- ๕) ส่งพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถไปสอนศีลธรรมตามสถานศึกษารวมถึงลงพื้นที่ชุมชน สร้างความตระหนักรู้และปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีแก่ชุมชน
- ๖) จัดอบรมให้ความรู้เรื่องสัมมาชีพ เปิดวัดให้เป็นตลาด สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านและชุมชน
- ๗) สอนชาวบ้านให้รู้จักพอเพียง อดทน ใช้ชีวิตบนความไม่ประมาท
- ๘) ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน รักษาและหวงแหนชุมชนของตนเอง และร่วมกันพัฒนา
- ๙) พัฒนาวัดของตนเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๕.๑.๓ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจวิถีพุทธ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมา ก่อนการตัดสินใจและตกลงใจทำโครงการใดๆ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากเจ้าคณะผู้ปกครองก่อนด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถ้ามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความพร้อม

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ มีการวางแผนงานที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นโครงการเพื่อเสนอขอของบประมาณสนับสนุน เน้นความคุ้มค่าของการลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อันทำให้การดำเนินงานเสียหายได้ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ทำงานกับชาวบ้านให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน เน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมวิถีพุทธ ได้แก่ สังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาประมวลผล สอบถามความรู้สึก ความพึงพอใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ นำข้อบกพร่องที่ได้รับมาหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ รับโดยตรง อาทิ เช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทในชุมชนเพิ่มขึ้น รับโดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข พระพุทธศาสนามั่นคง เน้นความสามัคคีในชุมชน หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้นความสุขทางใจมากกว่าทางกายและวัตถุ จึงไม่คิดรับผลประโยชน์

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

๑. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจวิถีพุทธ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมาก่อนการตัดสินใจและตกลงใจทำโครงการใดๆ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากเจ้าคณะผู้ปกครองก่อนด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถ้ามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความพร้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เปรมชญา ชนะวงศ์ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอดอนสักพื้นที่ริมฝั่งทะเลในป่าดอนสักสภาพพื้นที่เป็นที่ดอนสลับกับที่ราบ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ทั้งป่าดิน น้ำ แร่ทะเลมีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดในอ่าวบ้านดอน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมทั้งในด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษามีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๗ โรงเรียน ความสัมพันธ์ชุมชนยังมีระบบเครือญาติ มีภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ยังปรับใช้ได้ตามยุคสมัยอาชีพของชุมชนทำประมงชายฝั่ง การทำเกษตรกรรม ระบบการเมืองการปกครองในอดีตมีผู้นำที่อนุเคราะห์ด้วยธรรมปัจจุบันยึดผลประโยชน์ ทุนทางสังคมมีรูปแบบเชิงสสารและโครงสร้าง มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ทุนคน ทุนสถาบัน ทุนวัฒนธรรม และทุนองค์ความรู้ ทุนคน คนมีคุณภาพในด้านสุขภาพปานกลาง มีจิตใจดีโอบอ้อมอารี สติปัญญาเฉลียวฉลาด ทุนวัฒนธรรมมีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาที่เป็นบ่อเกิดความเชื่อและประเพณีเฉพาะถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์ของตนที่เติมเต็มทุนชีวิตให้สมบูรณ์ สถาบันครอบครัวที่เคยเข้มแข็งอ่อนแอลง สถาบันศาสนาที่เป็นแก่นของชุมชนปัจจุบัน ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน สถาบันการเมืองการปกครองเดิมปกครองด้วยธรรมและมี ธรรมาภิบาลปัจจุบันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมดอนสักเดิมมีรูปแบบเชิงสสารที่เป็นคุณค่าเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความสามัคคี การให้และแบ่งปัน การต่างตอบแทน การเอื้ออาหาร ค่านิยม การแลกเปลี่ยนและบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมในรูปแบบเชิงโครงสร้างมีกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการฟื้นฟู^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อดุลย์ วัจศรี** ได้วิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

^๑เปรมชญา ชนะวงศ์ และคณะ , “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม”, รายงานการวิจัย, (สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

ส่วนใหญ่ ได้แก่ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิก เห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นการแก้ปัญหาเกิดจาก ชุมชนเอง ปัจจัยภายนอกที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่แนวคิดและการปฏิบัติ ของนักพัฒนาจากภายนอกการสนับสนุนจากองค์กร แหล่งทรัพยากรภายนอก ปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อมที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐาน ของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น^๒

๒. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ มีการ วางแผนงานที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นโครงการเพื่อเสนอของบประมาณ สนับสนุน เน้นความคุ้มค่าของการลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติตามแผน ที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อันทำให้การดำเนินงานเสียหายได้ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ทำงานกับ ชาวบ้านให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน เน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จรีพร กาญจนการุณ** ได้วิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน” ผลการวิจัยพบว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และยอมรับ ร้อยละ ๑๐ ขึ้นไป มี ๒๒ แห่ง จำแนกได้เป็นแหล่ง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ๑ แห่ง และแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ๒๑ แห่ง นอกจากนี้มีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมโดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก ๒ แห่ง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแหล่งที่มีต่อตัวเอง และต่อชุมชน แตกต่างกันอย่างหลากหลาย ปาชายเลนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนรู้จักและรับรู้มากที่สุดว่ามีความสำคัญมีคุณค่าต่อตนเองและต่อชุมชนในระดับสูง เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนเห็นประโยชน์ มากที่สุด และเห็นว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ควรนำมาพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ แนวทางการใช้ประโยชน์ปาชายเลนบางขุนเทียนในอนาคตเป็นแนวทางที่ควรต้องพิจารณาทั้งด้าน เศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งศึกษาเชิงนิเวศวิทยา และสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ ส่วนแนวทางการพัฒนาปาชายเลนบางขุนเทียนต้องเน้นผสมผสานการอนุรักษ์ฟื้นฟูปาชายเลน ความต้องการและความเจริญความทันสมัยของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยต้องมีการมีส่วนร่วมและอาศัย ความร่วมมือจากชุมชนทุกขั้นตอน^๓ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปาน กิมปี** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน” ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญคือ

^๒อดุลย์ วังศรี, “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาภิมาณ”, **ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์ิต** สาขาวิชาพัฒนาศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก-ข.

^๓จรีพร กาญจนการุณ, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอด ชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน”, **ดุชนิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุชนิพนธ์ิต** สาขาวิชาพัฒนาศึกษา, (บัณฑิต วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก-ข.

๓.๑ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม การให้ความสำคัญและความต่อเนื่องของรัฐ ต่อนโยบายการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของชุมชน ความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ๓.๒ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหาของชุมชน ตลอดจนความสามารถในการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายโดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จูไรรัตน์ บุญที่สุด** ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม กรณีศึกษา พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินธโร) วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ๑.พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินธโร) มีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ นั้น เพราะพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมโดยใช้หลักศาสนาช่วยวางรากฐานความเจริญแก่สังคมซึ่งท่านได้พัฒนาในด้านการปกครอง การศึกษา การสงเคราะห์ การสาธารณูปการ สาธารณะสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อช่วยส่งเสริมให้สังคมปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินธโร) มีการประยุกต์แนวคิดในการพัฒนาสังคมพบว่าท่านได้นำหลักธรรมมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการปกครองได้อย่างเหมาะสมในการได้ปกครองคณะสงฆ์ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม โดยถือพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ด้านการศึกษาได้วางรากฐานโดยส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญศึกษาและระดับอุดมศึกษาโดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ทำการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนของพระพุทธองค์ ด้วยการแสดง พระธรรมเทศนาในวาระโอกาสและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและมีการจัดตั้งหน่วยและบุคลากรในการเผยแผ่โดยเฉพาะ เช่นงานพระธรรมทูต ให้การอบรมประชาชนในแต่ละโอกาส ด้านการสาธารณูปการ ท่านได้ดำเนินการสนับสนุนการก่อสร้างถาวรวัตถุและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่างๆ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ท่านได้ให้การสนับสนุนการก่อสร้างแก่หน่วยงานราชการ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล และองค์กรภาคประชาชนตามความเหมาะสม^๕

๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมวิถีพุทธ ได้แก่ สังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาประมวลผล สอบถามความรู้สึก ความพึงพอใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ นำข้อบกพร่องที่ได้รับมาหาแนวทางในการแก้ปัญหาพร้อมกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดารณี รักดี**

^๕ปาน กิมปี, “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”, **ดัชนีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ก-ข.

^๕จูไรรัตน์ บุญที่สุด, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม กรณีศึกษา พระเทพรัตนกวี (สุรินทร์ ชุตินธโร) วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๖).

ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ๑. ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพ ที่เกิดจากระบบการเรียนรู้ในวิถีชีวิต มีบทบาทมากกว่าการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน ๒. การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากระบบการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต มีรูปแบบการศึกษาที่ชุมชนเป็นฐานความรู้ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ โดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้การอบรมเพิ่มเติมแก่ผู้นำ เพื่อเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มส่วนใหญ่ ใช้การอบรมให้ความรู้ภาคทฤษฎี ศึกษาดูงานและปฏิบัติจริงในแหล่งความรู้ในชุมชน ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองในอาชีพ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชุมชนแบบนี้ ที่สำคัญคือ ผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนจะต้องมีความรู้ทักษะและความสามารถในการสร้างเครือข่ายด้านอาชีพ คนในชุมชนมีความศรัทธาในผู้ให้ความรู้และชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน โดยมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง ๓. การศึกษาขั้นพื้นฐานอาชีพ ซึ่งมีโรงเรียนเป็นฐานความรู้จัดการศึกษาตามนโยบาย และหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โรงเรียนที่ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายการพึ่งตนเองทางอาชีพ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปรับหลักสูตรด้านอาชีพท้องถิ่น และพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพให้นักเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการให้ความรู้ รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้ด้านอาชีพที่ได้รับไปใช้ในชุมชน ปัจจัยสำคัญของการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียนคือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและอาชีพ ครูผู้สอนเน้นการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและมีความสัมพันธ์ที่ดีภายในโรงเรียน^๒

๔. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ รับผิดชอบ อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทในชุมชนเพิ่มขึ้น รับผิดชอบ อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข พระพุทธศาสนามั่นคง เน้นความสามัคคีในชุมชน หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้นความสุขทางใจมากกว่าทางกายและวัตถุ จึงไม่คิดรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ**เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู** ได้วิจัยเรื่อง บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบมหาเถรสมาคม มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากกว่า ด้านการวางแผนการทำงาน การสนับสนุนทางสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความร่วมมือกับชุมชน และด้านการได้รับการ

^๒ดร.ณิ รักษ์ดี, “การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง”, **คุณิ นิพนธ์ปริญาครุศาสตรคุณิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ก-ข.

สนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ตามลำดับ บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกบทบาทในการปฏิบัติการพัฒนาสังคมของวัด เป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุขพื้นฐาน และด้านการศึกษา ทุกด้านมีบทบาทในการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง^๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกริชพัฒน์ ภูวนา ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”, ผลการศึกษาพบว่า โดยสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านดอนมันมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน ๒) วิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ ๓) ทดลองและประเมินผลการใช้ ๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน รูปแบบนี้สามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาร่วมกัน สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาด้วยฐานะที่เท่าเทียมกัน ดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมความเข้มแข็ง ประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป^๘

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมบทบาทพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามให้ชัดเจน

๒. คณะสงฆ์ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. การตัดสินใจ ได้แก่ พระสงฆ์ควรศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมา ก่อนการตัดสินใจและตกลงใจทำโครงการใดๆ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากเจ้าคณะผู้ปกครองก่อนด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง ทำงาน

^๗ เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย”. รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๙).

^๘ กริชพัฒน์ ภูวนา, “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๔).

ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความพร้อม

๒. ดำเนินการ ได้แก่ พระสงฆ์ควรมีการวางแผนงานที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นโครงการเพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุน เน้นความคุ้มค่าของการลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อันทำให้การดำเนินงานเสียหายได้ หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ทำงานกับชาวบ้านให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน เน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

๓. รับประโยชน์ ได้แก่ พระสงฆ์ควรสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ลักษณะอาการความรู้สึกของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาประมวลผล สอบถามความรู้สึก ความพึงพอใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ นำข้อบกพร่องที่ได้รับมาหาแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน

๔. ติดตามผล ได้แก่ พระสงฆ์ควรเน้นความสุขทางใจมากกว่าทางกายและวัตถุ จึงไม่คิดรับผลประโยชน์

๕.๓.๓ ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

๑) เซึ่งเนื้อหา

๑.๑ ควรศึกษากระบวนการการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดอื่นๆ

๑.๒ ควรศึกษาพัฒนาการการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามในหลากหลายมิติทางสังคม บูรณาการกับหลักพุทธธรรม

๒) เซึ่งวิธีการ

๒.๑ ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแล้วแต่กรณีศึกษา

๒.๒ ควรศึกษาวิจัยเชิงลึก เน้นการแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนอย่างจริงจัง และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้คืนสู่ชุมชนด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเตปิฎก ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.
- _____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.
- _____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- _____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

- กรมการพัฒนาชุมชน. คู่มือการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนสำหรับนักพัฒนากร. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๒๖.
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- กระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.
- กระทรวงศึกษาธิการ. วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร สกศ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- คะนิงนิตย์ จันทบูร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตตรา. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เฉลียว บุรีภักดิ์ และคนอื่นๆ. **ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๑๐๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา**. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓.
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”. **เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ ๘**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. **ชุมชน**. สงขลา : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๖.
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ และคนอื่นๆ. **การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์. ๒๕๓๔.
- ทวี ทิมขำ. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. **การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพมหานคร : ๕๔๘ Print, ๒๕๕๖.
- นาถ พันธุมนาวิณ. **สังคมวิทยาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและส่งเสริมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๓.
- ประดิษฐ์ มัณชิมา. **สังคมวิทยาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒.
- ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑.
- พุทธทาสภิกขุ. **เยาวชนกับความรอดของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก. **การบริหารสังคมศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ๒๕๕๑.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. **การบริหารการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชนบท : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕.
- รัช นีกร เศรษฐโส. **สังคมวิทยาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๒๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.
- _____. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๔.
- วิทยากร เชียงกุล. **พัฒนาชุมชน - พัฒนาสังคม**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗.
- ศิริวรรณ เพียรสุข และคณะ. **ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลผู้ป่วยโรคจิตในชุมชน**. อุบลราชธานี : โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์, ๒๕๔๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนที่ ๓. **หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน** : เอกสารประกอบการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน. อุบลราชธานี : ฝ่ายฝึกอบรมศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๓, ๒๕๓๕.

สนธยา พิงศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.

สมนึก ปัญญาสิงห์. **การพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๓๒.

สมพร เทพสิทธิ์. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สภาอุรวุฑฒิิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

_____. **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : เอมี่เทรตติ้ง, ๒๕๔๑.

สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. **ประมวลธรรมในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส.สมบุญธรรมการพิมพ์, ๒๕๑๓.

สุทิน บุญญาธิการ. ดวงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสรินทร์. **การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันดำรงราชานุภาพ, ๒๕๔๐.

อรทัย ก๊กผล. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กริชพัฒน์ ภูวนา. “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๔.

จรีพร กาญจนการุณ. “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ณัฐหทัย ชลายนวัฒน์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรม : กรณีศึกษาบริษัท ๕๐๕ โภคภัณฑ์ จำกัด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

ดารณี รักดี. “การพัฒนาแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปาน กิมปี. “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน”. **ดัชนีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ยุพาพร รุปงาม. “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.
- เลอภพ โสรรัตน์. “บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ, ๒๕๕๔.
- แสวง แสนบุตร. “กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ”. **รวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๗.
- อดุลย์ ว่างศรี. “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน”. **ดัชนีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

(๓) รายงานวิจัย:

- เปรมชญา ชนวงษ์ และคณะ. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม”. **รายงานการวิจัย**. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓.
- เพิ่มศักดิ์ โคตรชมพู. “บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดในจังหวัดหนองคาย”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๙.
- จุไรรัตน์ บุญที่สุด. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม กรณีศึกษา พระเทพรัตนกวี สุรินทร์ ชูตินุโร วัดมหาธาตุ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๖.
- ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสังฆาธิการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิตินิเทศในจังหวัดแพร่”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- เปรมจิตต์ แทนสถิต. “การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ด้วยตนเองในวิชาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม : รายงานผลการวิจัย”. **รายงานการวิจัย**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕ .
- พรประภา กิจโกศล. “บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง จังหวัดนครราชสีมา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาไพโรจน์ กนโก และคณะ. “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครราชสีมา”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓ .

อรรพรรณ ปิรันธน์โอวาท. “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิเทศชุมชน จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง ตุลาคม ๒๕๔๑-สิงหาคม ๒๕๔๔” รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. โครงสร้างสังคม. [ออนไลน์].แหล่งข้อมูล : <http://kanchanapisek.or.th/kp๖/sub/book/book.php?book=๑๖&chap=๕&page=t๑๖-๕-infodetail๐๒.html>. [๑๑ มกราคม ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

นายจรูญ กาญจนสะอาด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายจิระ แก้วมณี นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายธีระ ดอกไม้เงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายประนอม แนมแนบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายสรารุฒิ วงศาโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายสุเทพ เพ็งอุดม กำนันตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายสุภักดิ์ กลิ่นหอม กำนันตำบลวัดประดู่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

นายสุรสิทธิ์ จาตุรัส ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นายอุบล คุ่มล้วนล้อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระครูปราโมทย์ปัญญาวัฒน์ บุญเลิศ เตชบุณโญ เจ้าคณะ อำเภอบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัด
สมุทรสงคราม. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระครูปิยะธรรมากร เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระครูพิพิธพัฒนโกศล เจ้าคณะตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม . ๑๘ ธันวาคม
๒๕๖๑.
- พระครูวิมลภาวนาจารย์ เจ้าอาวาสวัดภูมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระครูสถิตกมลธรรม เจ้าคณะตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๘ ธันวาคม
๒๕๖๑.
- พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระครูสมุทรธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๗ ธันวาคม
๒๕๖๑.
- พระครูสังฆรักษ์วิชา ญาณธมโม เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระครูสุนทรสมุทรคุณ วิสิทธิ์ ฐานวโร เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม.
๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระปลัดเจริญ คุเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระภานาวินสุทธิโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระมงคล ปัญญาทีโป เจ้าสำนักสงฆ์ ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระมหาธวัช ชาติจิวโร เจ้าอาวาสวัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระราชวรชิตติก เจ้าคณะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระสมุทรธรรมคณี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.
- พระอธิการวรชิตินทร์ ธรรมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม.
๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร. อุทัย สติมัน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ นายอรุณ แสงสุขภู. พัฒนาการอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวาทีวรวัฒน์. ดร. รองเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสมุทรธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกะพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. ผศ.ดร.. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก. ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.
- สนทนากลุ่มนายสุเทพ เพ็งอุดม กำนันตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

2. Secondary Sources

(I) Books:

Cohen & Uphoff. Rural Development Participation : Concept and Measure for Project Design. **Implement and Evaluation**. New York : The Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University, 1977.

Cohen. J. M.. and N. I. Uphoff. **Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity**. S.L. : World Development, 1980.

Don Hellriegel. John W. Slocum and Richard W. Woodman. **Organizational Behavior**.
8th ed.. Ohio : South-Western College Publishing, 1998.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Wheelen T.L. & Hunger J.D.. **Strategic Management and Business Policy**. 11th. New
Jersey : Pearson Prentice Hall, 2008.

White. A. T. **The Community Participation : A Discussion of the Agreement**. New
York : United Nation Children Fund, 1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูสังฆรักษ์วิทยา เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ ฉายา นนฺโทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การ
พัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวัน
จันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบล
เหมืองใหม่ อำเภอน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

นางครูสังฆรักษ์วิทยา
เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี
๑๐ ธ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายวีระพงษ์ อ่างทอง พัฒนาการอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันที่พุธที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

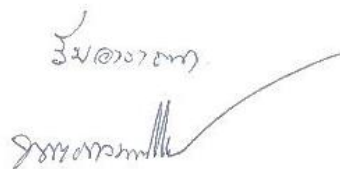
๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระเดชพระคุณพระภิกษุวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะอำเภออัมพวา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

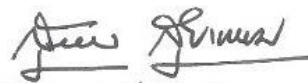
เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทियो รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษารวบรวมเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๒๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นางสาวเรณู เล็กนิमित นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ ฉายา นนทโย รัทสประจำตวินิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๘ มกราคม
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ศาลาการเปรียญ วัดบางคนทีใน ตำบลบางคนที อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

๒ ยี่สิบต้นน้ำจืด

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

1๑ ธ๑ ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
เรียน นายผดุง แดงสกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายดิน พิสูจน์ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
จังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทวิจ้ย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายณัฐภัทร์ เอมอ่อน นายอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์ ญาณานนทีโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายอุบล คุ่มลั่นล่อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลเหมืองใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์ ฌายา นนฺโท รัทสประจําตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัทวา จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

นาย อุบล คุ่มลั่นล่อม
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ต.เหมืองใหม่
อ.ลำไทร จ.อยุธยา

ที่ ศส ๒๑๐๕.๒/๒๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายจรูญ กาญจนสะอาด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลเหมืองใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานคุณ ฉายา นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภ
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานคุณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙๙-๒๙๖-๒๓๘๘

นายจรูญ กาญจนสะอาด.
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ต.เหมืองใหม่
๑๐ ธ.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๘๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายสรายุทธ วงศาโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลเหมืองใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ ฉายา นนทโย รัทสประจําตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอล
ำไทร จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเจ้าได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ
โทรติดต่อดังกล่าว : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

๒๖/๑๑/๖๑
(นาย สรายุทธ วงศาโรจน์)
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖ ต.เหมืองใหม่
๑๙. ๑๑. ๖๑

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายประนอม แนนแนบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเหมืองใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทิโย รัชสประจําตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอน้อย
จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๕๙๖-๒๓๘๘

นายประนอม แนนแนบ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓
ต.อ.อ. ๗๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายสุภกิต กลิ่นหอม กำนันตำบลวัดประดู่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานถ ญา นนทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภ
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานถ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

(นายสุภกิต กลิ่นหอม)
กำนันตำบลวัดประดู่
๑๐ ธ.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๗๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระเดชพระคุณพระสมุทรธรรมคณี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์ ญาณานนทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ
พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์
๑๒ ธ. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระปลัดเจริญ คุเวสโก เจ้าอาวาสวัดดอนมะโนราห์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทโย รัชสประจำตวันนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสัการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

พระปลัดเจริญ คุเวสโก
๑๒ . ๑๑ . ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

สุพล สุขะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระวชิรบัณฑิต รมมสรโณ เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนุทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอ
อาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk
Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัด
สมุทรสงคราม” ในวันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ
วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

เจ้าอาวาสวัดบางใหญ่

๑๖ . ๑๑ . ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูสุนทรสมุทฺธคุณ เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานถ ฉายา นนทियो รัที่สประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานถ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

พระครูสุนทรสมุทฺธคุณ

เจ้าอาวาส วัดเกาะแก้ว

๗ ธ. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระมหานรินทร์ เจ้าอาวาสวัดคลองโคน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทักวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ ฉายา นนฺธิโย รัทสประจำตวันนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การ
พัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวัน
อังคารที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบล
คลองโคน อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์
จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

(ขอ: ๑๗) ๑๗/๑๑/๒๕๖๑
๑๑ ธ.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูพิพิธพัฒนโกศล เจ้าคณะตำบลคลองโคน ๒๗/๑๒/๒๕๖๑ ๒
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธประชานาถ ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การ
พัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวัน
อังคารที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบล
คลองโคน อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์
จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิพิธประชานาถ ๑๗ ธ. ๖๑
โทรติดต่อ : ๐๘๘-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูปิยะธรรมากร เจ้าคณะตำบลเหมืองใหม่ เขต ๒
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานถ ญาชา นนทโย รหัสประจำตัวนิติ ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การ
พัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวัน
จันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบล
เหมืองใหม่ อำเภอรังน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสักการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระประธานงาน

๑๑.๑๑.๒๕๖๑

๑๗ ๑๑.๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานถ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประชาชาติ ฉายา นนทโย รัทสประจําตัวนํสํต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นํสํตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

พระครูสมุทรคุณาธาร
๑๖ ธ.ค. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประชาชาติ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูสถิตกมลธรรม เจ้าคณะตำบลกระดังงา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทวิวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ ญาณ นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๑
พระครูสถิตกมลธรรม
เจ้าคณะตำบลกระดังงา

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

ดร.สุรพล สุธะพรหม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระเดชพระคุณพระราชวชิรดิถก เจ้าคณะอำเภอเมือง
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการท้าววิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานภิกขุ นนทิวโร รัศประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๑๑ ธ.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานภิกขุ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

- 11 คน ขอรับทราบจากคณะผู้บริหาร

กตมาเรื่องแล้ว ขออภัยจากพระคุณ
ดร. สุรพล สุขะพรหม
1๐๗๓๓ ๖๑๑๗๓

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดน้ เจ้าคณะอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ ฉายา นนทियो รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอ
อาราธนาพระเดชพระคุณพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk
Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัด
สมุทรสงคราม” ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ
วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

(Handwritten signature)
พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดน้
เจ้าคณะอำเภอบางคนที
๑๖ ธ.ค. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง
(Handwritten signature)
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระครูวิมลภาวนาจารย์ เจ้าอาวาสวัดภูมิรัตนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพเราะชาวก ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การ
พัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวัน
จันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบล
เหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่
ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระครูวิมลภาวนาจารย์
เจ้าอาวาสวัดภูมิรัตนบุรี
ดร.สุรพล สุธะพรหม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๑๐ ธค ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพเราะชาวก
โทรติดต่o : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายธนศ ฤกษ์ดี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลคลองโคน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประสาทา ฉายา นนทิโย รัทสประจำตวันนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ผู้ใหญ่บ้าน ม.๕
๐๖ ธ.ค. ๖๑.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประสาทา
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายเทือง แสงกร ประชาชนชาวบ้านตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการท้าววิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์อรรถคุณ ญาณานุกิตฺติ รหัสนิมิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

.. ประชาชนชาวบ้านตำบลคลองโคน.. (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
๑๖ ธ.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์อรรถคุณ ญาณานุกิตฺติ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙๖-๖๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นางจินตนา กลิ่นช้าง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทวิวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้ว ตำบลกระดังงา อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

จินตนา กลิ่นช้าง
๑๒ ธ.ค. ๖๑.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายธีระ ดอกไม้เงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลคลองโคน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประสาทา ฉายา นนทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

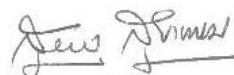
ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

... ผู้ใหญ่บ้าน ม. ๒ ...

๑๑. ๘.๑. ๖๑

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประสาทา
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังษี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายจิระ แก้วมณี นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคกน จังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการท่ววิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ ฉายา นนทโธ รัหส์ประจำต่วนีสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคกน ตำบลคลองโคกน อำเภอมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(นายจิระ แก้วมณี)

นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคลองโคกน

๑๑ ธ.ค. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
นมัสการ พระมงคล ปิณฺณาทิโป เจ้าสำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการท้าววิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโค่น ตำบลคลองโค่น อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระมงคล ปิณฺณาทิโป
เจ้าสำนักสงฆ์ปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์
๑๒ ธ.ค. ๖๑

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๒๔๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๓๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายดิเรก แก้วมณี กำนันตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทิวโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๕๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนว
วิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วม
ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันอังคารที่ ๑๑ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

ดิเรก แก้วมณี
นายดิเรก แก้วมณี
กำนันเจ.๑๓๓๑๓๓
๑๖.๑๑.๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรติดต้อ : ๐๘๙๓-๒๙๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูพิศิษฐ์ไพเราะญาณ เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๙๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage)
เรียน นายสุรสิทธิ์ จาตุรัส ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลเหมืองใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการร่างประเด็นในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน (Folk Stage) ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๙๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูพิศิษฐ์ประษานาด เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอเชิญร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

บัญชีลงชื่อ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 คุชฎินิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ
 ในจังหวัดสมุทรสงคราม”

โดย พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น.

ณ ห้อง B 508-509 ชั้น ๕ โชน บี คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ
๑	พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร	
๒	พระครูสมุทรธีรคุณ	เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	
๓	พระครูวาทิววัฒน์, ดร.	อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	
๔	พระปลัดระพี นพธิสาโร, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๕	รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	
๖	ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ	
๗	ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๘	ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	
๙	ดร.ประเสริฐ อีลาว	เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา	
๑๐	รศ.ดร.วาสนา แก้วหาล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
๑๑	นายสุเทพ เพ็งอุดม	กำนันตำบลเหมืองใหม่ จังหวัดสมุทรสงคราม	
๑๒	นายอรุณ แสงสุขคู่	พัฒนาการอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/ว ๑๓๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายอรุณ แสงสุขคู่ พัฒนาการอำเภออัมพวา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประสาท ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประสาท
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๖ ๑๓๒๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานภิกขุ ญาณ นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถี
พุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ
พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

อ. น. วาสนา แก้วหล้า
(ผ.ศ. วาสนา แก้วหล้า)
๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานภิกขุ
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๒/ ๑ ๓

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประสาทา ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประสาทา

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

อธิการบดีมหาวิทยาลัย ก.

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร

๑๕ ก.พ. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๐๖๐

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อิลาว เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉันได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแล้ว

๒/๒๖/๖๒
ดร.ประเสริฐ อิลาว

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด

โทรติดต่อกับ: ๐๘๔-๒๕๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๖ ๑๓๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์ ฉายา นนทีโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถี
พุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ
พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มแล้ว
อ.
Am Liu
๑๕ ก.พ. ๖๒

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๓๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูสมุทรธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทาน ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอเชิญ
พระครูสมุทรธีรคุณ

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทาน

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๗ ๐๖๐

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทาน ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
15 ก.พ 2562

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทาน

โทรติดต่อก : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

บันทึกข้อความ

งานสารบรรณ
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
รับที่ ๒๔. ๑
วันที่ 12 ต.ค. ๒๖
ผู้รับ วิมล

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/ ๐๕๙

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

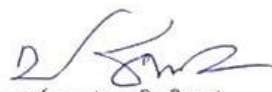
เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

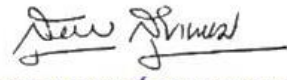
เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประสาทญาณ ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง "การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม" ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(อาจารย์ ดร.ประเสริฐ จีลาว)
เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประสาทญาณ
โทรติดต่อน : ๐๘๔-๒๕๖-๒๓๘๘

รองศาสตราจารย์ สุรพล สุษะพรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
๑๒ กพ ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๖๐

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระครูพิทักษ์ประชาภาณ, ดร. อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์ประชาภาณ ฉายา นนฺทโย รัทสประจำตวันสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระครูพิทักษ์ประชาภาณ

(พระครูพิทักษ์ประชาภาณ, ดร.)

อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๑๑ ก.พ. ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูพิทักษ์ประชาภาณ

โทรติดต่อก : ๐๘๔-๒๕๖-๒๓๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ว ๓

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

(ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ)

๒๕ ก.พ. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด

โทรศัพท์ต่อ: ๐๘๔-๒๕๖-๒๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๓๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูพิศิษฐ์ประทานอด ฉายา นนทิลโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันศุกร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูพิศิษฐ์ประทานอด
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๖-๒๓๘๘

๑๕ ก.พ. ๖๒

ภาคผนวก ค.
เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (ชุดที่ ๑)

เรื่อง : การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัด
สมุทรสงคราม

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ พระมหาเถระผู้บริหารงาน/ผู้นำในการพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์

สถานที่

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ เป็นอย่างไร

๒) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ เป็นอย่างไร

๓) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม เป็นอย่างไร

๔) บทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ เป็นอย่างไร

๕) กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน มีอะไรบ้าง

๖) กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ มีอะไรบ้าง

๗) กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพพึงประสงค์ มีอะไรบ้าง

๘) กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ มีอะไรบ้าง

๙) กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการแบ่งความรับผิดชอบ มีอะไรบ้าง

๑๐) กระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านแผนปฏิบัติการ มีอะไรบ้าง

๑๑) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ ควรเป็นอย่างไร

๑๒) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ ควรเป็นอย่างไร

๑๓) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ควรเป็นอย่างไร

๑๔) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ ควรเป็นอย่างไร

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ ฉายา นนทีโย
- วัน เดือน ปีเกิด : วันเสาร์ ที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓
- ภูมิลำเนาที่เกิด : คลองชะนาง ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๐ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชา
สาขาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อสดธรรมกา
ยาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. ๒๕๑๘ นักรธรรมเอก สำนักเรียนวัดกลางเหนือ จังหวัด
สมุทรสงคราม
- ประสบการณ์การทำงาน : เจ้าอาวาส, รองเจ้าคณะอำเภอ
- อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๖
- สังกัด : ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม
- ตำแหน่ง : รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
- ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๖๐
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๕๖๓
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม